

C. D. ARICESCU.

MISTERELE
CĂSĂTORIEI

PARTEA III

BĂRBATULŢ DESILLUSIONATŢ.

~~~~~  
PREŢULŢ 1 LEŢ.  
~~~~~

BUCURESCI

TIPOGRAFIA ACADEMIEI ROMŢNE (LABORATORII ROMŢNI)

No. 26. — Strada Academiei. — No. 26.

1886.

*În lume născutū
Nimeni n'a stătut
A fi fericitū
Cu desăvîrșitū.*

UNŪ POETŪ.

P R E F A Ț A

În prefața operei *Misterele Căsătoriei* partea I, publicată la 1862, ȳicemũ :

«În conclusiunea operei mele de la 1847, intitulată *Florica*, amũ promisũ secsului frumosũ a descrie într'o ȳi cãsãtoria eroilorũ mei din acea operã.»

Dupã ce amũ descrisũ în partea I pe *bãrbatulũ predestinatũ* (ursitũ a purta cõrnele Minotaurului) Ńi în partea II pe *bãrbatulũ diplomatũ* (unũ felũ de Meternich conjugalũ) în partea III descriũ pe *bãrbatulũ desillusionatũ* (care pînã în fine perde illusiunile sale despre cãsãtorie).

În prefața pãrȳii I a *Misterelorũ* adãogãmũ :

«Partea III va fi oglinda cãsãtoriei fericite, basatã pe conformitate de etate, de caractere, de principii Ńi de educaȳiune, între bãrbatũ Ńi femees.»

Daca n'amũ publicatũ pînã aȳi partea III din *Misterele cãsãtoriei* cauza este mai cu sãmã lipsa de mijlõce pecuniare. Librariĩ-editorĩ Ńi tipografiĩ la cari m'am adresat aũ pusũ condiȳiuni neacceptabile; ast-felũ de exemplu

---

D. S. Samitca din Craiova, în epistola sa de la 26 Ianuarie 1882, dorind a retipări cele două părți din *Mistere*, mă întreba dacă Ți ași conceda dreptul pe o mică sumă.

În epistola mea de la 29 Ianuarie, întrebându-l cătă pôte să 'mă ofere, D. Samitca răspunde, în epistola sa de la 30 Ianuarie, că numai 300 lei; și nu pentru o singură edițiune, ci *pentru totă d'auna*; iar banii să se răspundă jumătate înainte, și jumătate după tipărirea o-perei.

În epistola mea de la 3 Februarie, Ți amă răspunsă :

«Pentru o singură edițiune, în 2000 esemplare, se va plăti 500 lei, și 30 esemplare offerite gratuit autorului.»

D. Samitca, printr'o cartă postală de la 10 Februarie, răspunde că nu Ți convine prețul; și că, venindă la Bucuresci, *pôte* că se va întâlni cu mine spre a discuta acéstă cestiune.

Nu l'amă văđută pênă ađi.

D. Ispirescu, directorul tipografiei Academiei, a binevoit a 'mă face și d'astădată concessiunea d'a tipări acéstă operă, plătindu Ți în rate lunare; pentru care Ți esprim mulțumirea mea ș'a acellor ce se interesază d'acéstă operă.

C. D. Aricescu.

INTRODUCERE

La Mai 1884, priimiu de la Costinü, eroulü opereï mele **Florica**, urmëlórea scrisóre, insoïitã d'unü manuscrisü.

Domnuluï C. D. Aricescu,

Bucurescï.

Iubite Costicã,

Þilele mele sunt numërate : peste puþinü voiü pärãsi acëstã valle a lacrëmilorü ; iþï incredinþezü alãturalulü manuscrisü, estrasü din jurnalulü soïiei mele d'a doua, ßi insoïitü de notiþele mele, cum ßi d'unü pachetü in care se aflã tótã corespondinþa mea cu Sofia, ßi care nu figurëzã in jurnalulü sëü.

Te poïï servi cu elle in partea III din *Misterele Cãsãtoriei* ; insã numai dupã mórtea mea.

Adio, amice ! ßi la revedere... unde ? In alte globurï, dupã Flammarion.

Amiculü tëü devotatü
Costinü Þoimulescu.

Nizza, 1884. Mai 21.

La Iulie acelașu anŭ, primiiŭ următoreascisóre de la o fată din florŭ a lui Costinŭ.

Domnuluŭ C. D. Aricescu.

Bucuresci.

Amiculŭ Domniei-tale intimŭ, și scumpulŭ meŭ părinte, Costinŭ Șoimulescu, a încetatŭ din viață alaltă-eri, la 19 Iulie, la Nizza ; 'și a datŭ sufletulŭ pe brațele mele, pronunțându cuvintele *patrie și libertate*. Incă trăindŭ, 'mi a recomandatŭ a Vă însciința îndată ce va înceta din viață.

La întórcerea mea în țerră, voiŭ avea onórea a vă visita ș'a vă comunica verbal ultimete sale dorințe.

Priimiți, Domnulŭ meŭ, încredințarea stimei ce vă conservŭ.

Rosa Zambilescu,

Nizza, 20 Iulie, 1884.

PARTEA I.

CÂTE-VA PAGINE DIN MEMORIILE UNUI POETŪ

CAPITOLŪ I.

UNŪ VISŪ DE FERICIRE.

Nu m'amŭ înșelatŭ ! Florica a fostŭ în căsătorie ceea ce amŭ cunoscut'o înainte de căsătorie : unŭ angelŭ de bliadețe , d'amorŭ de devotamentŭ. Ea m'a făcutŭ fericitŭ, însă numai unŭ anŭ ; căci :

Et rose, elle a vécu ce que vivent les roses :
L'espace d'un matin !

Unŭ anŭ numai amŭ trăitŭ cu Florica în căsătorie, în care timp nici unŭ nuorŭ, câtŭ de ușorŭ, nu s'a ivitŭ pe cerulŭ conjugalŭ ; dorințele mele erau dorințele ei : unŭ sufletŭ în două corpuri.

În fericire, timpulŭ trece așa de iute ! Unŭ anŭ a trecutŭ ca o ȓi. Era să fie mamă, biata femeie ! Ce visuri de aurŭ făcémŭ. Câte prinsori că fructulŭ amorulŭ nostru va fi unŭ băetŭ, ȓicémŭ eŭ ; o fată, ȓicea ea. Dumnezeu a implinitŭ dorința ei ; însă, va ! nascerea fu așa de grea, în câtŭ *Florica* muri în durerile cele mai crude. Cum n'am înebunitŭ ? Pentru ce Dumnezeu 'mă-a prelungitŭ viața ? Veți vedea din cele ce urmază.

Mórtea *Florichei* imi sdruncină sănătatea într'atât, că medicii imi recomandară neapărat clima dulce a Italiei. Plecaiŭ la Neapole, apoi la Nizza ; sănătatea mi se restabili puținŭ ; însă imaginea *Florichei* era vie în sufletulŭ meŭ. ȓiua și nóptea ea era presinte în ochii mei. Nimicŭ nu mă distra. Nóptea, mai cu sémă, mai în tóte noȓtile, o vedémŭ în somnulŭ despre ȓiua. Mă primblamŭ cu dēnsa la lumina Lunei pe țermurile mării ; visitamŭ cu dēnsa totŭ

ce e demnă de vedută în nise urbe ca Neapole, Venezia, Roma, Florența, etc.

Mă deșteptam. Trista realitate mă făcea nenorocită. Plângemă ca în ziua morții sale. Căutam singurătatea; dar imaginea ei mă însoțea în tot locul. Umblam totă ziua, ca un năuc, spre a obosi ș'a putea să mă culc la 8 ore. Adormiam îndată; în timpul somnului, simțeam că trăesc; eram fericită, căci eram cu Florica.

Medicii îmi recomandă băi reci, și călătoriile neîntrerupte. Am vizitat Italia, Elveția, Germania, Franța; cu totă distracția, imaginea Floricei mă însoțea în tot locul.

Luptele politice pentru Divanul ad-hoc mă chemară în patrie. Prima vizită fu la mormintul Floricei. Voi, inimi simțitoare, cari ați iubit cu amor adevărat, voi numai puteți înțelege ce s'a petrecut în sufletul meu în acel minut! În fie-care săptămână vizitam eterna locuință a aceleia care mă făcu atât fericită, doi ani înaintea căsătoriei, ș'un an în timpul căsătoriei.

A doua vizită fu la soră-mea. unde lasam pe fie-mea pe iubita mea Lia. Era grasă și frumoasă, în etate de șapte ani: imagine vie a tatălui său. O sărutai dulce d'o sută de ori, gândindu-mă la mama ei. Ea mă consolă, mă distră de pierderea Floricei; fu un balsam pe rana sângerândă. Când pronunța dulcele nume *tată*, mă simțeam fericită! Mă făcu, nu să uit, ci să suferă cu resemnare pierderea mamei sale.

Ziua solemnă de 9 Octombrie sosi. Mă aflam și eu în Adunarea ad-hoc, în acea zi. Un amic mă prezintă la o vară a lui, care, cu alte Dame și Damicele, se află în tribuna Doamnelor. Ceea ce mă impresionă în acea femeie era onestitatea și dulcea feței sale; se numea *Sofia*. Îmi oferă un buchet mic de *Rosete* și *Trandafiri*. Mai toate femeile din tribuna Damelor împărțeau buchete de flori pe la deputați și amici.

Trecură doi ani aproape, în care timpul călătoriam; d'astă dată, în patria mea. Vizitai mai toți munții, mai toate locurile pitorești din România de dinco de Mucovă.

La 19 Iulie 1859, mă aflam la Rucăr, o comună rurală la poalele munților, din plaiul Dâmbovița, districtul Muscel; mă întorsesem de la Dâmbovicioara cu alți amici, decisă a dormi noptea la Rucăr, spre a putea admira a doua zi și alte peisaje romantice din acea localitate.

Eramă la masă; ună vătășelă de la primărie se presentă c'o scrisóre.

— Care e Domnulă Costină Șoimulescu ? întrebă elă.

— Eă, respunseiă.

— O scrisóre pentru Dumnéta.

Coperta purta stampila :

«Craiova, Iulie 18.»

Scriptura după adressă era prefăcută, ca la scrisorile anonime literile foarte mică, abia lisibile.

Adressa epistolei era :

Domnulă Costină Șoimulescu.

la Câmpulungă.

Desfăcuiă coperta și mă uitaiă la finele scrisórei: nici adressă, nici semnătură. Băgaiă scrisóra în portofoliă; și continuaiă mâncarea. Inima însă imi bătea ca și o pasere prinsă. Roșeța era în fața mea, de felă palidă.

Ună amică mă întrebă, suridëndă :

— Negreșit o scrisóre de amoră ?

— Nu scii, respunseiă, devenind roșn ca o ciréșă.

— Nu esci curiosă să afli conținutulă ei ?

— Nu, respunseiă.

— Dacia va fi o femeie care 'i a scrisă, și în materie d'amoră, nu'și ajunge scopulă, observă unulă.

— Nu te prinde, răspunse altulă.

— Draculă nu face biserică, observă ună ală treilea.

Conversațiunea se opri aci, întreruplă de venirea unoră călători sosiți de la Câmpulungă.

Mă strecuraiă, și mă închiseiă în camera mea.

Êtă conținutulă acelei scrisori misterioșe, care a decis de sórta mea.

Epistola era scrisă în limba francesă, și d'o pénă de maestru; ea perde 90 la sută traducënd'o.

CAPITOLŪ II

O SRCISORE MISTERIOSĂ

17 Iulie, 1859. Craiova.

Frate,

Desmoșteniți pământului ce alt sunt de
cât frați ?

Dacă nu te-ai simțit tresărind la singurul contact ală acesteî scrisorî; dacă n'ai descoperit pe autorulă ei de la primele rindurî ale acesteî epistole, scrisă cu lacrămî; dacă 'n fine inima ta n'a palpitat la singura idee că aceste pagine nu puteau fi scrise de cât de mine, nu cuteza, poete, a citi ună singurū rindū din acéstă scrisore, dictată de inima cea mai sdrobotită. O! nu cuteza a comite asemenea sacrilegiū, *tu mai cu sémă.*

Căci, veți tu? Tu, care ai suferit, și care atât de multū ai suferitū, ai profana suferința; tu, poete, ai profana poesia; tu, preotū ală adevăratulă amorū, ai profana adevăratulă amorū.

Ascultă dar, dacă te simți demnū.

După prima mea hotărîre, tu n'ai fi cunoscutū secretulū inimē mele, decât atunci când puțină țerină ar fi acoperitū rămășițele celei mai turmentate ființe ce a esistatū p'acestu globū; cu tôte acestea, speranța, dulcea speranță, singurulă sprijinū ală vieței, speranța nenorociților, lipsindū cu totulū svinturatulū meū sufletū, adesea atât de crud încercatū, într'o qi vēquiū așa d'apropo porțile deschise ale negrului mormētū, în cât...Oh! sunt o biată femee! și n'amū avutū curagiulū a muri pân'a nu te revedea, până a nu'ți da satisfacerea ce 'ți sunt datore, pînă a nu dobîndi în fine iertarea ta. Așa! O mare ofensă ți s'a făcutū în numele meū, fără să sciū nimicū. De trei-ori blestematū fie minutulū fatalū când ai priimitū acea ofensă, pe care a trebuitū s'o răscumpērū cu cincî ani de cele mai amarî suferințe, și fără care O! Dumneșeule! așū fi fostū... dar .., nu; căci acésta ar fi fostū

fericirea supremă, fericirea pe care Dumnezeu, în bunătatea sa divină, o acordă numai aleșilor săi; și eu eram o biată femeie, nedemnă pôte d'asemenea fericire supremă.

A'ți spune lupta ce am avut pînă să mă decidă ca să'ți scriu, imi este cu neputință; totu atăt cu neputință ca cum m'așu încerca a descrie tôte suferințele ce au adăpatu bietulă meu sufletu din cea mai fragedă copilărie. Așa! Pentru a'ți descrie tôte durerile, tôte chinurile, tôte torturile ce au zdrobitu acestu bietu sufletu, încă din légănă, aru trebui să fiu unu Shacspeare, unu Tasso, unu Jean Jacques, unu Schiller, unu Götte, sau vre unulă din acei ilustrii și nenorociți poeți cari, prin marele loră geniă și prodigiôsă sciință, au reșitū, în admirabilele și sublimele loră opere, nu numai a reproduce fidelu tôte suferințele ce au sbuciumatū sufletulă loră, dar a schița parte din chinurile sufleteloră loră nenorocite. Ce potū încerca eu, o sërmană furnică fără geniă și cultură, față cu acele sforțări eroice și sublime, ce au rămasu fără succesu? D'aceea nici nu mă încercu a o face. Numai Dumnezeu, singurulă creatoră, prin urmare singurulă cunoscătoră ală inimeloră omenesci, elu numai aru putea face o fidelă descriere a aceloră suferințe de martirū.

Intr'adevărū, care limbă aru putea descrie suferința mea chiar din légănă? Scii-tu ce este unu copilū părăsitū pe mâinī streine? Acea biată flóre atăt de delicată, pe care cea mai ușoră suflare o pôte veșteji? Acea biată mică creatură, atăt de fragedă și pipericită, care, ca să crească, să se desvolte, să se fortifice, are trebuință de tótă îngrijirea, de totū amorulū, de tótă tinăra soliditudine a unei mame?

Cine ar putea în fine să descrie tótă amara tristețe, coprinsă în aceste trei cuvinte: *Copilū fără mamă?* O! după cum țice miculă rege martirū, prin Lyra luī Hugo:

Car vous ne savez point quelle était ma misère :
Chaque jour dans ma vie emmenait des malheurs ;
Et lorsque je pleurais, je n'avais pas ma mère
Pour chanter à mes cris, pour sourire à mes pleurs ! (1)

O! tu nu poți înțelege acēsta, fericitulă meu poetū; tu, care ai avutū pe blinda și adorabila ta mamă, pînă într'o etate înain-

(1) «Voī nu știți în ce miserie mă aflamū :
In fie-care ți încercamū nouă nenorociri ;
Și când plângemū, eu n'avemū o mamă care să cânte la țipetele mele
și care să suriță la lacrămele mele.»

tată! Și cât mulțumescă lui Dumnezeu pentru această necompabilă fericire ce ți-a acordată; căci, vezi tu? este trist, este sfiitor a vedea de timpuriu sbârcitură p' o frunte abia de cinci ani!

Ce limbă omenescă, o repetă, ar putea descrie p'acea ființă jună, în totă frăgețimea și frumusețea primei epoci, unică în viața omului, și care, vai! trece așa de iute ca o florie? Cine ar putea spune, ăică, ce este a fi june, încongiurat de ființe totu așa de june, vesele, fericite, sburdalnice, trecându din petreceri în petreceri, din plăceri în plăceri, și bucurându-se, sub tinerile priviri ale unei mame adorate, de toate distracțiunile permise etății sale de florie? Și biata orfelină, în amara întristare care consumă sufletulă sêu de focu, nu'i rămâne de cătu să ăică cu divinulă Apostolă: «In trude și necazuri, în vegheri adesea, în frigă și golicione...;» și s'adauge cu acelașu Apostolă: «Cine este slabă și eu să nu slăbescă? Cine e scandalisată, și să nu fiă și eu?» Așa! Prima junețe, această dulce și frumósă florie, atât de suavă și de parfumată, care are atât de mult trebuință de sóre, adică de amoră, ca să se desvolte în totă bogăția și splendórea sa, această florie pentru sêrmana ta amică a fostă înecată într'unu oceană de lacrămă, pe care apoi vinturile Restriștei l'au prefăcută într'o mare de ghiață....

Să'ți măi spuiă după această ce amă suferită ca fată, ce amă suferită ca promisă, ce amă suferită ca măritată? O! nu! căci această n'a măi fostă suferință, a fostă mórte; măi mult de căt mórtea, căci mórtea ară fi fostă pentru mine fericirea supremă în comparație cu acele suferințe. A fostă Iadulă cu toate torturele sale. Nică celebrulă Alfieri, nică chiar nemuritorulă Dante, cu totă poesia loră lugubră, n'ar putea da o idee despre acelă infernă ală suferințeloră mele.

Nu'ți voiă măi spune încă nică cum amă fostă asvirlită de Sórta în acestă infernală haosu de nenorociri. Istoria căsătoriei mele este o lungă și tristă istorie, care nu se póte scrie, și a căria singura suveniră turmentă, în modă teribilă, sêrmanulă meă sufletă, deja sdrobotită d'asemenea dureri împungătoare.

Nu voiă să acusă pe nimeni; lasă totă respunderea nenorociloră mele asupra neimpăcatei Fatalități, care de la nascerea mea a fostă companionulă meă nedespărțită.

Dar când, după toate acestea, o amică intimă imi spuse într'o di că ași fi putută fi cea măi fericită femeie din lume, că tu ai

fi cerul^u mâna mea consângeⁿilor^u mei, și că ei 'ți-au refusat'o, p^ote în numele me^u, spre a o da un^ui pretins^u om^u bogat^u... O ! ac^osta a fost^u culmea nenorocirⁱⁱ mele ! Fatal^u prej^udiț^u al^u părinților^u, cari cred^u că fac^u fericirea fetelor^u lor^u vin^udu-le, ca să ȃic^u ast^u-fel^u, celor^u cari posed^u aur^u. Câte june și frum^ose esistențe n'au perit^u din cauza ac^osta ! Și e^u, victimă a supunerⁱⁱ voințelor^u părintesc^u, e^u n'am^u sciut^u nimic^u despre ac^osta.....

Și tu, Costine, respins^u în modul^u acesta, tu p^ote m'ai luat^u drept^u o vanit^osă, care a preferat^u aurul^u pentru adev^oratul^u merit^u ; care a preferat^u un^u bătr^un^u bogat^u (de și în realitate nu era) în locul^u un^ui june, care, pe lingă avantajele spiritului, ale instrucțⁱⁱunii, ale talentului, ale un^uei distinse educațⁱⁱunii, posed^uă și t^ote acele plăcute calit^ăți ale inimei, singurile ce pot^u face fericirea un^uei femeⁱ ce 'i ar^u fi sem^unat^u. Ideea că am^u putut^u, un^u singur^u minut^u, chiar pe nedrept^u, să nu merit^u stima ta, m^e om^oră. Fi-ve^u tu așa de bun^u, Costine, să'mⁱ spuⁱ că 'n fine (de și n'am^u fost^u culpabilă) conduita mea, de atuncⁱ încoa, a putut^u să'ți dea o altă opinie de mine ? Pot^u spera iertarea ta ? Cu t^ote astea, dac^u o greșală, orⁱ cât de mare, p^ote fi rescum^op^orată prin suferință, a mea a fost^u cu prisos^u rescum^op^orată.

Ce am^u suferit^u în cei patru anⁱ de căsătorie, numai Dumne^ode^u știe ! Și am^u răbdat^u cu resemnare totul^u, pentru respectul^u ce'mⁱ datoram^u, pentru propria mea demnitate, pentru opinia lumii, pentru or^orea ce tot^u-d'a-una am^u avut^u de scandalul^u divorsului, în fine pentru copilașul^u me^u, care îmi sfășia inima când gînd^um^u că o să rem^oae fără tată. Așa ! am^u suferit^u patru anⁱ fără cea mai mică speranță d'a vedea termin^udu-se crudele mele suferințe ; dar în fine, cupa fiind^u plină, o singură picătură a făcul^u să deborde conținutul^u ei ; și atuncⁱ bunul^u *Dumne^ode^u*, care nicⁱ o-dată nu m'a părăsit^u cu totul^u în nenorocirile mele, Dumne^ode^u ȃisse neimpăcatei Fatalit^ăți : *Destul^u !* Atuncⁱ, o ! bucurie ! pentru prima oră v^odui sublimele frumusețⁱ ale Naturei. Atuncⁱ simț^u pentru prima oră că aerul^u ce respiram^u nu mai era aceea atmosferă grea și infectă, ce apăsă cu durere s^ormanul^u me^u piept^u. O mare minune se făcu : *Eram^u liberă !* Sciⁱ tu ce este libertatea ? O ! da ! tu mai cu s^omă, frate iubit^u, a căruia libertate 'ți-o răpisseră apăsătorii patriei, și care a costat^u pe mama ta atâtea lacrimi ferbinți (inima mea se sfîșie la acea suvenir^u du-

rerósă); numai tu poți înțelege suprema fericire a acestor două cuvinte: *eramă liberă!* După cum ai ȳiss'o într'o frumoasă poezie a ta:

«Omul ȳreșuesce mai bine plăcerea,
«După ce deșartă cupa cu durezza.

Eramă liberă! Eramă scăpată, nu numai de grozavul coșmarul care de atâta timp ȳ paralisa în mod ȳ teribil ȳ tôte facultățile mele, (și care; d'ar mai fi ȳinut numai o lună. înnebunem ȳ sa ȳ muriam ȳ); eramă liberă în fine, ca să mă pot ȳ gîndi la tine fără crimă; la tine, Costin ȳ al ȳ meu! Cu căl ȳ înaintes ȳ în confesiunea inimii mele, care a redeschis ȳ tôte ranele sale, pe care timpul ȳ părea că le-a vindecat ȳ puțin, cu atâtu simț ȳ curajul ȳ lipsindu'mi spre a putea continua; și emoțiunea mea e atâtu de mare în acest ȳ minut ȳ, în cătu mă tem ȳ ca umbra morții să nu arunce un ȳ vîl ȳ pe secretul ce mă consumă, înainte d'a 'ȳ destăinui totul. O! când ai sci tu cătu sufer ȳ! Dumneȳeule, dă'mi puterea d'a termina! Căci în fine trebuie, trebuie să cunoscă ell ȳ acel secret ȳ.

Nu este ore destul ȳ patru ani de făcere, de suferințe și de lupte? Ce ȳ dîci ȳ patru ani? Iotă viața mea; de și n'am ȳ de cătu 26 ani.

Trebuie să sci, trebuie să aflu, Costine, că este pre pămînt ȳ o ființă care te-a iubit ȳ înainte de a te nasce chiar; căci, după cum o ȳ dîci tot tu în sublima ta poezie: «Cel ȳ a tot ȳ putinte, în divina sa înțelepciune, trimite pe angeli aici jos ȳ (adică sufletele alese) pentru a îndrepta pe rătăciți pe callea adevărului.» Așa este! Sufletul meu a trebuit să cunoscă și să iubescă pe al ȳ tîu pe când se afla în alte sfere, adevărata și eterna patrie a spiritelor. Sufletul meu și al ȳ tîu a ȳ trebuit să formeze odată o singură schîntee în sinul marelui *Tot ȳ*, care este ființa supremă, care este infinitul, care este Dumneȳeu. Alt-fel ȳ, prin ce mister ȳ neînțeles ȳ te aș fi putut iubi p'acest ȳ pămînt înainte d'a te cunosc? Și de când te cunosc, iată strigarea sufletului meu, când apăruși ca un sôre înaintea ochilor mei uimiți:

«Este ore un vis? ȳ dîcem în *jurnalul ȳ* meu, în ȳ ziua de 9 Octombrie 57. Incă un vis de fericire, ce mă va lăsa la deșteptare d'o mie de ori mai nenorocită ca mai 'nainte. Fi-va iarăși o illusiune destinată a fi ca tôte cele-l'alte nimicite de trista veritate? Văi! ar ȳ fi prea crud ȳ! căci visul a fost prea frumos pentru ca să fie ș'acesta distrus ȳ de recea suflare a Realității.

Dar, nu, nu ; nu este unŭ visŭ ; este cea mai frumoasă realitate pentru mine : căci aŭi a fostŭ prima Ńi din viaŭa mea în care potŭ Ńice că amŭ trăitŭ. Cu tóte că fericirea mea a Ńinulŭ numai două ore celŭ multŭ, în acele două ore însă fericirea mea a fostŭ așa de mare, în câtŭ potŭ da acelorŭ ore numele celei mai frumoșe Ńile din viaŭa mea ; ce este tristŭ, că nu sperŭ a mai vedea o asemenea Ńi. Acum potŭ să morŭ. Ce Ńicŭ ? Nu, nu ; să nu morŭ, Dumnezeuľu meŭ ; căci elŭ n'ar putea cunoșce secretulŭ meŭ ; dar și murindŭ, elŭ totŭ îlŭ va cunoșce ; și atunci numai va afla elŭ ce amŭ simŃitŭ eŭ pentru dŃnsulŭ. » Aceste cugetări le-amŭ scrisŭ în Ńiua fericirii mele (acea Ńi care fu o mare și solemnă serbătóre pentru țera mea) ; cea Ńi nemurítóre și unică pentru inima mea, când tu aŭi primitŭ din mâna mea celŭ din urmă buchetŭ alŭ meŭ, de și celŭ mai frumosŭ 'Ńi era destinatŭ ; însă și aci se amestecă Fatalitatea. Tu imŭ mulțumișŭ pentru acésta ; și acele puține cuvinte fură singure ce 'mŭ aŭi adresatŭ ; și cu tóte că simple și neînsemnate, fiindŭ însă adresate de tine, pe care nici odată nu speramŭ să te vedŭ, imŭ causeră o fericire supremă, pentru care mulțumiŭ luŭ Dumneđeŭ din totŭ sufletulŭ meŭ ; iar tu, poete, veŭ fi resplátitŭ de celŭ a-totŭ-pufinte pentru binele ce aŭi făcutŭ în cea Ńi sufletului meŭ, ce să aștepta așa de puțin la acéstă rază de fericire. Fii bine-cuvântatŭ, Costine ! Mama ta, buna ta mamă, care te-a iubitŭ atâtŭ de multŭ, și pentru care diminéta și séra eŭ rogŭ pe Dumneđeŭ pentru repausulŭ sufletului seŭ, (dacă angeliŭ simtŭ acéstă trebuință), mama ta, Ńicŭ, din eterna sa lócuință, a trebuitŭ să te bine-cuvinteze în cea Ńi memorabilă.

De ce nu trăesce ea aŭi ? Póte că atunci 'mŭ-arŭ fi permisŭ să sperŭ... ; pe când aŭi... O ! Costine ! d'o sută de miŭ de orŭ mai bine mórtea, de cât o viață fără speranță ; ș'apoŭ, acésta fu viaŭa mea ! Ce e mai tristŭ, că astŭ-felŭ a fostŭ totŭ-d'auna ! Când din întâmplare o slabă rază de speranță a pututŭ pătrunde câte odată în bietulŭ meŭ sufletŭ, nisce crude decepțiunii aŭ stins'o îndată ; astŭ-felŭ că acum eŭ singură gonescŭ din sufletŭ asemenea raze amăgitóre de speranță, după cum așŭ goni o cugetare criminală. Ce durerósă e viaŭa pentru cei ce suferă neconțenit ! Cât sunt de fericiŃi aceia cari repausă în tăcerea eternă a mormintului ! Căci, veŃi tu ? Costine, e scumpă, fórte scumpă pentru inima mea, cea Ńi frumoasă și splendidă, Ńiua de 9 Octombrie. Ńi pentru

totu-d'auna scumpă, și pentru tot-d'auna sərbătorită de inima mea, de ce nu te potu ore uita, fiindu-că nu sper a te mai revedea vr'odată? Ce deșertu înfiorătoru e pentru mine lipsa ta! Pretutindenți, o Sahară fără margini....»

Și în ziua de 29 Octombore 57, diceamū în jurnalulū meū : «Două-deci de zile fără să'lū mai vėdū ! Și câte altele 20 de zile vorū mai trece în aceeași durere mortală !»

Și între altele, adăogamū în ziua de 17 Fevruarie 1858 :

«Capulū meū este un haosū. Așa ! unū amorū fără speranță mă consumă, ca o flacără arđătoare. În deșert repetū în totū minutulū, că nu trebue să mă mai gindescū la dēnsulū ; în zadarū mă silescū a goni din mintea mea suvenirea lui atâtū de scumpă, atâtū de dulce, și pentru totū-d'auna atâtū de fatală pentru mine ; căci, fără voea mea, tōte gindurile mele, concentrate asupra unū singurū punctū luminosū, asupra unū singurū minutū de fericire, pe care Dumneđeū în mânia sa bine-voi a'mi acorda, iaū din ce în ce mai multū o ficsitate spāimāntătoare, răpindu'mi ori ce repausū. Am đisū că în mânia sa Dumneđeū 'mi a acordatū acestū singurū minutū de fericire, minutulū când l'amū vėđutū pōte pentru prima și ultima oră ; căci nu sperū a'lū mai revedea. Așa ! în mânia sa Dumneđeū 'mi a acordatū suprema fericire de a'lū vedea ; căci de nu l'ași fi vėđutū de-loc, amorulū meū pentru dēnsulū, de și adimcū înrădăcinatū în inima mea, pōte s'arū fi slinsū cu incetulū, nefiindū alimentatū ; și într'o đi, când ași fi audītū că s'a însuratū cu o fată demnă de dēnsulū, ași fi oftatū, ași fi plānsū, ași fi suferitū ; și apoi, totulū s'ar fi sfārșitū, conservāndū numai suvenirea unei stime profunde pentru nobilele sale simțiminte, și admirațiune pentru talentele sale. Ce đicū ? Aiuresū ! . . . Chiar atunci, chiar acuma, după ce l'amū vėđutū, după ce amū audītū vocea sa melodiōsă, vocea sa care a mișcatū inima mea, putē voiū ore să'l uitū ?

«Intr'adevėrū, e de mirare cum totulū e straniū în viața mea ! Amū iubitū p'acestū omū înainte d'alū cunosce, cu multū mai înainte chiar d'a mi se spune că, în timpulū fatalei mele logodne cu primulū bărbatū, elū 'mi a cerutū mâna ; dar că consāngenii mei, cređendū a mă face mai fericitā cu unū omū fōrte avutū, (în aparență), aū refusat'o, fără a'mi spune nimicū. Sōrtā crudă și nemilosă ! Cātū ași fi fostū de fericitā, fără fatalulū prejudiciū ce aū mai toți părinții cari credū că fericirea stă numai în aurū . . . .

«După cum am spus, am iubit p'acestă om înaintea d'a'lui cunosc; l'am iubit pentru talentul său poetic, pentru simțimintele sale nobile și înalte, pentru amorul său înfocat pentru patria sa, și pentru poporul care e sufletul acestei patrii, și pentru care, ca un martir, el a îndurat suferințele cele mai crude; în fine, l'am iubit pentru asemănarea ce am presimțit între caracterul meu și al său; mai cu seamă citind operele sale, în care pătrund, cu toate silințele ce și dau ca să le ascundă, calitățile cele mai plăcute ale inimii sale, și aplicările sale firești pentru tot ce e mare, nobil și generos; sau poate l'am iubit și l' iubesc prin acea înclinare irezistibilă și fatală care te tirasce fără voe către pierdere; căci în deșertul repetă sufletului meu: «nu te mai gândi la dânsul, nenorocitul; nu te mai gândi, că el nu te iubesc; de te-ar fi iubit, ar fi căutat să te vadă, de mai mult de patru luni de când ești lipsit de vederea lui, singura fericire ce ai fi putut gusta»; în deșert, Țică, adresează sufletului meu mi de observațiunile de felul acesta; el, orbit de amor, nu vrea nimic să asculte; și găsește mi de prelecste absurde ca să l' scuseze. Ore s'ermanul meu suflet, lipsit atâta lung timp de singura adevărată fericire ce omul poate gusta pe pământ, va fi presimțit el într'adevăr în acest om un suflet frate cu al său? O cred: căci altă-feră, cum m' ai putea explica ziua când l'am vădit pentru prima oară? Prin ce mister l'am recunoscut în mulțimea de oameni adunați în aceeași la Divanul ad-hoc, când n'avem nici un semn altul ca să l' deosebim din cei-alții, de câtă părul său c'al lui Apolon, afară de culoare, care, în loc să fie blond-cenușiu, este castaniu frumos, (într'adevăr, are cel mai frumos păr ce am vădit); cum, Țică, l'am putut cunosc fără să l' fi vădit vr'o dată? Și el iarăși, cum a putut să mă cunoscă, ba încă să vie să m' vorbească din chiar senin? Este adevărat că nu m' a adresat de cât puține cuvinte neînsemnate; dar acele cuvinte au rămas săpate adinec cu litere de foc în inima mea.

«Dar unde va fi el acum? Fi-va în Bucuresci? S'au s'a întors în frumoșii săi munți, departe d'aici, în vre-una din acele văi pitorești ale Carpaților? Poate că, ca o căprioară speriată de vânători, ne mai putendă respira aerul infect al capitalei, unde nu vești de cât nedreptatea tronandă ca suverană (de și se Țice că ne aflăm sub regim constituțional) și alte fapte car re-

voită unū sufletū nobilū ca alū sēū, 'și a luatū sborulū către cui-
bulū sēū de șoimū, unde respiră aerulū curatū și sănētosū alū
frumoșilorū Carpați. Și eū, eū nu'lū potū urma de câtū cu gîndulū !
Ce ȃicū ! Imī este ore permisū a'lū urma chiar cu gîndulū ?
Suntū ore liberă a'lū putea iubi fără a fi criminală ? Nu sunt
ore legată d'unū altulū cu legăturī fōrte tari ? Din nenorocire, da !
Sunt datōre credință aceluī omū, cu tōte greșalele lui, fiind încă
legată de dēnsulū cu legătūrele sacre ale căsătoriei; ș'o voiū păstra
acea fidelitate, chiar de m'arū costa vieța. Dar, afară d'acēsta,
sunt ore demnă eū de aceluī omū, poetū prin talentū, prin inimă
și sentimente, spre a cutesa să'lū iubescū ? Nu, negreșit ; și re-
cunoscū acēsta în totū minutulū ; însă, o culme a durerii ! ilū iu-
bescū, ilū iubescū, cu atātū mai multū, cu câtū sunt mai puținū
dēmnă de dēnsulū (pōte că aliă datā ași fi fostū demnă ; dar a-
cum, văduvă și cu copii) o ! ilū iubescū, precum flōrea câmpii-
lorū iubescē sōrele, de și comparația este slabă ; ilū iubescū, pre-
cum firulū de iarbă uscată iubescē roua bine-făcătōre ce'i redă
frăgețime și viața ; il iubescū, după cum bietulū prisonierū iubescē
libertatea ; după cum omulū visătorū, melancolicū și simțibilū iu-
besce natura ; il iubescū în fine, după cum poetulū iubescē Na-
tura, după cum Natura iubescē pe Creator.

« Ilū iubescū ! il iubescū ! Și nici o putere umană nu mă va pu-
tea opri să nu'l iubescū.... »

« Vai ! simțū c'acēstă pasiune fatală, c'acest amorū fără spe-
ranță, fără cea mai mică rață de speranță, mă va costa viața (și
ași voi, așa voi să vietuescū celū puținū pentru miculū meū A-
urelū, ce nu pōte trăi fără mamă). Dumneȃeule ! ai compățimire
de dēnsulū ! Dă'i viață, măcar pînă atunci când elū nu va mai
avea nevoie de sprijinulū meū, sau pînă când să se pōtă forma,
ca să aibă inima *Luz*, devenindū demnū de Tine și de țera sa.
Apoi facă-se voea ta ! Nu voiū mai avea nimicū de regretatū p'a-
cestū globū, unde n'amū făcutū de câtū să suferū ; ș'atunci, su-
fletulū meū, liberū în fine, va fi prea fericitū sburândū către tine,
locuința a păcii ș'a fericirii supreme. »

Acum, Costine, când cunoscī ore-cum, nu tōte, ci parte din du-
rerile sufletulū meū (căci d'ar fi să le descriū pe tōte, 'mī ar
trebui miī de volumuri, ș'o elocință de maestru, mijlōce ce'mī lip-
sescū cu totulū) acum, ȃicū, când mă cunoscī ore-cum, judecă-mē

și mă condamnă, Costine; de la decisiunea ta așteptu sentința de viață sau de mörte.

Oh! acéstă lungă și neterminabilă epistolă 'mă a sleitü tóte puterile; și n'amü spusü nici jumătate din câte voiamü a spune; dar în fine cată să sfârșescü odată; și póte că te ambetesü. Costine, O! iartă-mé! iartă-mé! Ș'apoï, simțü nevoe a'ți spune încă multe lucruri. Nebună ce sunt! Dar n'amü ȓisü destulü? Iti scriü o epistolă pe care numai acela, care n'a auȓitü nici odată de numele meü, n'o póte devina. Ce cutesanță! Ș'i'i o trimitü, prin cine? Prin poștie; printr'unü curierü, care, ce e dreptü, nu scie că e trimesă de mine; căci 'i-amü spusü că este o scrisóre adresată ție d'o rudă din Craiova, ce are unü procesü acolo; și ca să justificü volumulü scrisorii, amü adăogatu că într'ensa sunt hârții relative la procesulü în cestiune. Cätü pentru espedierea epistolei, cređü că amü reușitü; nu sciü însă dacă scrisórea te va găsi acolo unde'ți este adressată, și unde m'amü informatü că te afli acum; de și nu suntü pe deplin sigură. Acéstă nesiguranță despre loculü unde te afli acum mă tormentă. Câte odată imi inchipuescü că te afli în Craiova; și atunci ce tortură! Cređü că te cunoscü în fie-ce june ce trece pe la ferestrele mele; acéstă nesiguranță mă omórá. D'aceea și eü o lasü sub paza Domnului, care 'mă-a inspirat'o, și care póte avënd compătimire de estrema mea durere, va face ca să nu cadă în alte mâini de câtü în ale tale; căci alt-felü, suntü perdută! Mai ântâiü, buna mea reputație pierdută pentru totü-d'auna, și pentru care amü suferitü pină astă-ȓi mi de martiruri; apoï, uniculü și sântulü meü amorü, pe care nici intima mea amică nu'lü cunósce încă, violatü, profanatü, și cine știe de cine; în fine, ca culme a nenorocirii, scrisórea mea perdută pentru tine, care singurü meriți a o citi. Așa! numai tu, Costine, tu, poetulü cu caste illusiuni, cu cugețări înalte, cu nobile simțiminte, tu, adevêratulü poetü în fine (și nu sunt mulți ca tine) tu numai mă poți înțelege.

Dacă n'ai fi fostü tu căruia să scriü, tu, ale căruia sentimente de onóre și de demnitate personală 'mă erau totü așa de bine cunoscute c'ale mele, cređi tu că ași fi pututü scrie altuia? O! nu! nu! Suntü de 26 de ani, Costine; și nici unü altü bărbatü (ți-o spuï pe onóre) n'a auȓitü încă din gura mea unü singurü cuvintü care să'lü facă să cređă că arü fi fostü preferatü; și cu tóte acestea ocasiunile n'aü lipsitü. Toți cei ce mă cunoscü ȓicü

că n'amă inimă; 'i lasă să creză ce o vrea. Póte disputa cineva cu surdii, și raționa cu idioșii? Singură în mijloculă atătoră ómenii, cari se mișcă împrejurulă meă, și cari pentru mine nu suntu de cătă ună deșertă immensă, imi petrecă viața gindindu-mă la tine. Inconjurată de operile tale, singura mea avere, singura mea fericire, singura mea distracțiune, sorbă paginile loră, cari cu tóte astea mă facă să suferă atăt de multă.

Sub cuvintele din frontispiciulă uneia din colecțiunile tale de poesii, figuréză semnătura ta, care pentru mine este ună tesaură ce nu l'ași schimba pentru totă aurulă din lume.

Nu'ți poți face idee de deliciósa sensațiune ce coprinde sufletulă meă la vederea aceloră două cuvinte (Costină Șoimulescu), scrise de mână ta, și asupra căroră ochii tăi s'aă oprită ună minută. Ce ară fi óre când ași priimi o scrisóre scrisă tótă de mână ta? S'o speră? Nu cređă! Ară fi prea mare fericire pentru mine. Ași innebuni de bucurie. Inșă nu'ți-ași permite să'mi scrii de cătă la adresa unchiului meă (ceea ce póte n'ai face); căci, veđi tu? voesc măi bine să fiă uccisă de unchiulă meă, care e prea severă, decăt ca ună altulă, afară de tine și de elă, să bănuiască secretulă meă.

Așa, Costine, fratele meă iubită, țiu ca la viața mea, măi multă, ca la sufletulă meă, ca aceea ce te va iubi pină la ultima ei răsufare, să fie ca și pină acum femeea cea măi onorată din țera sa. Ințelegi dar că, nu numai nu m'ași consola nici-odată lucrândă altă-felă, dar încă, ia séma, Costine, ai ommori ună amoră cum n'a esistată altulă pe lume; și nu numai atătă, ai ommori ună sufletă despre care ai avea să dai într'o đi séma lui Dumneđeă.

Cum veđi, n'aină cea măi inică speranță d'a avea ună răspunsă de la tine; ș'apoă, cătă ași dori acela! măi alesă ca să aflu de starea sănătății tale. Totă-d'odată, priimindă o epistolă de la tine, ași afla în sine unde te află, prin urmare gindurile mele n'ar măi rătăci din munte la baltă, și vice-versa, ca ună adevărată evreă rătăcitoră. Cătă despre mine, vei sci, Costine, că'ți scrii dupe patulă de mórte; și oră-ce speranță de tămăduire m'a părăsită cu totulă. Când ai sci tu cătă suferă! Număi vederea ta singură m'ară putea consola; dar acela e impossibil!

Când nu voiă măi fi, vino, Costine, și reclamă de la unchiulă meă testamentulă meă, în care 'ți lasă *Memoriile mele*, și câte-va poesii: singura moștenire ce ună sufletă nenorocită póte lăsa fra-

telui s^{eu}. In ele veⁱ cun^osce maⁱ bine, și cu deam^{en}un^tul^u, t^ot^ă întinderea amorului me^u pentru tine, sora ta înfortunată ! Adio, Costine !

In n^optea ac^{es}ta durerile m'a^u chinuit^ă atât^ă de mult^ă, în cât^ă nu cred^{em} că o s'apuc^ă și^ua.

O ! r^og^ăte pentru mine, tu, care ești așa de bun^ă ; r^og^ă-te pentru mine, ca să trăesc^ă, cel^ă puțin^ă pentru micul^ă me^u Aurel^ă, ca să nu răm^ăie și ell^ă orfan^ă ca mama luⁱ; căci nenorocit^ă este un^ă copil^ă fără mamă !

Tot^ă ast^ă n^opte, când mă aflam^ă așa de ră^ă, ideea că nu terminasem^ă încă scris^orea, și că p^ote voi^ă muri înainte d'a o trimite, a pus^ă v^{er}f^ă desper^ării mele. O ! Cât am^ă suferit^ă ! Și cât^ă sufer^ă încă !

Post-Scriptum.

Acum când scris^orea mea va intra peste puțin^ă în mâinele tale, scris^ore scrisă cu lac^ărimi de sânge, acum pot^ă muri.

P^ote că într'o și tu veⁱ veni să ver^și o lacrimă de compătimire pe morm^{en}tul^ă me^u. Adio, Costine ! Adio, frate iubit^ă !

Și daca o altă femeie, maⁱ fericită, a putut^ă, înaintea mea, să 'și adreseze aceleași cuvinte, și să misce inima ta, fi^ă fericit^ă ! Arde atunci ac^{es}tă scris^ore, ce nu'ți maⁱ p^ote folosi ; ba chiar îți va fi vătămăt^ore ; însă nu'mⁱ refusa stima ta, stima ta, singurul^ă lucru ce ambiționez^ă pe pământ^ă, și care o merit^ă.

Tot^ă-d'odată veⁱ sci, Costine, că, iubită sa^ă nu de tine, de voi^ă scăpa d'ac^{es}tă maladie mortală, d'ac^{es}tă teribilă agonie, se va afla într'o vale depărtată o inimă care, pînă la ultima ei r^{es}uflare, se va ruga necontenit pentru fericirea ta.

Adio, Costine ! Adio, frate mult iubit^ă ! O maⁱ repet : fi^ă fericit^ă ! Căci merit^ă să fi^ă fericit^ă ! La revedere în cer^ă ; căci pe pământ^ă nu maⁱ sper^ă nimic !

Daca voi^ă muri (căci mă simț^ă la extremitate), varsă o lacrimă pe morm^{en}tul^ă aceleia care te-a iubit^ă ca și mama ta, pe care mă duc s'o îmbrățișez^ă în locuința celor drept^ă.

CAPITOLŪ III.

INIMA POETULUI

Citiu scrisorea de mai multe ori, forte mişcatu de suferinţele acelei femeii nenorocite; n̄ putea fi alta de câtu femeea ce cunoscusem la 9 Octombrie 1857, la Divanulū ad-hoc, recomandată de vĕrulū sĕu.....

Acĕstă epistolă produse în sufletulū meu o mare revoluţiune. Imaginea Florichei fu înlocuită unū momentū cu a finţei misteriose. Amorulū meu propriū era flatatū vĕdĕndu-mĕ iubitū în aşa gradū; cultura spiritului ei, suferinţele sale, unū amorū a la Julietta pentru Romeo, totulū subjugă inima mea.

Recitiū diu noū epistola cu lacrămi în ochi.

Stilulū, ideile, compunerea, cunoscinţa perfectă a limbii franceze, mai presusū de tôte sinceritatea inimii sale, atâtū de nenorocită, mĕ făcură a mĕ gândi la dĕnsa tōtă nōptea de 19 spre 20 Iulie.

«Inimă de aurū! imi dĕcemū. Cātū trebuie să mĕ iubĕscă ea, ca, la mândria sa de femeie cultivată şi ambiţioasă, să'mi facă ea-însăşi în ultimele momente o declaraţiune d'amor. Nu! nu pōte fi cochetă, prefăcută, femeea care scōte din inima sa castă şi sângerândă asemenea durerose accente, asemenea suspine sfâşietōre. Cu ce familiaritate mĕ tratĕză, parcă aşi fi fratele sĕu. Ce inimă nobilă şi francă.

«Avĕ-va ea ore tinereţea (la tendresse) şi blândĕţea *Florichei*, care în cursū de trei ani, nu 'mi-a datū o singură dată motivū de nemulţumire? Era unū *Seraphimū*, scumpa mea *Florica*! Putea-voiū ore s'o uitū vr'o dată?

«Ş'apoī scrisorea ei, pe lângă amorū, mai are o scusă: vĕdĕndu-se pe marginea mormĕntului, ea a învinsū ori-ce scrupulū de mândrie, sigură că, după mōrtea sa, n'avea să se mai témă de

critica lumii. Ce inimă poetică ! Dar încrederea ei în mine ? Dar laudele sincere ce face talentului meu ? Mă cunosea dar din instinct, din presimțire, înainte d'a mă cunosce în persoană : mă cunosea din operele mele.

«Ș'apoî, cu ce culori vii, cu ce simțire sacră, descrie ea copilăria sa ca orfană ! Biata femeie ! ea n'a cunoscută dulcele sêrutu de mamă ! Dar sacrificiul sêu sublimu pe altarul conjugalu, pentru a se supune voinței unor rude egoiste și vanitose ?

«Ceea ce mă surprinde însă este deslănuirea amiceî sale intime, care 'i-a spusă că eu ași fi cerută mâna sa consăngeniloră sêi, cari 'mî-au refusat'o.

«Nu'mî aducă aminte d'acestă episodă din junețea mea. Să fie ore o manoperă spre a mă atrage măî multă ? Nu credă. O asemenea femeie, pe patulă morții, nu este capabilă d'asemenea stragemă, demnă d'o cochetă.

«Dar cine să fie amica sa intimă ?»

Îmî rechemăiă suvenirile din trecută, suveniră de copilărie, de școlă, de junețe ; o lumină slabă se făcu în întunereculă trecutului meu.

Ca școlară, cunosusemă familia D..., printr'o mătușă a mea ; negreșită, una din fetele ei trebuie să fie amica sa intimă ; dar memoria nu'mî spunea ca eu să fi avută vr'o dată vr'o convorbire cu ea despre amica sa intimă, pe care o cunosusemă pentru prima oră în ziua de 9 Octombrie 1857.

Totă memoria imă măi spunea că într'o zi, la ună ană după perderea Florichei, căutându ună amică în strada luterană, la N., o servitoare imă respunse că nu șede acolo acelă Domnă.

— Dar cine șede aici ? întrebaiă.

— D-nu X....

Atunci o ferăstră se deschise ; și vėduiă o fetiță gentilă, care, cum mă zări, se retrase iute de la ferăstră.

«Să nu fi ore acea fetiță femeia care 'mî-a adresat scrisorea de la 17 Iulie 1859 ?

Eramă nerăbdătoră a afla adevărulă. Făcuiă ună răspunsă la scrisorea misterioasă ; și, pentru prima oră, adormiă cu gândulă la altă femeie, nu la Florica, pe care îndeșert o rugaiă în visulă meu a mă lumina cu consiliile salle. Curiosă lucru ! Sufletulă *Florichei* nu mi se arătă în somnă ca măi înainte. Era ea supărată că inima mea palpita acum pentru altă femeie ?

A doua zi părăsiu Rucărul, ca să ajungă c'o oră mai înainte la Craiova, spre a apuca cu viață p'acea femeie misterioasă.

Din Câmpul-lungu îi scrisei a doua epistolă plină de simțire, după romantica colină Flămânda. După ce o terminai, mă întrebai: dar adresa? O pusei și p'aceea în portofoliu, ca să le ducă p'amendouă eu însumi.

Am uitat să spun că aceste două scrisori erau scrise în limba franceză. De ce nu în limba română? Nu pot să-mi dau seama pentru ce; poate fără voea mea; poate și din vanitate, ca să vadă Musa misterioasă că cunoscem și eu puțin limba franceză.

Sosii la Craiova. Unde ședea ea? Unde s'o găsesc?

A căuta într'o urbe ca Craiova domiciliul unei persoane, pe care n'o cunosc, este a căuta un ac într'unu carru cu finu. Lectorul își poate închipui nerăbdarea mea; și apoi, trebuia s'o găsesc negreșit, ca s'o apucă cu viață, chiar dacă nu-i ași fi dat nici o speranță; altu-fel, dacă ar muri până n'o vedea, cugetul m'ar fi muștrătat totă viața.

Dar cum s'o găsesc? Aci era cestiunea. Nu mă putem de-stăinui la nimeni, nici chiar la sora mea, spre a nu compromite pe femeia virtuosoasă, care mă amenința cu pierderea stimei sale în casă d'a divulga secretul.

În ziua de 23 Iulie priimesc o scrisoare de la Câmpu-lungu, cu stampila din Craiova. Plecând din Câmpu-lungu, rugasem unu amic ca ori-ce epistolă către mine s'o puie într'o copertă, și să-mi-o adreseze la Craiova, strada, ... Nr..., la sora mea Eleonora Avramescu. Epistola era de la Ea, de și nu era subscrisă. D'astă dată scriptura era a ei proprie, nu prefăcută, și totu în limba franceză; dar ce schimbare! Era o dușă d'apă rece după o baie caldă de 35 grade Réaumur.

O copie în întocmai:

CAPITOLŪ IV.

INIMA FEMEII.

D-luŕ Costinŕ Şoimulescu,

La Câmpu-lung.

22 Iulie 1859. Craiova.

Domnule,

Dacŕ intr'unŕ minutŕ de supremŕ desperare amŕ cutesatŕ a'ŕ face o mŕrturisire, care, in orŕ-care altŕ imprejurare, ar fi fostŕ forte blamabilŕ pentru orŕ-ce femei in genere, n'amŕ fŕcut'o de cŕtŕ convinsŕ cŕ, ca responsŕ la nenorocita mea epistolŕ, vei veni sŕ versi o lacrimŕ de compŕtimire pe mormintulŕ meŕ. Daca n'zŕ avea unŕ unchiŕ ŕ'unŕ copilŕ, pentru cari suntŕ datore sŕ trŕescŕ cu orŕ-ce preŕŕ, aŕŕ fi regretatŕ cŕ pŕte amŕ fostŕ inŕelatŕ in convingerea mea; cŕci, in fine, ce mai putŕnŕ aŕtepta p'acestŕ globŕ? N'amŕ aŕteptatŕ ore destulŕ?

Pentru mine totulŕ n'a fostŕ de cŕtŕ durerŕ, chinurŕ, suferinŕe.

Ŗ'apoŕ, n'amŕ cutesatŕ (chiar in acelŕ supremŕ momentŕ) a da cursŕ liberŕ simŕimentelorŕ durerŕse, ce mŕ dominaŕ, fŕrŕ voea mea, de cŕtŕ *sciindŕ cŕ mŕ adrecesŕ cŕtre Domnia ta, ale cŕruŕ sentimente d'onore ŕi lealitate 'mŕ erau totŕ aŕa de bine cunoscute ca insŕŕŕ ale mele* (1); eramŕ dar sigurŕ de discreŕiunea cea mai sŕntŕ din partea Domnieŕ tale.

Cu tŕte acestea, mulŕumitŕ lui Dumnezeu ŕi celebrului doctorŕ Drasch, care a fŕcutŕ cu mine una din minunile sale sciinŕifice,

(1) Aceste linii suntŕ subliniate in originalŕ.

acumă suntă afară de orî ce pericolŭ ; de ŝi încă fôrte suferindă ; dar va trece ŝ'acęsta cu timpulŭ.

D'aceea, te rogŭ, domnule, te rogŭ ca pe Dumneđeŭ, uită c'a fostŭ o biată femeie desperată... uită... oh !... ŝi ca să mă asigurŭ că nu'mî refuŝi stima Dumitale, care este, v'o repetŭ, totŭ ce ambiționesŭ pe pămîntŭ, inapoiasă'mî, te rog, nenorocita epistolă, pe care amŭ avutŭ marea cutesare a v'o trimite.

Suntŭ cu cea mai profundă considerațiune pentru onorabila Domnieŭ Vóstre persónă (1).

Étă reflexiunile ce făciŭi asupra acesteŭ epistole :

«Bine c'a scăpatŭ, biata femeie ! Acęsta este principalulŭ. Acum suntŭ liniștitŭ. Amŭ timpŭ s'o cautŭ, ŝ'o voiŭ găsi, fără a o compromite. Prima mea datorie întălnind'o, va fi să'i înapoiesŭ epistola.

(1) O reproducemŭ ŝi în originalŭ, spre a putea lectorulŭ să apreciese mai bine cultura spiritului acelei femei.

Ce 22 Juillet 1859, Craiova.

Monsieur,

Si dans un moment de suprême desespoir j'ai osé vous faire un aveu qui, dans toute autre circonstance, aurait été des plus blamables pour toute femme en général, je ne l'ai fait que dans la conviction que pour toute réponse à ma malheureuse lettre, vous n'aurez qu'à venir verser une larme de pitié sur ma tombe infortunée... Et si je n'avais pas mon oncle et mon enfant, pour les quels je dois vivre à tout prix, j'aurais regretté que cela n'est pas arrivé selon ma conviction : car enfin que pouvais-je encore attendre sur cette terre ? N'avais-je point assez attendu ? Et pour moi tout n'avait été que douleur, tourments et souffrance ?

Et encore, je n'ai osé (même dans ce moment suprême) donner un libre cours aux tendres et douloureux sentiments qui possédaient mon âme, malgré moi, que seulement parce que c'était à vous que je devais écrire, à vous dont les sentiments d'honneur et de loyauté m'étaient tout aussi bien connus que les miens propres ; donc j'étais sûre de la plus sainte discrétion de votre part.

Cependant, grâce à Dieu et au célèbre docteur Drasch, qui a fait avec moi un de ses plus grands miracles scientifiques, maintenant je suis tout à fait hors de danger, quoiqu'encore bien souffrante ; mais cela passera avec le temps.

C'est pourquoi je vous prie, Mr, S..., je vous prie comme Dieu, oubliez qu'il fût une pauvre femme au desespoir... oubliez. oh ! Et pour m'assurer que vous ne me refusez pas votre estime, qui est, je vous le répète encore, tout ce que j'ambitionne sur cette terre, renvoyez moi la malheureuse lettre que j'eus la trop grande audace de vous adresser ce 17 Juillet courant.

Avec la plus grande considération pour votre honorable personne, je suis

De ce se teme ea însă? Epistola de la 17 Iulie are o scriptură schimbată. Nu, n'o voiŭ înapoia. Ea este pentru mine unŭ tesaurŭ nepreŭitŭ.

Dar de ce nu'mŭ ŭice să'ŭ înapoesŭ ŝ'a doua epistolă, unde figurésă propria ei scriptură? Acésă epistolă este tot atât de compromitabilă pentru dŭnsa. Ce'ŭ folosesc a avea pe cea d'ântăiŭ, ŝ'a lăsa p'a doua în posesiunea mea?

Nu va avea pe nici una, misterioasă Musă.

Elle imŭ aparŭinŭ de dreptŭ: amorulŭ meŭ a inspiratŭ pe cea de la 17 Iulie; mândria 'ŭ a dictat pe cea de la 22 Iulie, care probésă unŭ scrupulŭ esageratŭ de onóre, ŝi totŭ-d'odată unŭ felŭ de neîncredere în poetulŭ inimei sale cu o sută de calificative superlative.

Hotărîsemŭ dar să amŭ o esplicare cu Musa misterioasă la prima întâlnire.

Intrebarea era: unde locuia? Cum chema pe unchiulŭ ei?

Intâmplarea făcu s'o aflu acolo unde nu mă aşteptamŭ.

'Nainte d'a vă spune cum amŭ aflat'o, voiŭ spune că în ŭia de 24 Iuliŭ, primiiŭ prin poştie totŭ de la Câmpulungŭ următórea scrisóre de la o domnişórá, care spera ŝi ea sa posede inima mea. O reproducŭ aci pentru originalitatea ei, cu ortografia, punctuaŭia ŝi stilulŭ sŕu rococo; lectorulŭ, prin comparaŭiune(1), va vedea marea diferenŭă între Damicella Henrieta ŝi Dómna Sofia.

Câmpulung ce 21 Iuille 1859.

Cher ami!

Voulez vous et pouvez vous pardonnez à votre amie éloignée ?
parce que n'a pas elle écrit ?

Pardonnez moi !

Bientot c'est un moi que nous avors le plaisir faire votre connaissance, et nous rejouissons sur la revoir tout en famille. Vous etiez malade; c'est une malgré nouvelle, nous avions vous plaindre; mais votre dernière visite nous avors fait grande plaisir; de so-voir que vous vouz portant bien; et votre promesse nous à visiter. Mon cher père va à Hermanstad, dans la moitié de Aout. . . . et cette fois seulle . . . .

(1) Veŭt epistola de la capitolulŭ IV.

Je vais avec une amie de ma chère mère à Elöpatak, un très bien bain. Venez vous ?

J'étais quelque jours à Cronstad chez un oncle quel est la pasteur. Nouz nous amuserons très bien. . . . Je viens d'être de reteur avant hier. Regret beaucoup vous ne pas trouvé à Camp-lung.

Je suis très occuper avec ma toilette car je partirai en peu de jours à cause cela je vous dois dire adieu.

Bien compliments a votre soeur de nous et milles salues à vous de

Votre amie

Henriette P. (1)

Lăsându acéstă epistolă cum a eşitū din pénnă autorului, pentru ceī ce cunoscū limba francesă, o traducemū pentru ceī ce n'o cunoscū.

Câmpulungū, 21 Iulie 1859.

Scumpe amice,

Bine-voesce a erta p'o amică care, din causa lipseī din Câmpulung, n'a pututū a vă scrie. Iată o lună de când am avut plăcerea a face cunoscința D-v, bucurându-mē despre acēsta cu tōlă familia mea. M'amū informatū c'ai fostū bolnavū (cătū ai statū în Câmpulungū); tristă noutate pentru noi, care amū compătimitū cu D-ta. Visita D-le din urmă ne-a făcutū mare plăcere, și dorimū a afla daca acum sunteți bine; și dacă vă țineți promisiunea de a ne mai visita (când veți mai veni prin Câmpulung). Scumpulū meū părinte plăcă la Sibiu pe la jumătatea lui August; și eū rēmăiū singură....

Eū plecū cu o amică a scumpei mele mame la Elöpatak, renumitū pentru apa sa bună de stomahū. Viī și d-ta acolo? Câte-va zile amū fostū și eū (cu mama) la Brașovū, la unū unchiū alū meū, care este preotū, unde ne amū amusatū destulū de bine; abia alaltă ierī m'amū întorsū.

Mī a părutū fōrte rēū că (la întōrcere) nu te-amū mai găsitū în Câmpulungū.

(1) Lectorulū curiosū și incredulū pōte vedea originalulū la autorulū a-cestei opere, cum și originalulū epistolei Sofiei de la 22 Iulie 1859.

Suntă prea ocupată cu pregătirea plecării, căci plecămă peste trei zile; așa dar, adio! (saă la revedere la Elópatak). Multe complimente sorei D-tale, și din parte'mă, multe salutări D-le.»

Amă risă cu lacrimi citindă acéstă scrisóre, pe care, comparând'o cu scrisórea din Capitolulă IV, amă șisă: dacă și persóna misteriosă ară fi scrisă ca Henrietta (era germană), așă fi fostă tãmaduită de frigurile amorului ș'ale căsătoriei. Acésta mă făcu să iubescă măi multă pe Sofia.

Dar să revenimă la subiectulă nostru.

CAPITOLŪ V.

UNŪ VISŪ PROFETICŪ.

In nóptea de 24 spre 25 Iuliŭ 59, avuiŭ următorulŭ visŭ :

Se făcea că mă primblam cu Florica pe marginea unui lacŭ, într'o grădină frumósă. Vorbiamŭ d'amorulŭ nostru ca totŭ-d'una, în viață și după mórte.

— Eî bine, Costine, imi dîse ea, tu ai nevoie d'o femeie care să te îngrijescă la malatiî și la bătrînețe, și să te console la ne-cazurî; însă, bagă de sémă; studiasă bine femeea pe care voesci a o face consórtia vieței tale, cum m'ai studiatŭ pe mine doi ani. Prima condițiune este ca acea femeie să fie blândă. Cu caracterulŭ tēu nervosŭ îți trebuie o femeie nenervósă; două temperamente sângeróse sau bilióse nu potŭ constitui pe deplinŭ fericirea conjugală; unŭ temperamentŭ sângerósŭ trebuie unitŭ c'unŭ temperamentŭ flegmaticŭ; altŭ-felŭ, două pietre lovindu-se, una din elle (sau amēduoē) se sparge; gândescete apoi la fiica nóstră, la iubita Lia, care are nevoie d'o femeie care să'i ție locŭ de mamă; o femeie care, iubindu-te cu sinceritate, să iubescă și pe Lia ca pe copilŭ sēi; în fine, ia'ți o soție de potriva ta, cum a dîsŭ Solomon; altŭ-felŭ, te vei căi.

«Fiindŭ-că m'ai rugatŭ cu ardóre ca să te luminesŭ în privința cásătoriei ce cugeți a face, acēsta amŭ avutŭ de spusŭ. Eși destulŭ de inteliginte și experimentatŭ ca să nu lași a te orbi amorulŭ. Cumpănesce bine calitătile și defectele femeii pe care voesci a o face consórtia; unŭ singurŭ defectŭ contrabalansésă dece calitătî; păzesce-te să nu te alliesi c'o femeie arțăgósă sau capriciósă, care să te contradică în totŭ minutulŭ; cu asemenea femeie vei fi nenorocitŭ.

- Aşa dar eşti de părere a lua de socie pe...?
- Mai bine pe ea de câtă pe alta.
- Dar daca are defecte ascunse?
- Omul nu pôte evita destinulă sãu. Cãsãtoria e o lotãrie.»
Florica dispãru.

Mã primblaiũ multũ pe gãndurĩ prin frumõsa grãdinã, ascultãndũ cãnteculũ paserilorũ; cãnd unũ șãrpe mare eși din lacũ, și se repeși la mine. Scoseiũ unũ țipãtũ și mẽ deșteptaiũ.

CAPITOLŪ VI.

PRIMA ÎNTÂLNIRE.

Lângă soră-mea unde şedem, sta cu chirie D. C..., unŭ Pandurŭ fanfaronŭ de la 1821, care insoşise pe Tudorŭ de la Cotroceni la Piteşti. Şeşendŭ într'o sêră cu ellŭ de vorbă, şi întrebându'lŭ despre mişcarea de la 1821, îmi dîse că D-ulŭ X... cunósce multe lucruri interesante de la 1821 şi 1848.

În sêra de 25 Iulie, m'amŭ dusŭ să'lŭ întălescŭ. Era nouê ore şi jumêtare. Dedeiŭ unei servitóre, pe care o întălniŭ în coridorŭ, o cartă de vizită, pe care era scrisŭ cu creionulŭ :

«Vê rogŭ a'mi permite să vê vêdŭ».

Servanta 'mi aduse rêsponsŭ că potŭ intra.

În locŭ de D-lŭ X..., găsiiŭ o femeie în picioare, resimată de sobă, şi fôrte palidă.

— Vê salutŭ, Dómna mea ! Cautŭ pe Domnulŭ.... Ce vêdŭ ? Nu mē înşelŭ ? D-na .... !

Mē apropiaiŭ să'ŭ sărutŭ mâna ; ea mē opri cu aceste vorbe :

— Cunoscŭ, Domnule, secretulŭ Dumitale ; şi mē mirŭ cum ai cutesatŭ, fiindŭ astŭ-felŭ, să te presinţi înaintea mea ?

«Te rogŭ să plecŭ..... «Şi'mi arătă uşa.

Rêmăseiŭ ca o statuă.

— Suntŭ fôrte surprinsŭ, Dómna, de cele ce auşŭ ; bine voiţi a vê esplica».

Ea atunci îmi spuse că unŭ amicŭ alŭ familieŭ, care era bine informatŭ, o încredinţase, cu patru dille înainte, că inima mea era dată unei femeŭ, cu care avémŭ ş'unŭ copillŭ, şi căria promise-semŭ a o lua de soşie.

— Sunteŭ rêŭ informată, Dómna.

«Adevêrulŭ este că amŭ o fată din prima căsătorie.

— Ai mai fostu însuratü? întrebă ea cu mirare.

— Da, Dómnă, c'o fată care era unü angelü de bunătate, de blândețe și de indulgență: ș'amü trăitü cu ea numai unü anü».

Simțiiu lacrămi în ochi la aducerea aminte a *Florichit*. Ea fu mișcată d'acéstă descoperire.

«A muritü din facere, continuaiü, lăsându o fată, singura mea consolațiune în lume. Suntü șapte anî d'atunci. Ca omü, amü fostü dup'aceea în relațiuni inlime c'o femeie, căria de la începutü 'i anü declaratü că nu póte să'mi fie soție, pentru nepotrivire de etate, de cultură etc. Amü și cu dênsa o fată, pe care cugetü a o adopta. Suntü împăcatü cu cugetulü meü. Acesta este adevêrulü, Dómna mea; și'ți jurü pe umbra mamei melle, că n'amü luatü nicî unü angagiamentü altulü cu femeea în cestiune. Timpulü îți va dovedi acésta. In fine, d'unü anü aprópe, amü întrepruptü orî-ce relațiune cu acea femeie.»

Tocmai atunci intră unchiulü Sofiei, căruia ea mă recomandă astü-felü :

— Iti recomandü, unchiule, pe D. Costinü Șoimulescu, care a sositü ađi de la B..; și'mi a adusü o scrisóre de la tața.

— Imi pare bine, Domnule, đise bătránulü, întinđendu'mi mâna. Doreamü să te cunoscü; amü cititü câte-va din scrierile D-le.

— Și eü amü auđitü că posedaiți notițe interesante despre mișcarea de la 1821 și 1848.

— Așa este.

— Fiindü-că dorescü a scrie ceva despre acelle duoë epoce de regenerare ale României, v'ași ruga să bine voiți a'mi procura acelle notițe importante, pe care vi le voiü înapoia îndată.

— Cu plăcere. Suntü la dispozițiã Dumitale în tóte đilele, de la 2 până la 4 ore după amiađü.

— Vê suntü fórte recunoscãtorü, Domnulü meü.

— Ești însuratü, Domnule Șoimulescu?

— Amü fostü, ș'amü fostü fericitü; însă numai unü anü! Amü perđutü soția cu ocasiunea nascerii unui copilü.

— Tristü lucru a remânea vêduvü la așa vêrstă! Și ești hotărítü a te mai însura?

— Dacă voiü găsi o femeie ca rëposata, ași încerca ș'a doua órã: căci căsãtoria este unü rëü trebuinciosü, cum a đisü unü filosofü din vechime.

— Ai avere?

— Avere intelectuală.

— Cea mai sigură și nobilă, dar care la noi astăzi nu se prea prețuește. În totu cadul, soldații penei aru trebui să fie liberi și independenți; mai alesu unu bărbatū ca D-ta, care nu 'și plécă capulū la ceī putinți.

Nu póte servi cineva duoē Țeități; grījilē și greutățile familiei te distragū de la ocupațiile literare, maī alesu când ești fără mijlōce bănescī, indetulătore.

— Suntū cu totulū de părerea Dumitale; insă inima jōcă unū mare rolū în cestiunea de față.

— Așa este. Totulū atárnă de la alegerea femeii.»

Era 12 ore. Imī luaiū ȡiuā bunā de la onestulū bătrīnū, admirāndū bunulū sēu simțū și nobleța simțimintelorū sale; cuvintele sale din urmă mă puserā pe gânduri.

Eatā-mē introdusū, în modū legalū, în casa Sofiei, care des- aprobă, se înțelege, teoria unchiului sēu despre căsătoria bărbațilorū cu talentū.

CAPITOLŪ VII.

PRELUDULŪ LUNEI DE MIERE.

Cu tóte că căpătasemŭ voe a frecuenta locuința Sofiei, timiditatea mea naturală mă oprea a mă duce la ea regulat în tóte ȝilele; treciŭ a doua ȝi pe la ferestra sa, spre a o putea vedea. A treia ȝi asemenea; și vedend'o la ferestră, o salutaiŭ. Așí fi pututŭ să intru, dar amŭ voiŭ s'o pedepsescŭ pentru că a pusŭ unŭ minutŭ la indoială onorabilitatea mea, de care ȝicea în prima sa epistolă că o cunósce așa de bine. În ȝilele de 28 și 29 Iulie nici n'amŭ trecutŭ pe la ferestra ei. Cât a suferitŭ ea în acelle ȝille, se vede din *jurnalulŭ sŕu*.

Cu tóte astea, la 6 ore séra, în ȝiua de 29, m'am dusŭ s'o vedŭ; 'mí era milă de suferința ei. Câtŭ a fostŭ de fericită vedendŭ-mŕ! Amŭ întreat'o dca sufer, fiind-că era palidă și slabă. Imí rŕspunse că într'adeverŭ nu se simte bine; și 'mí aruncă o privire care ȝicea: «amorulŭ tŕu mă face să suferŭ așa de multŭ.» Amŭ promisŭ a aduce aduoȝi jurnale unchiului sŕu, ca s'o potŭ visita fără jenă.

Remânendŭ sîngurŭ câte-va minute, imí ȝise:

— Frumosŭ pretestŭ d'a ne putea vedea mai desŭ. Iȝi mulȝumescŭ.

— V'amŭ adusŭ scrisórea de la 17 Iulie, pe care 'mí-aȝ cerut' o în epistola de la 22.

Sofia surise, și 'mí întinse mâna, pe care depuseiŭ unŭ sãrutatŭ înfocatŭ.

— Le puteȝi păstra acumŭ p'amendouŕ.

— Vŕ mulȝumescŭ; dar permite a vŕ observa că trebuia sã aveȝi mai multă încredere în acela....

— Când veȝi citi *Jurnalulŭ* meŭ, veȝi vedea în ce stare era sufletulŭ meŭ în ȝilele de la 21—25 Iulie; ș'atunci sperŭ că'mí veȝi da dreptate.

A doua ȃi, 30 Iulie, nu m'amũ dusũ pe la Sofia, fiind foarte ocupatũ ; cu tũte acestea trecuiũ spre sãrã pe la ferestrele salle, Ńi chiar a douaȃi de douẽ orĩ, ca s'o liniŃescũ Ńi s'o consolũ.

La 1 Augustũ, la 7 ore sãra, m'amũ dusũ s'o vãdũ, aducẽndũ unchiu-seũ jurnalele promise ; sub pretextulũ acesta, amũ putulũ Ńedea la dẽnsa pãnã la 12 ore, vorbindũ politicã, literaturã, istorie, in prezenȃa unchiului sãũ. Amũ fostũ fericitũ ; Sofia nu mai puȃin, cum o spune singurã in *Jurnalulũ sãũ* din ȃiua aceea.

La 2 Augustũ, m'amũ dusũ la biserica unde mergea ea, Ń'amũ gãsit'o acolo cu unchiulũ sãũ. Cãnd m'a vãdutũ, s'a fãcutũ roŃie ca o cirẽŃã.

Dupã terminarea serviciului, amũ insoȃit'o acasã la dinsa, unde amũ luatũ cafea Ńi dulcẽȃã, (dupã vechiulũ obiceiũ alũ pãmĩntului). Sosindũ mai mulȃi cunoscuȃi d'ai casei, plecaiũ, promiȃndũ bãtrẽnului a'i aduce o carte ce'lũ interesa.

Amũ adus'o chiar dupã prãnȃũ, cãtre cincĩ ore ; astũ-felũ amũ mai pututũ schimba cãte-va vorbe cu Sofia.

In ȃiua de 3 Augustũ, n'amũ vãdut'o. La 4 Augustũ m'amũ dusũ s'o vãdũ. Era treĩ ore Ńi jumẽtate. I-amũ fãcutũ o surprisã : i-amũ adusũ sã citẽscã pe *Florica*, dupã dorinȃa sa.

Eatã epistola prin care 'mĩ cerea *Florica*.

Scumpulũ meũ poetũ,

N'amũ avutũ fericirea a cunoŃce in persõnã pe D. C. Aricescu ; ilũ cunoscũ inŃã din cãte-va opere literare : stilulũ e omulũ ; dorescũ multũ a citi *Florica* ; te rogũ a 'mĩ o imprumuta pentru cãte-va ȃile. Iȃi remãiũ foarte inȃdatoratã.»

Dupã citirea *Florichei*, ea 'mĩ rãspunse :

Scumpulũ meũ poetũ,

Ce voiũ spune despre opera *Florica* ? Ori-ce aŃi putea ȃice e mai pre josũ de meritele Ńale. *Florica* este unũ monumentũ ridicatũ d'o inimã junã Ńi castã in onõrea femeii. Mulȃumesc autorului din partea sexului meũ. Numãi voi, poetũ, Ńciȃi sã citiȃi in cartea misterioŃã ce se numesce *sufletulũ femeii* (1) Ńi pe care poetulũ Aricescu o comparã c'o Lirã cu Ńepte cõrde. Iȃi mulȃu-

(1) Suntũ multe ieroglife acolo, ce remãnũ necunoscutẽ, saũ se cunoscũ dupã cãŃãtorie.

mescă, poete; îți mulțumescă d'o mie de ori pentru această dulce surprisă.

Neputându-vă respăti altă-felă surprisa ce 'mă-ai făcută, Vă trimită și eă alăturatulă *Jurnală*, ce începe cu 1 Ianuarie, 56 și termină cu 4 August 1859; elă nu respiră de cătă amorulă sinceră și profundă ală unei inime nenorocite pentru o *patrie infortunată*, și pentru o *ființă misterioasă*, pe care amă cunoscut'o în *ziua sacră* de 9 Octombrie 1857. Mai târziu veți priimi și urmarea Jurnalului. Contesă pe discrețiunea D-V; altă felă, ași perde frumoasă opiniune ce amă de D-V, ultima dulce ilusiune, singura ce a mai rămasă în sufletulă meă, ca Speranța în cutia Pandorei.

Amica D-văstră sinceră
Sofia.

P. S. Ași dori să sciă două lucruri :

1 Autorulă *Florichei* era-elă însurată când a scrisă această operă?

2. *Florica* este ea idealulă unei inime de 20 ani, saă copia vre unei Muse? Ca amică intimă ală autorului, trebuie să sciă această. Eartă curiositatea mea : suntă femeie !

«Răspundeți îndată, Vă rogă, la acestă Post-Scriptum ; și lăsați răspunsulă la servanta D-V, de la care îlă va priimi femeea ce 'mă servă de Mercură (fără aripe).

«A propos. După două septămăni, reclamă *Jurnalulă*, pe care veți bine-voi a'lă aduce singură ; credă că două septămăni suntă destulă. Voiă vedea daca și D-ta semenă cu autorulă *Florichei*, saă ești din classa celorlă ca Dumas, Emile de Girardin și Compañia, bărbați talentăi, dar fără caracteră.»

I-amă răspunssă îndată :

Scumpă amică,

Complimentele făcute operei D. Aricescu credă că sunt sincere ; Vă mulțumescă din partea autorului.

Pe cât sciă, D. Aricescu s'a inspirată în *Florica* d'o vestală, care era într'adeveră ună angelă de frumusețe, de grație, de spirită, de modestie, de cultură, de bunătate și de blăndețe ; fără nică ună defectă și c'o suță de calități. Natura o dotasse încă cu talentulă poeziei ș'ală muzicei. Mórtea a răpit'o în flórea juneței.

Mama ei, cum și autorul *Florichei*, (care spera a fi soțul ei) au rămas neconsolați de pierderea sa. Vezi *Seraphinul*.

Ți s-a dat că *stilul e omul* (*Bufon*); Taleyrand a ținut și el : *cuvântul* (și péna) *s'au dat omului ca să-și ascundă eugetările sale*.

Voi să vedeți și eu, la rândul meu, citind *Jurnalul D-le*, până la ce grad sunt adevărate cele două aforisme.

Amicul D-V sincer.

Costin.

CAPITOLŪ VIII.

ONÓREA ÎNAINTE DE TÓTE

A treea ȝi după trimiterea jurnalului, priimiū de la Sofia următoarea scrisóre :

3 August, 1859.

Scumpulū meū poetū,

Unū singurū minutū nu'mī amū inchipuitū că, intrândū în casa noastră, ai fi pututū avea cea mai ușóră gîndire de desonóre, De parte de mine asemenea idee ! Dacă ești prin urmare bărbatulū pe care inima mea l'a allesū (fiindū-că l'a devinatū), n'ai de cât să ȝici douē cuvinte unchiū-meū, cerēndū'mī mâna ; și fiindū-că, pre cum 'mī-ai spus'o ierī, ești prea timidū, spune'ŷ-o în scrisū ; atunci vei fi pentru totū-d'auna bine priimitū în casa noastră ; daca din contră m'amū înșelatū, te rogū ca de aȝi chiar să nu mai vii pe la noi.

Acēsta mē va costa viața, de sigurū ; dar, *Onórea înainte de tóte*. În acestū casū, vei avea bunătatea a'mī inapoia scrisorile melle, și peste căle-va ȝille, și *Jurnalulū* meū ; nu mē îndoescū că, ca omū de onóre, vei face acēsta, fără nici o dificultate.

Vei sci, Domnulū meū, că tótă averea mea consistă într'o moșie cu venitū de 300 galbenī ; sciū încă că sunt vėduvă și c'un copilū.

Daca dar ai vr'unū altū partidū mai avantajosū, lucrésă după cum îți dictésă interesele ; de și, cum 'ți amū ȝisū, acēsta m'arū costa viața ; dar ce e viața mea pe lingă fericirea D-le ? Și eū dorescū ca să fii celū mai fericitū din lume.

Cât pentru legătura cu . . . , ce singurū ai mărturisitū, jurândū pe umbra mamei D-le (de și n'aveai nevoie d'așa mare jurământū spre a te crede) că n'a fostū de cât o legătură efemeră, ca a

fie-căruî june, și că din acea legătură intimă ai o fată pe care ai adoptat'o, (ceea ce 'ți face onóre), eü o voiü adopta asemenea, ș'o voiü iubi ca pe Aurelù ; cu atât mai multü, că și D-ta, sunt sigurá, iubesci copilulü meü ca p'alü D-le propriü ; și o voiü iubi cu atât mai multü, fetele fiindü nisce ființe năpăstuite de sórtă și de societate, ființe slabe și sufferinde.

✓ Numai spre a motiva conduita D-le față cu unchiulü meü, care te stimă fórte multü, trebuie a vé decide neintârđiatü pentru unü casü saü altulü.

De la hotărîrea D-le, aceea, ce te va iubi în totü casulü pină la ultima suflare, așteptă sentința D-le de viață saü de mórté.

Amica D-le devotată.

Sofia

Trimiseiü Sofiei prin mesagerulü ce aștepta răspunsulü p'o cartă de vizită, pe care era scrisü : *Sentința de viață.*

CAPITOLŪ IX.

FOILE DIN PLĂCINTĂ

Soră-mea lipsea cândŭ amŭ priimitŭ scrisórea Sofiei; când se întórse, i dedeiŭ să citéscă scrisórea.

Ea mă întrebă :

— Ce ești hotărítŭ să faci?

— Amŭ pronunțatŭ sentința de viață.

— Așa dar te vei duce să ceri unchiŭ-séŭ mâna Sofiei?

— Negreșítŭ.

— Pentru ce acéstă grabă?

— Onórea înainte de tóte.

— Căsătoria e mai întâiŭ de tóte o tovărășie, unde fie-care depune capitalulŭ séŭ. Capitalulŭ vostru moralŭ și intelectualŭ, unitŭ cu educațiunea și cu conformitatea de etate, de cultură, de condițiune, etc., nu lasă nimicŭ de dorítŭ; dar capitalulŭ materialŭ nu e sufficientŭ pentru a asigura fericirea ta conjugală.

Cu tóte că operile tale sunt citíte, avéndŭ unŭ scopŭ folositorŭ, elle nu'ți potŭ produce mai nimicŭ, fiindŭ mulțumítŭ a scóte cheltuelile tiparului. Venitulŭ téŭ propriŭ nu'ți produce de cât vr'o mie de lei (vechi). Remânŭ funcțiunile publice; cu caracterulŭ téŭ independinte, cu mândria ta de poetŭ, cu principiile talle de democratŭ sincerŭ, cu împrejurările politice în care ne aflămŭ, anevoe te vei menține într'o funcțiune; ceea ce te-a silitŭ a refusa posturŭ avantajóse, ce ți s'aŭ oferítŭ; vîndéndŭ imobilulŭ de moștenire, nu vei putea lua pe dĕnsulŭ de câtŭ o mie de galbenŭ; o picătură în oceanŭ pentru unŭ menagiŭ cu optŭ persóne d'o cam dată (1); mai târziŭ, se póte urca personalulŭ la dece și douĕ-spre-dece individe.

(1) În care figura, patru pe lângă cunoscuți, fata din florŭ și cea legitimă a lui Costin, și douĕ servítóre, celŭ puținŭ.

Să presupunem că venitul tău anual va fi de 400 galbeni, din care 300 galbeni venitul dotal, și 100 galbeni venitul capitalului d'o mie galbeni, vîndîndu proprietatea.

Să vedem acum cheltuețele (pentru prezent) :

Chiria casei (pe puțin)	100 galbeni
Mîncare (a 7 sfaņi pe ȃi)	200 „
Vestimintele tuturorŭ.	100 „
Doctorŭ, mŃșe, doicŭ etc.	80 „
Cheltueli neprevȃdute	20 „
Totalŭ	500 „

Calcululŭ e fŃrte modestŭ, cum veđi.

De unde veŭ acoperi deficitul?

— Din venitulŭ unei funcțiunii, compatibilă cu aplicările melle.

— Până acum ai refusatŭ trei funcțiunii avantagiŃse.

— Ca flăcău ; iar ca omŭ insuratŭ, voiŭ fi mai puținŭ susceptibilŭ.

— Ca soră, te cunoscŭ fŃrte bine ; caractere c'alle talle nu se schimbă ușorŭ.

— E ! dragă soră ! Dacă ar sta să numere cine-va foile din plăcintă, n'arŭ mai mănca plăcintă. Cu tŃte acestea, tođi se însoră, fără a mai face calculele talle.

— Aceia sunt nice Ńmenŭ fără prevedere, fără calculŭ ; curindŭ se căescŭ ; și căința lorŭ este fără remediŭ. Celŭ puținŭ tu, ca poetŭ, ca omŭ de littere, dacă perđi prin căsătorie libertatea, liniștea, independința, urmȃdă să ai, ca compensare, averea, pe lăngă calitătŃle morale și intelectuale ale femeii ce voescŭ a o face consŃrtă.

— Cu tŃte nu se pŃte, dragă Eleonoro ! Chiar proverbulŭ recunŃște acȃsta : «și cărnŃsă, și lăplŃsă, și de vreme acasă, nu se pŃte.» Căsătorie este o lotărie ; dacă nu pođi căștiga Nr. celŭ mare, să te mulțumescŭ cu celŭ micŭ.

— Chiar unchiulŭ Sofiei, ca omŭ onestŭ, 'ŭ-a spusŭ că poetulŭ, artistulŭ, omulŭ de talentŭ, trebuie să fie liberŭ de lanțurile căsătoriei...

— Credŭ că'și va lua vorba înapŃi, respunseiŭ riđendŭ, cānd va fi vorba de nepŃtă-sa.

— Eŭ nu riđŭ, iubite Costine, eŭ care te cunoscŭ, eŭ care amŭ făcutŭ trista esperiința în chestiunea de fața.

— Dar Sofia va muri, dacă ași refusa mâna ei; ș'apoî, amă înaintatū cam multū.

— Ce e dreptū, trebuia să fii mai în rezervă.

— A nu admira o asemenea femeie superiōră! A nu compătimi cu trista ei sōră! Ce titlu mai frumosū de câtū *consolatorulū* cellorū nefericiți, *Provedința* cellorū persecutați de sōră? Iubescū p'acéstă femeie, o stimesū pentru virtutea ei, o admirū pentru talentele salle, compătinescū în fine cu sōrta ei; ș'apoî, câtū de multū mă iubescē și ea!

O! ea m'a iubitū, biata femeie, cu multū înainte d'a mă cunōsce, ba chiar înainte d'a mă nasce, cum țice ea în *Jurnalul sēū*, în care inima singurā vorbesce. Nu veî țice că e o prefăcută?

— Și ce arū fi făcutū ea dacă inima și mâna ta arū fi fostū angajate?

— Arū fi muritū!

— Copillulū n'o lasă să mōră.

— În fine, Rubiconulū este trecutū. 'I-amū promisū a'î cere mâna unchiului sēū. Țiū la stima sa mai multū de câtū la libertatea și viața mea.

— Atunci nu mai e de țisū nimicū, 'Mî-amū făcutū datoria.

CAPITOLŪ X.

6 AUGUSTŪ, 1859

Copiemŭ câte-va pagine din *Jurnalulŭ Sofieŭ*, relativŭ la logodna nŭstră morală, saŭ *les fiançailles de nos coeurs*, cum se exprimă ea.

4 Augustŭ 1859, 3 ore $\frac{1}{2}$. — Contra speranței mele, iată'lŭ în fine ! Câtŭ suntŭ de fericită ! Dumneșeule ! Ce bine amŭ făcutŭ în lumea asta ca să meritŭ acéști fericire ? Când îlŭ vedŭ par'că vedŭ Sŏrele răsărindŭ.

Sa présence c'est ma vie,
Son absence l'agonie.

Altă dată, când îlŭ vedemŭ în visŭ, o dată saŭ de douē ori pe anŭ, mă credemŭ în cerŭ ; a'lŭ vedea acum în persŏnă, mai în tŏte șilele, acésta e o fericire pe care șermanulŭ meŭ sufletŭ abia o pŏte suporta.

Témă'mi este să nu innebunescŭ. Ba creșŭ că chiar amŭ innebunitŭ... Când stă elŭ în fața mea, mă simțŭ transportată în alŭ șeptelea cerŭ ; când plécă însă, și mă vedŭ singură, nesoindŭ când o să'lŭ mai revêdŭ, mă simțŭ afundată în alŭ șapte-spreșecelea infernŭ... Ah ! nu sciŭ cum se va șfirși acésta ; dar mă temŭ multŭ de biata mea minte. Șermanulŭ meŭ capŭ, fi-veŭ tu ōre amenințatŭ d'ŏ catastrofă ?

Presința *lui* imi addusse aminte pe *Florica*, acea operă atătŭ de suavă, care respiră amorulŭ celŭ mai sântŭ, cellŭ mai curatŭ, cellŭ mai divinŭ ; inspirația unei inime candido de 20 de anŭ care visésă pe *Florica*, pe femeoa cu tŏte perfecțiunile, pe femeoa cu care arŭ voi să unéscă sŏrta sa. Într'adevêrŭ, în acéști mică poemă, unică în felulŭ sêu, tipărită la 1847, cu ce frăgeșime, cu ce tandreșe exprimă poetulŭ acelle caste și divine suspine alle ini-meŭ ! Și ellŭ mă numesce *Florica* lui... O ! Dumneșeule, câtŭ sunt

de fericită! Straniu lucru! Găsesc în această carte, nu numai portretul cel mai exact al bărbatului ce inima mea l'a iubit înaintea d'a se naște (1), dar pînă și costumul ce fidanțatul meu și eu o să purtăm în ziua maritagiului, după cum ne-am înțeles (2). Cum să explică acesta? Într'adevăr, e ceva de mirare presimțimintele, acele divine și sublime aspirațiuni ale sufletului!

5 August. — Ați Costin m'a vizitat. A! cine poate descrie fericirea mea? Dumnezeule, cât ești de bun! Cât de mult am făcut tu pentru o biată inimă svîturată!

Astăzi visul meu de la 17 Martie 1859 s'a realizat.

Costin ședea într'un fotoliu, și eu stam în picioare înaintea lui, cu mâinile așezate pe umerii săi, privindu'lu într'un estas delicios.... Un minut realitatea fu mai frumoasă de cât un vis, un minut buzele mele înfocate imprimară pe fruntea lui botuzul sacru al amorului. O! Costine! poetul meu! prea iubitul meu! chiar anghelii au trebuit să fie geloși de fericirea noastră. Apoi și ellă depuse pe fața mea nise sărutări ardețore, însoțite de suspine. Era preludul cununiei sufletelor noastre; era sigiliul sacru depus pe titlurile noastre de frate și soră. Cum n'am murit în acel minut? Nu m'ore cine-va de bucurie, precum nu m'ore nici de durere. Sunt nebună de fericire, și această n'a fost de cât preludul cununiei sufletelor noastre (3). Ce va fi ore cununia adevărată? M'nspăimântă fericirea conjugală....

6 August. — Ce și frumoasă! Ați e schimbarea la față a Salvatorului. Ce sărbătoare mare! Cu ocazia acestei memorabile sărbători, unul din Apostoli a dis Salvatorului: «Ce bine este aici, «D'omne! Vrei tu să facem aici trei colibe: una pentru tine, alta pentru Moise, și alta pentru Ilie?» Totu la o asemenea ocaziune și eu am dis cu Sf. Apostol: «Ce bine suntem aici am'nduoi.»

Costin a fost și ellă ați la biserică; ce fericire a fi cu d'nsul pretutinden! După terminarea serviciului divin, a venit să

(1) Negreșit, când sufletele noastre locuiau în altu glob. (Costin).

(2) Amanții propun și Socrii dispun (Costin).

(3) La 6 August, am făcutu logodna p'altarul amorului, schimbându i-nele (Costin).

ja caféua la noi, însoțit de sora lui Eleonora, pe care am răruit-o ca pe Costin; ea însă mi s'a părut rece și afectată. Care să fie cauza ?

Azi Costin a cerut formal mână mea unchiu-meu, în prezența Eleonori, care părea contrariată; unchiul meu a întrebat pe Costin :

— Te-ai gândit mator la pasul ce vrei-a face, Domnule Șoimulescu (1) ?

— Da, onorabile Domn.

— Gândește-te serios la răspunderea ce vei avea ca soț și tată de familie; ai să faci fericirea unei femei care a fost atât de nenorocită cu primul bărbat; acum totă răspunderea este a Sofiei, căci inima ei te-a ales. Silește, fătul meu, să n'o faci să piardă illusia; nimic mai trist de cât pierderea unei illușii! Să fiți bine-cuvințați, copii mei!»

Costin și eu sărutăm mână unchiu-meu și a mătușe-mi, cari adăogară :

«Să fiți fericiți !

În fine, Costin și-a ținut parola. Cât sunt de fericiți ! Cum n'am murit de bucurie ? Costin a plecat îndată : căci de azi înainte trebuie să fim prudenți și discreți, pentru ca fericirea noastră să nu fie compromisă ; trebuie ca nimeni să nu bănuască legătura noastră ; mai ales ea înainte d'un an și trei luni, după legile barbare ale bisericii noastre, nu va fi cu puțință să divorșească de bărbatul meu ; și, în acest interval, dacă amorul nostru nu va fi secret, se pot găsi omeni răi (și poate am și eu inamic, de și n'am făcut nimănu nică un rău) cari să deștepte gelosia bărbatului meu ; și de mă va reclama, în basa sf. legi bisericesci, suntă perdată ! Ellă poate totul ; e în dreptul său, după acele legi, să mă reclame din nou ca femeea sa, chiar după patru ani de completă părăsire. Astă-fel ordonă Sântul Consistoriu.

. . . . .
E timpul a dice câte-va cuvinte despre Lia, iubita mea copilă legitimă.

În ziua de 6 August, când am făcut logodna cu Sofia, Lia cădu bolnavă la asternut ; ea nu putea suferi ca tatăl ei să

(1) Dialogul acesta nu figură în jurnal (Costin).

---

uite pe mama sa. Logodna mea cu Sofia săgetă inima ei, simțibilă ca a Florichei; în deșertu încercaiu s'o asigură că însăși mama ei mă îndemnase în visu de mai multe ori să mă însoră a doua oră, pentru ca să aibă ea o a doua mamă; ea îmi răspunse c'unu surisū ironicū, care însemna : «O mamă vitregă nu pôte fi ca mama adevărată!» În zadarū mă încercaiū a o duce o singură dată la Sofia, care ardea de dorința d'a o îmbrățișa; ea refusă a merge; nici rugăciunile, nici amenințările, n'avură influință asupra ei. Când Sofia, însoțită de unchiulū ei, veni să vadă pe sora mea, după 6 Augustū, Lia se ascunse; astū-felū că fuiū silitū a spune o minciună ca să scapū din incurcătură: di-seiū că o mătușă a mea din Têrgoviște arū fi luat'o cu dēnsa spre a petrece acolo câtū-va timpū. Eleonora, care se oppunea la căsătoria mea, îmi di-se că acēsta e o presimțire tristă; că Lia va muri înainte de ctinunia mea. Biata cōpillă! Muri curiūd d'o oțică galopantă, sărutându în totū minutulū portretulū mamei salle. Sofia fu neconsolată de perderea Liei; 'i spuseiū că a muritū la Têrgoviște, fără veste; că voiū pleca la Têrgoviște îndată, și că Lia cerusse a fi îngropată la mōnastirea Viforita, lângă mama ei.

PARTEA II

MEMORIILE SOFIEI

CAPITOLŪ X

ANULŪ 1857

Aceste memorii sânt coprinse într'unŭ jurnalŭ care începe cu anulŭ 1856 Ianuarie, și in care Sofia inscria pe tŃtă Ńiua suspinele și aspirațiile inimei sale ; și in care, ca distrațione, reproducea passage privitoare la România din țiarele streine, citațiuni din operele ce citea, poesii d'ale lui Hugo și Lamartine, poesii d'ale poezilorŭ români cei mai însemnați, și d'ale lui Costinŭ.

In anulŭ 1856, nici o mențione nu se face in Jurnalŭ despre Costinŭ, idealulŭ Sofiei ; de și aușise de numele sŃu, nu citise se vede nimicŭ din operele lui. Singura'i distrațione era *Jurnalulŭ*, musica, desemnulŭ, traduceri ș'o piessă de teatru ; politica o preocupa multŭ ; in fine, copilulŭ era singura ei consolațione.

Jurnalulŭ este scrisŭ in limba francesă ; și coprinde 29 volumurŭ, mai grŃse saŭ mai subțiri, de la Ianuarie 1856 până la 1869 Augustŭ ; atunci greutățile familiei, se vede, aŭ silit'o a suspenda *Memoriile inimei sale*, clasificândŭ totŭ d'odată corespondința sa de la 1870 incoa, corespondința cu copii, cu bărbatulŭ, cu amicele intime, pŃte cu speranța că la bătrânețe, liberă și liniscită, să continue acele interesante *Memorii*, pentru folosulŭ copiilorŭ sŃi.

Incepemŭ dar cu anulŭ 1857, când și Sofia începe a menționa de Costinŭ in Jurnalulŭ sŃu. Vomŭ reproduce din anii 1857—1860 numai passage relative la dînsulŭ.

---

13 Februarie. — Ce curiosu visü amü avulü astä nópte ! Cü câtü a fostü frumosü la începutü, cu atâtü a fostü straniü și lu-grubu la sfirșitü.

Më preâmblamü cu Narcisa, amica mea intimă de pensionatü, într'o grădină frumósă, plină de florî și de fluturî, și unde întâl-niü măi pe tóte amicele mele de pensionü ; când·étă că më po-menescü cu Narcisa într'o cameră spațiosă fără mobile, unde se afla numaî unü bătrânü, care pređicea viitorulü la lumina tre-murândă a unei lampe în agonie. Era unü bătrânü înaltü și us-catü, c'o barbă albă, și c'o înfățișare spăimântătoare.

Bătrânulü mă invită ca să'lü consultü ; măi ântăiü n'am voitü; dar îndemnată de curiositate și de Narcisa, întinseiü mâna, pe care elü o cercetă cu băgare de sémă ; apoi đise Narcisei să ca-ute esplicarea, după nisce numere, într'o carte ce servea la ase-menea scopü.

Narcisa citi : «Ca martirii, n'ai s'așteptî altü pe pămintü de cât «suferințe și mórtea.»

— Ce felü de suferințe ? întrebaiü pe bătrânü. Bătrânulü tăcu. Atunci m'amü deșteptatü.

14 Februarie. — Cum e cu puțință ? Visulü meü s'a realizatü ; însă în sensulü tălmăcirii viselorü ; nu tocmai după cum s'a în-tâmplatü în somnü : căci amü vedütü suferindü și bolnavü pe *idolulü gîndirilorü mele.* (1).

Ah ! grozavü e să suferi după cum suferü eü ! Cum e cu puțință să încercü tóte sufferințele închipuite și neînchipuite ? Më temü că pređicerea bătrânulü să nu se realizese înainte de timpü.

25 Februarie. — Din când în când sórta 'mî suride, ca o rađă ce pătrunde printre nuori. Ađi Narcisa mî-a trimisü trăsura ; ș'amü petrecütü tótă điuva la dënsa, amusându-më pe de plinü. Când suntü lëngă ea, nimicü nu lipsesce fericirii mele (2).

15 Aprilie. — Ce frumosü visü amü avutü astä nópte ! Amü fostü fericită câtü a ținutü visulü, așa de fericită cum nu sperü să fiü vr'odată.

11 Iunie. — O mică rađă de fericire a apărutü ađi pe orizon-tulü vieței mele, de ordinarü atâtü de întunecosü ; însă, ca totü

(1) Straniü lucrul La acea epocă amü fostü într'adevëru greü amalatü de peripneomonie. (Costin).

(2) Cu creionulü se vede scrisü în josulü paginei de Costinü : «Amiciția nu e destulă pentru inima unei femei ca tine.»

d'auna, n'a ținut de cât o clipire. Vai ! ore fericirea să fie așa de scurtă ?

1 Iulie. — O veste bună ! Mi s'a spusă ađi că espatriații de la 1848 s'au reîntosă în țeră, afară de Eliadă. Era și timpul ; țera simte mare nevoie de concursulă pentru viitoarele alegeri (Divanulă ad-hoc) ală cetățeniloră celoră mai luminații, mai sincerii, mai devotații. (1).

4 Augustă. — Ce frumosă ăi ! Ce timpă frumosă ! Ce veselie în Natură ! Toții aspira cu lăcomie acestă aeră curată, dulce, balsămitoră..... Respiră cine-va amorulă prin toții porii. Natura întrăgă e în sərbătore. Singură sufletulă meă pare a fi gonită de la acestă ospățu încântătoră ! Ca ilustrulă și nefericitulă Schakspeare, nopțile întunecose, prin visele loră de aură, îmi procură mai multă fericire de câtă frumoșele ăile de vară, pline de sóre, și cară adesea suntă pentru mine nisce negre nopții....

O ! ce frumosă visă amă avută și în nópcea acésta ! (2)

11 Augustă. — Ce frumosă timpă ! Timpă de plóe ! Nuorii se grămădescă, nuorii negrii. Simțu ca ună felă de farmecă a privi atmosfera turburată ; ea pare o oglindă fidelă a inimeii mele. O ! pentru ce timpulă de furtună placă atătă de multă sufletulă meă ? Fi-vă pentru că vede în elă o mare asemănare cu dênșulă ?

Nu sciă ; îmi place însă acestă timpă ; îmi place multă. D'așii avea aripe, așii sbura ca să mă amestecă cu acei nuorii, formândă ună singură corpă cu dênșii..... Cât așii fi de fericită !

14 Augustă. — Ađi m'amă împărtășită, căci mâine e Sânta Maria, aniversarea nascerii melle. Ce durerósă suvenire îmi descéptă acéstă ăi !

Mama mea se numia Maria.

31 Augustă. — Ce amară e viața ! Dumneđeule ! Ai milă de mine.

9 Septembrie. — Cât de bolnavă amă fostă ađi. S'a sfirșită ! Nu mai amă putere să luptă contra fatalei melle ursite ; simțu în totă minutulă că viața mi se stinge, ca o lampă bătută de vintă. Dumneđeule ! Ce va deveni copillulă meă ? Inima mi se sfișie gîndindu-mă la acésta. Destulă cu sufferința ! Destulă a sufferi din lăgănă, a nu cunósce din copillărie chiar de cât grijii și dureri. De-

(1) În josulă paginei cu creionă Costină a scrisă : *pas tous*.

(2) Costin întrăbă în josulă paginei : «fi-va ore o presimțire pentru 6 Augustă 1859 ?

stulă ! Destulă, Dumneșeule ! Destulă pentru o inimă de femei ! De și caracterulă meă e blindă, sufferinșă ilă năspresce din și în și : cea mai mică contradicere meă întărită. Ce e mai tristă, durerea se resfringe totă asupra inimei melle, care pină în fine va face splosiune. Mă luptă eroic cu sufferinșă; dar ea e mai tare, m'a invinsă.

10 Septembrie...

11 Septembrie....

12 Septembrie....

13, și 14 Septembrie...— A trebuit să fiă greă bolnavă ca să intrerupă Jurnalulă în aceste din urmă patru șille. Într'adeveră, amă fostă foră bolnavă ; amă avută un junghiă în știnga, ună junghiă terribilă, care m'a șinută în pată câte-va șille, eă care nu mă puiă în ascernută pentru fie-ce ușoră indispoșitiune. O ! cât a n sufferită !

«Și nu avémă o mamă să'mă șterg'a mea plinsóre,

«Și nu avémă pe nimeni.... și amă trecută plngendă.

(Goga, mortă la Paris).

Așă însă, mulșumită lui Dumneșeu și lui Drasch, în care amă totă increderea, și care a fostă chemată la Craiova de unchiu-meă, mă simță mai bine ; însă totă slabă ; totă mă supără durerea din știnga.

Așă n'amă putută resista d'a nu scrie ceva în Jurnalulă meă, fiindă șia de 14 Septembrie (totă d'odată serbare mare pentru religia creștină, șia *Crucei*, semnulă de mîntuire ală ómenilor) șia deschideriă altarului patriei, șia fixată pentru alegerea proprietariloră mari (la Divanulă ad-hoc). Vomă vedea ce ne aduce acéstă laimósă și de 14 Septembrie : unirea saă desunirea, autonomia saă jugulă, libertatea saă sclavia ? Staă pe cărbuni aprinși. Suntă într'o nerăbdare extremă, spre a afla în fine rezultatulă acestor allegeri, de care atirná viașă saă mórtea bieteș melle patrii ; căci destulă a sufferită și ea ! Întrebă pe toși cari 'i vedă : «Ce s'a făcută ?».... Pină mâine séră este ună seculă ; staă pe ghimpă.

15 Septembrie. — Vivată România ! Vivată unirea ! Liberalișă aă triumfată !

21 Septembrie. — Pentru ce óre viașă este pentru mine atât de durerósă ? Pentru ce șillele, orele, minutele, trecă elle așa de încetă pentru mine ? Pentru ce nu potă fi veselă pe deplină, în

acestă timpă de bucurie generală ? Și când gîndescă că dorințele melle nu se voră realiza nică o dată ! De ce să nu fiă și eă fericită ? De ce sôrta neîmpăcată să'mă refuse pină cea mai mică dorință ? Pentru ce, Dumneđeule ? Pentru ce'mă ai dată ună sufletă simțitoră ? De ce nu potă privi viața cu ochă de filosofă, spre a putea trăi multă, pentru copillulă meă, singurulă seă sprijină ? De ce ? o ! mamă ! mamă ! De ce ôre, scu npă și dulce mamă, 'mă ai împrumutată sufletulă teă ? Sufletulă teă atită de înfocată, care va sdrobi de sigură că rpulă meă debilă ? Căci simță că amara tristețe ce'mă sfășie inima mă va omori.... Ș'a avea apoă și copii (1), spre a'ă lăsa orfană, fără mamă.... O ! Dumneđeule ! Destulă ! Destulă ! Nu mai potă.

28 Septembrie. — Plecă ađă cu unchiulă meă la Bucurescă, spre a assista la deschiderea Divanului ad-hoc și la votarea cellor patru puntură din programa națională.

Ađă m'amă simțită inspirată pentru điva de mâine : se vede, după ceea ce simță în mine, că poesia e o malatie a sufletului, și o delicioasă malatie (2) ; prin urmare, amă făcută cu acestă ocaziune o poezie.

Emoțiunea ce-amă simțită scriindă aceste versură, și gîndindu-mă că voră fi publicate într'ună jurnală, de și anonimă, e cu nepuțință a o descrie ; eramă ca strivită de temere, de speranță, de bucurie ; n'amă simțită nică o dată ceea ce amă simțită ađă. Nu ! Marele emoțiună nu suntă pentru mine ; elle m'ară omori.... Suntă strivită..... péna înă cade din mâină....

29 Septembrie. — Êtă-mă în divanulă ad-hoc.

(Describe impresiunile salle)

5 Octombrie. — Ce frumosă visă amă avută astă nópte ! Dumneđeule ! Fă să fiă așa de fericită o singură đă, ș'apoă să moră. Atuncă așă putea đice și eă că amă trăită în lumea asta ; pină atuncă voiă suferi ; și suferința nu se pôte numi viață.....

În sfrșită amă vėđută ađă publicată într'ună jurnală biata mea poezie.

9 Octombrie. — Este ôre ună visă ? Da ! Ună visă de fericire, care la deșteptare mă va face d'o sută de miă de oră mai nenocită de cât mai 'nainte.

(1) În josulă paginei, Costină a scrisă :

«Dar fără copii ai fi fostă mórta, sîrmană femeel»

(2) Costină : ca amorulă.

Fi-va óre și acésta o illusiune, care, ca tóte cele-lalte, să fie nimicítă de recea și neimpăcata realitate? Arú fi prea crudú! Căci visulú a fostú prea frumosú ca să'lú vėdú, fără a muri, nimicítú cu totulú, și pentru totulú-d'auna, de sufflarea inghețată a realității. Nu! Nu! nu e unú visú; este cea mai frumoasă realitate: căci ađi a fostú prima đi a vieței mele în care potú đice c'amú trăitú. De și fericirea mea n'a ținutú de cât două ore cel multú, cu tóte acestea aceste două ore aú fostú așa de dulci, fericirea mea a fostú atâtú de mare în acestú scurtú timpú, în cât potú să daú acestorú două ore numele celei mai frumoase đille din viața mea; numele unei đille pe care nu sperú s'o mai vėdú. O! nu; nu sperú s'o mai vėđú. Acumú potú să morú...Ce đicú? Nu, nu! Nu voiú să morú; căci arú lipsi ceva fericirii melle... ș'apoi, sunt atât de puțin deprinsă cu fericirea!...Nu voiú încerca a descrie acea đi memorabilă, căci péna mea n'arú fi în stare să încerce o așa de grea lucrare; voiú đice numai că la 9 ore și jumėtate amú plecatú la cameră cu unchiu meú, trecėndú prin piață ca să cumpărú flori spre a le împărți deputaților, după votarea cellořu patru puncturi din programa națională: căci ađi e điuca când Románii aú să esprime dorințele lorú, arătándú Europei că vorú să existe. Sosimú. Unchiulú-meú trece în salla unde se aflaú adunați deputați; eú intru în tribuna damelorú, unde se aflaú prea puțin, ca vr'o dece, mai fiindú încă locuri góle. Femeile sunt puțin curioase la noi; cu tóte astea, multú aú perdutú cele ce n'aú vėđutú ce amú vėđutú noi ađi....Ce tablou imposantú și sublimú, pe care péna nu'lú póte descrie. După redactarea actului, toți Deputații ilú subscriseră, ca să remăe ca unú documentú naționalú, păstratú în arhivele statului....

După aceea toți strigară: Trăiască Unirea Principatelorú! Trăiască Puterile garante! Trăiască Deputații!

Atunci sala fu inundată de buchete de flori, aruncate din tribuna damelorú, și pe care bărbații și le disputaú ca o favóre. Entusiasmulú era la culme, bucuria resfrântă pe tóte fețele, fericirea și speranța în tóte inimele. Domnulú Costin Șoimnescu, pe care n'avémú încă fericirea a'lú cunósee în personă, s'a îndreptatú către loja damelorú spre a mulțumi, în parte mie, pentru buchetulú ce'i aruncasemú, și pe care ilú prinsesse în sború.. Părea așa de mindru și fericítú de conquista acésta, în cât m'a mișcatú pân' la lacrămí; nu 'lú voiú uita nici-odatá! La pleca-

rea deputaților, muzica întonă hora Unirii, cu atâta sentiment, încât scotea lacrimi.

În curtea Mitropoliei, deputații erau ridicați pe brațele poporului, care striga : Trăiască Golesci! Trăiască Rosseti și Brăilenii !

Nici o altă ți nu mi s'a părut mai frumoasă !

Nici odată n'am fost mai fericită. Și cu toate acestea, eram tristă, gîndind că n'o să mai pot vedea o asemenea ți în viața mea. Fusesem prea fericită, ca inima mea, neobișnuită cu fericirea, să mai pătă gusta o asemenea fericire !

29 Octombrie. — Două-șeci de zile deja fără să'l văd. O ! Dumnezeu ! cât sufer !

3 Noiembrie. — De o sută de ori mai bine morțea, de cât o viață fără speranță ! Și cu toate acestea, vai ! astă-fel a fost totu-d'una viața mea ! Și când din întâmplare o slabă rază de speranță a putut pătrunde în sormanul meu suflet, nisce decepțiunii crude au venit d'odată s'o nimicescă, în cât acum o gonesc eu singură din inima mea, ca o gîndire criminală.

6 Noiembrie. — Ce grozavă decepțiune ! Dumnezeu ! trist este a fi balotată din Scyla în Caribda !

Ceea ce am vădut în ziua de 9 Octombrie fosta-ore un vis ? Sau realitatea ? Ceea ce știu pozitiv, din nenorocire, este că biata mea inimă a priimit în acea ți o iubire electrică așa de tare, în cât mă mir cum n'am rămas murtă pe loc ; dar dacă n'am murit, nu e mai puțin adevărat, că am rămas d'atunci cufundată într'o eternă letargie. Nimic mai trist și mai sfășitor de cât perderea unei scumpe illușunii, întreținută atâta timp prin flacăra unei iubiri infocate.

Starea unui asemenea suflet este un haos de dureri și de lacrimi.

8 Noiembrie. — Ce tortură, Dumnezeu ! Trebuie să fie amorul copillului ca să'm aducă aminte că sunt dator să trăiesc. Dar ce viață ! O lungă și grozavă agonie !

9 Noiembrie. — Cum e cu puțință ? Mă silesc din toate puterile să 'l uit, să gonesc ori-ce speranță din sufletul meu ; din contra, speranța, care d'atâtea ori m'a amăgit, persistă cu mai multă tenacitate, ca cum ar voi să'și riță de mine. O ! ce luptă grozavă cu această mincinosă speranță (1) ; mă simț învinsă ; dar n'o mai creș, n'o mai creș ; să mă lase în pace.

(1) Dar fără speranță, ce ai fi devenit, sormană femce ? (Costinu)

13 Noembrie. — Astă noapte amă cređutū că morū: stomachulū și ġitulū. . . . Ce sufferință! Pe lingă durerea fizică, durea morală, multū maī sfășiițore. Inima mea se assémănă c'unū burete muiatū în fiere. Ce amară viață! O idee terribilă a strēbătutū ađi prin creerii meī: a pune capătū acestei viețe atātū de turmentate; dar copilulū meū? Bietulū meū copilū! Trebuie să sufferū totulū pentru dēnsulū. Ah! De ce nu potū face ca alți? Dumneđeule! Ce răū amū făcutū p'acestū pământū pentru ca să sufferū asemenea osândă?(1).

14 Noembrie. — Cu tóte acestea, dacă ași fi voitū, dacă ași vrea încă, ași avea totulū ce'mī lipsesce, totulū ce-ași dori; dar nu! nu, crudă sórtă! În deșertū mă ispitesci. *Onórca înainte de tóte.* Sórtă gelósă și nemilostivă, din légănū luptū cu tine, și mă voiū lupta pînă la mormēntū; voiū lupta pînă voiū învinge, (dacă voiū putea); și în pisma ta, nici-odată, nici-odată nu te vei láuda că m'ai învinsū, chiar când ai inventa nouē torture, într'adinsū numai pentru mine; căci Dumneđeū, care a sufferitū atāta, e lingă mine ca să mă susție; și pînă în fine, imī va da o mână de ajutorū. Cu tóte acestea, câtū sufferū! Cātū sufferū!

26 Noembrie. — O! đi de 9 Octombrie! Đi pentru totū-d'auna scumpă! Đi pentru totū-d'auna sērbătoritā în inima mea! Đi atātū de frumósă, atātū de splendidă! Trebuia óre, după ce m'ai lāsātū să 'ntrevēđū cerulū, să mă affunđi apoī în celle maī adānci obscuritāți ale infernului? Crudă ai fostū pentru mine. O! câtū sufferū!

29 Noembrie. — O! Cātū de fatală a fostū pentru mine luna acēsta! Unū lungū șirū de sufferințele celle maī grozave. Fie-care resuflare de aerū este pentru mine o tortură, unū infernū. Pînă când, sórtă crudă și neimpăcată? Până la ce punctū ai hotărītū să te hrānesci cu lacrāmile nenorocitei talle victime? Viața mea e maī amară de câtū ultimulū suspinū. Ultimulū suspinū a spāimāntatū chiar pe Salvatorulū.

14 Decembrie. — Ce frumosū visū amū avutū astă nópte (2).

15 Decembrie. — A sufferi, și iarū a sufferi: iată marele secretū alū vieții!

16 Decembrie. — O întrégă eternitate din điuva fericirii melle!

(1) Aurulū se curățā prin focū și sufletulū prin sufferință. (Costinū).

(2) Frumósele visuri începū a fi cam dese, cu cât ne apropiemū de 1859 Iulie 25. (Costinū).

și fără nici o speranță d'a se renoi! Ce dicu o eternitate? Mai multu de câtu atâta : căci o eternitate de sufferințe este o in-doită eternitate. O! Dumneșeule, până când?

17 Decembrie. — Durerea este tovarășulă meș; și sufferința, partea mea.

CAPITOLŪ XI.

ANULŪ 1858.

1 Ianuarie. — Orele se succedū orelorū, ȃillele ȃillelorū, sȃptămănele sȃptămănelorū, lunele lunelorū, anii anilorū; ce'mi aducū elle? Acelleași sufferinȃe!

5 Ianuarie. — . . . . .

Mon âme avec mon coeurs.

Sont tristes jusqu'à la mort!

7 Ianuarie. — S'a sȃrșitū! În deșertū mă silescū să luptū contra durerii; ea m'a învinsū; suntū sclavulū ei. Nu'mi rămăne de cătū a pleca fruntea, obosită d'atâtea dureri, ș'a sufferi ca o damnată.

13 Ianuarie. — Cătū suntū de fericiți cei ce repaosă în tăcere eternă a mormintului! Totulū se infuriază contra mea, când din întâmplare gustū și eū câte-va minute de plăcere; saū când mă lasū a fi legănată (fără voea mea) de vr'o rază de speranȃă, trebue s'o plătescū prin lacrămi de sânge, prin lungi și grozave sufferinȃe.

14 Ianuarie. — Fericiți cei ce repaosă în liniștea mormintului!

15 Ianuarie. — Trecutulū meū a fostū așa de tristū, în cătū prezentulū în comparaȃie, ori cătū este de durerosū, mi se pare fericirea suprenă.

Cătū pentru viitorulū meū, îlū vȃdū numai în negru. Viaȃa mea întrȃgă amū petrecut'o din decepȃiuni în decepȃiuni.

16 Februarie. — Aceste trei ȃille din urmă amū statū în așternutū, atătū amū fostū de bolnavă: unū guturaiū de pieptū din celle mai terribile, și o durere de capū nesufferită, m'aū silitū a sta în patū. Alaltă-ierī aceste dureri erau atătū de tari, în cătū o jumătate de oră amū rămasū fără cunoscinȃă. Nu sciū unde o s'ajungū cu acȃstă durere de capū, care nu mă slăbesce unū mi-

nută; astă-dî eramă ca năucă din cauza acésta; apoi și durerea de ochi pune vîrfu la tóte; abia potă scrie aceste puține rîndurî.

Pină când, crudă sórtă, mă veî persecuta? Pină acum ea n'a-vusse cruđimea ca să'mî smulgă și singura facultate de care mă bucuramă cu óre-care folosă, adică vederea; putémă celă puțină să scriă, să citescă, să lucesă (singura mea distrađiune și consolațiune), și câte o dată să vedă acea lume elegantă și fericită care trece pe la ferestrele melle, ca o viuă fantasmagorie; ađi sórta mă lipsesce și d'acéstă singură bună, singură fericire; ađi imă smulge și pe acésta. Of! de ađi-diminéță sufferă nisce durerî de ochi atroce, în cătă suntă silită să'î țină închiși; însă trebue să scriă, căci fără acésta, inebunescă; amă profitată d'ună momentă când sufferințele ochiloră erau măi ușore, spre a putea scrie aceste câte-va rîndurî.

17 Fevruarie. — Aceleași sufferințe! Nemișcare complectă, la care mă condamnă acéstă malatie, cea măi crudă pe care bietulă corpă omenescă o póte sufferi; ea pune vîrfu chinuriloră melle; căci, când potă citi și lucra, cugetarea mea este óre cum distrasă; dar acum, of! acum, când lipsită de lumină, (1), lipsită de dulcea contemplare a jocuriloră nevinovate alle copilului, care 'mă producă ună effectă magică, acum, đică, când mă află în astă tristă stare, fatalulă secretă, ce de multă ilă țină ascunsă în fundulă inimei melle, acelă secretă mă sfișie, mă omóră; trebuie trebuie neapărată să'lă încredinșesă hărtiei. Ce ași căștiga încredințandu'lă unei inimă omenescă? Póte nu m'ară înțelege (căci cei fericiți nu potă înțelege pe cei nenorociți; și atunci, ce decepțiune! Saă póte că m'ară trăda, și atunci, ce durere! Celă puțină hărtia reproduce fidelă impressiunile inimei melle; și cătă pentru trădare, ea nu e capabilă a mă trăda, de cătă prin negligență saă indiscrețiune; speră s'o puiă bine la adăpostă contra acestoră două ispite.....

(Aci urmésă pateticulă passagiū cu data 17 Fevruarie 1858, din scrisóra de la 17 Iulie, 1859).

21 Martie. — Nu póte fi ceva măi despotă ca inima omului: în deșertă o rógă cine-va, în deșertă se silesce s'o facă să înțelegă; ea nu voesce să asculte, nu vrea să înțelegă; este nesim-

(1) Cum să nu sufferi de ochi, când scrii atăta, și o scriptură microscopică, și chiar atunci când sufferi atătă de grozavă de ochi? (Costină).

țitoare pentru ori-care altă simțimentă de câtă acela ce o domină ca o suverană.....

23 Martie. — Ađi e ăia invierii!... Omulă e născută numai pentru *iubire*; și tôte nobilele sentimente nu intră în sufletul seă de câtă printr'ênsa și pentru dênsa; câtă pentru relele aplecări, elle nu potă lăcui în sufletă, de câtă ca nisce parasite.

3 Aprilie. — Zambilele! Ce profumă suavă! Elle suntă florile melle de predilectiune. E cu neputință, aspirândă mirosulă zambilei, să nu simți trebuința d'ală aspira neconținut, ș'a nu te simți pătrunsă de amoră, fără voe, până în fundulă sufletului.

11 Aprilie. — A! Dumneđeule! ce zăpadă! Ca cum amă fi în mijloculă iernei. N'amă vedută nici odată zăpadă în mijloculă lui Aprilie. Florile arboriloră aă degerată. Acești arbori. ieră împodobiți cu flori, ađi acoperiți cu zăpadă, aă multă asemănare cu ună omă june și frumosă pe care o mare nenorocire l'a isbită d'odată, albindu'i përulă într'ună minută. (1) Acestă spectacolă imi stringe inima de durere.

12 Aprilie. — Ađi amă cumpărată câte ceva pentru copilă și pentru mine; că săptămâna viitoare plecămă la mătușica (tața) la B..., unde voiă ședeă mai multe luni. Fi-voiă mai fericită acolo? Nu speră. Căci de câte ori speră celă mai mică lucru, nu se realizésă; cu tôte astea, plăcerea d'a lăcui câtă-va timpă cu buna mea tață, va fi o ușurare pentru biata mea inimă descurajată.

17 Aprilie. — Iată-mă pe drumă. Ce ceră frumosă! Ce aeră curată și profumată! Ce bine imi face acéstă atmosferă liberă și pură a câmpiei; imi simță inima deschidându-se ca o flóre la dulcea suflare a sôrelui de primă-vară. Cătă e de bună Dumneđeă, care a făcută așa de frumoșe lucruri pentru fericirea omului! și omulă este atâtă de ingrătă, ne țindă sémă de sublimatele frumuseți ale Naturei, și infundându-se între zidurile năbușitoare și aerulă infectă ală orașeloră celoră mari....

Iată mă în fine la B....

21 Mai. — Ađi e Sf. Constandină. O! câtă iubescă acéstă sêrbătoare! *Costină!... Costină!...* Nume dulce ce adoră! Dumneđeule! Avémă și eă ună frate care purta acestă dulce nume; și de multă și-a luată sborulă în ceruri, colo susă, unde să află și mama mea. Of! inima mea e sdrobotă..... Și ce timpă! Ce plóie!.....

(1) Ca eă, în ăia fatală de 21 Mai 1883. (Costin) 1884 Nizza.

Timpă în armonie cu inima mea. Parc'arū fi unū amicū fidelū care compătimesce cu sufletulū meū .

Lorsque je suis triste, bien triste,
Le temps aussi pleure comme moi.

12 Iunie. — De ce n'amū aripe, Dumneḃeule? De și nu sciū unde se află *ellū*, ași străbate pământulū de la unū polū la altulū; și neapăratū l'ași afla. De ce n'amū aripe? (1)

9 Septembrie. — În fine, după cincī lunī de așteptare, Narcissa, intima mea amică, a bine voitū a'mī scrie o singură dată. Ce minune! (2)

28 Octombrie. — O! ce durere de capū! Grozavū e să suffere cine-va cum sufferū eū; și să suffere fără speranță d'a vedea terminându-se o dată asemenea sufferințe!

17 Noembrie. — Singurulū minutū de fericire ce amū avutū în viața mea (avut-'amū ore asemenea momentū de fericire? O! da; dar a fostū prea scurtū) a trecutū prea repede. în câtū imī vine să creḃū că n'a fostū de câtū unū visū, dar unū visū prea dulce; n'a fostū de câtū unū fulgerū ce mă face a simți mai multū întunereculū profundū în care mă vḃḃū affundată. O! dulce minutū! te voiū mai întālmi eū ore?

30 Decembrie. — Suntū totū în minutele melle celle negre. Înțelegū prin momente negre acelea în care speranța, părăsindū cu totulū bietulū meū sufletū, strivitū de sufferințe, caḃū într'unū felū de ammorțire morală, cu multū mai rea de câtū mórtea. O! câtū sufferū că nu *illū* potū vedea. Simțū că innebunescū. Dmuneḃeule, aibī milă de mine!

31 Decembrie. — Imī iaū ḃiua bună de la tine, o anū 1858! Și'ți uresū călătorie bună! De și în totū cursulū domnirii telle, n'ai bine-voitū a'mī acorda cea mai mică favóre, n'ai imitatū întru nimicū pe demnulū și generosulū tḃū predecessorū, care singurū în viața mea a bine voitū a arunca o rază de fericire, și de amorū pe bietulū meū sufletū, veștejitū de sufferințe.

Fii bine-cuvintatū, de o mie de ori bine-cuvētatū, o anū 1857! Fie ca pelerinagiulū tḃū în spațitulū infinitulū să fie așa de dulce ca singurulū momentū de fericire supremă ce amū gustatū în timpulū domnirii talle, de illustră memorie! (3)

(1) Suntū gelosū d'acéstă idee ultra-poetică. (Costinū).

(2) Cel fericitū nu creḃū la cel nenorocitū. (Costinū)

(3) Căt e de sfișitorū acestū suspinū alū unū sufletū desperatū! (Costinū)

CAPITOLŪ XII.

ANULŪ 1859

De la 1 Ianuarie pînă la 25 Iulie.

1 Ianuarie. — Êtă'lŭ în fine sositŭ ș'acestŭ nuouă anŭ, cu atita nerăbdare așteptatŭ de cei ce speră a obține favórele salle, și cu atăta indiferință priimitŭ de cei ce nu speră nimicŭ. Cătŭ despre mine, sunt ș'acum în minutele melle celle negre; și póte că ađi mai multŭ de cătŭ altă dată. Cu tóte astea, mă consolŭ gîndindu-mă că totŭ ce începe rěu se termină adesea bine. Tristă consolație, într'adevărŭ. Măngiere de murindŭ la ultima oră! Dar ce să facŭ? Natura omulŭ simte nevoia a se consola chiar cu o himeră.

20 Ianuarie. — La 22 se deschide Camera. Cătŭ ași dori să fiŭ și eŭ în Bucuresci spre a assista la allegerea Domnului. Óre fiva și *ellŭ* acolo?

Când ași fi sigură, îndată ași pleca.

24 Ianuarie. — Ce plăcută surprisă! Astă séră amŭ auđitŭ mai multe glassuri strigăndŭ pe stradă : «Trăiască Cuza! Urra!» Transportată de bucurie, amŭ eșitŭ în balconŭ ca s'auđŭ mai bine; ș'amŭ auđitŭ într'adevărŭ repetăndu-se : «Ura! Trăiască Cuza!» Muzica cānta hora Unirii. Ce impresiune nedescrisă 'mĭ-a făcutŭ acésia. M'amŭ simțitŭ pentr'unŭ momentŭ transportată ca prin farmecŭ în regiunile de fericire de la 1857 (9 Octombre). Dumne-ndeșule! tu ai auđitŭ în fine rugăciunea poporului. Dar *Ellŭ* fi-va în Bucuresci? Și eŭ nu sunt acolo, ca să'lŭ vedŭ. Cum se póte să fiŭ așa de fatalistă? Daca totŭ-d'auna voiŭ fi astŭ-felŭ, mai bine să morŭ!

19 Martie. — Iarăși unŭ visŭ plăcutŭ. Era colo ... într'o mare și frumósă cameră, plină de ómenĭ. Ellŭ ședea într'unŭ fotoliŭ lîngă patŭ, și eŭ în picióre lîngă dēnsulŭ cu mâinele rezemate

pe umerii săi, și ochii mei priviau în estasă și adorațiune ochii săi, cari nu se săturau privind-mă cu acelașu estasă. Ce fericită amă fostă unū minutū, de și în visū. Ce arū fi óre realitatea? Dumneđeule! Cătū esci de bunū! Cătū de mare e solitudinea ta pentru bietulū proscrisū. Nevoindū a'i acorda în realitate fericirea supremă, pe care n'o merită, mișcatū însă de sufferințele salle, tu i acordi celū puținū în visū acea favóre..... Dar să viū la visulū meū. După ce l'amū privitū astū-felū câte-va minute, vedēdu-mē incongiuratā de atāta lume, unū felū de rușine m'a coprinsū; și amū đisū : «ce vorū gândi óre acești ómenī vedēdu-mē privindū astū-felū pe acestū june?» Înī luaiū māinele după umerii lui; și cu inima sfāșiatā de durere, ingenuchiaiū lângā đinsulū cu fața întórsā spre patū; și lacrāmī amare inundarā fața mea..... Apoi de odatā fuiū transportatā într'o casā mare, unde mē pomeniū singurā într'o frumoșā camerā, ședēndū lângā o ferēstrā deschisā, și privindū în stradā (se părea că este sērbātóre mare); toți ómenii cari trecēū în susū și în josū, în haine de sērbātóre, bărbați, femei, copii și bētrāni, și mai alesū flācāi, avēū toți fețele celle mai vessele, ca cum s'arū fi întorsū de la o petrecere; apoi trecea unū grupū de fete fragede și frumoșe, și cu cununī de trandafirī pe capū, care sārēū cu sburdālnicie, ca nisce frumoși fluturī într'o đī de Mai; apoi trecea unū grupū de mai multī flācāi, c'unū aerū veselū, și alergāndū ca cum arū fi avutū aripe, spre a ajunge negreșit grupulū de fete ce trecusse înainte; apoi trecurā mai multe perechi de tineri însurāței, strēlucindū de fericire, riđēndū și vorbindū cu tandrețe amorósā, și avēndū aerulū d'a đice că sunt cei mai fericiți. Nu sciū, dar acestū spectacolū a unorū ființe atātū de fericite, comparatū cu viața mea cea tristā și atātū de chinuitā, mē făcu să plāngū cu amarū; lacrāmī de flacāri căđurā ca plumbulū topitū pe inima mea sfāșiatā.

O! cātū suferēmū! Dar pe când sufletulū meū era astū-felū dominatū d'aceste dureróse impressiuni, și în prada desperării, o voce dulce și suavā, ca acelorū prea fericiți, isbi d'odatā auđulū meū ca o musicā deliciósā; și auđiiū aceste cuvinte, pline de speranță și consolare, cuvinte sublime de iubire și misericordie : «bucurate; căci tóte lacrāmīle tale suntū numērate, picăturā cu picăturā, de Acela care a ștersū orī-ce lacrāmā de întristare.» Atunci m'amū deșteptatū. Multū timpū după aceea, vocea divinā

resună încă la auzului meu ; de atunci o dulce rază de speranță se strecură în sufletul meu.

Sunt o visătoare. Am observat adesea că visele melle se împlinesc întocmai, une-orî însă în mod alegoric ; cu toate acestea se împlinesc. Nicî odată n'am fost amăgită d'unu visu uritu, și atunci mai totu-d'auna mi s'a întâmplat o nenorocire.

Ôre așa să fie și cu visele cele frumoșe ? Omă vedea. Cu toate acestea, visul de astă nôpte, chiar dacă nu'mi aru aduce vr'unu bine (ceea ce nu credu, căci totu-d'auna speranța m'a înșelat) suvenirea lui va fi îndestul ca să mă facă să gustu cele mai delicioșe minute ce am pututu avea în viață.

17 Aprilie. — Ađi este unu anu de cându mă aflu la B.....; și cređu c'o să'lă părăsescu curând spre a mă întorce la Craiova, neregretându nicî Craiova nicî B..... Atâta numai că, părăsindu Craiova ca să viu la B....., inima mi s'a strinsu de durere, fiindu că mă despărțiamu de unchiulu meu ; ș'acum, părăsindu B....., inima mi se strânge iar de durere că mă despărțu de mătușă mea, pe care o afecționesu ca p'ô mamă. Pusă între duoș afecțiunî, cari amândouș, din cauza depărtării, imî causésă durere, o a treia afecțiune, nu mai puțin dulce, și totu din cauza depărtării, pune virtu suferințelorū mele. Sărmană inimă ! Ce chinurî grele trebuie să înduri !

21 Maiu — Ađi e Sântulu Costandinu, điuă luî onomastică. Ah ! inima mea ! de ce acestu nume te face a palpita așa de tare ? Of ! Pină când ?.... Dumneđeule, ai pietate de mine !

25 Augustă. — O propunere de căsătorie. Straniu lucru ! Nu suntu încă divorsată de primulū bărbatu, și imaginea primei căsătorî, atâtu de nenorocită, este încă vie în memoria mea, și. . . dar ideea numai a unei a dua căsătorî mă înfióră... Ah !.. Dacă.. ellu... Altu-felū partidulū ce mi se propune n'aru fi de lepădatu ; e unu june cum se cade, c'ô avere de 30 mî ducați, abia de la 25 până la 30 de anî, cu talente și instruilu (așa se đice) ; de și 'lū cunoscū prea puținū ; dar ce e pozitivu, este că e unu mare cartoforū... Abia am scăpatu de unulū... Éta pretextulū ce voiu invoca ca să scapū și d'alū duoilea.

Să mă măritu eu ? Și totu pentru bani ? Eu care am sufferitu toate torturile jadului, fiind că consângenii mei avură fatala idee a mă mărita pentru prima ôră numai pentru bani ? Ș'apoî a lua de bărbatu a dua ôră totu unu jucătorū de cărți. O ! Dumne-

deule! Ară trebui să fiu o nebună, Ş'apoî, de mă voiă mai mărita, va fi numai cu *Ellă*...; de şi cea mai mică speranţă d'ală mă vedea nu suride sufletului meu desolată; de şi n'amă cea mai mică siguranţă că *Ellă* m'ară iubi. Acéstă idee mă torturésă greu. Dar nici *Ellă* nu va afla nici odată amorulă meu pentru dinsulă, amoră ce mă consumă: căci aşi muri mai bine de câtă să i'lă comunică eă cea d'ântăiă, de şi mă află ca ună mortă între vii; de şi suferă ca ună damnată; nici văduvă nici nevăduvă, cum e mai rău. Dumnedeş singură scię poziția mea! Dar... nici o dată, nici o dată nu voiă consimți a uni sórta mea cu altulă, de câtă cu *ellă*; cu atăiă mai puțină c'ună omă ală căruia totă meritulă e avuția. Suntă cu totulă decisă să suferă până în capătă acéstă tristă sórtă, ce 'mă aă creată bună mei consăngeni... Şi dăca Dumnedeş va avea până în fine compătimire de mine, bine; de nu, sănătate. Omulă nu trăesce ună seculă. Voiă bine cuvinta ultima oră.

26 Maiă. — Étä-mă iar în Craiova. Cată amă sufferită despărțindu-mă de mătuşa mea, de buna mea țată, care 'mă a servită de mamă. Buna mea țată, când o să te măi vėdă?

7 Iunie. — Ce frumosă visă amă avută și în nóptea trecută! Dumnedeşule! câtă esci de bună! Tu ai milă de mine! Tu mi 'lă arăți câte o dată în visă.. După visulă acesta trebuie să'lă vėdă; și câtă de curăndă... Dar când? O! Dumnedeşule! Când? Trăivoiă până atunci? Saă, sdrobotă de sufferințe, voiă muri înainte d'a ajunge *ținta dorită*? Simță curagiulă că mă părăsesce d'odată cu speranța; și fie-ce đi, care vine și trece, nu'mă aduce cea mai mică schintee de speranță că'lă voiă putea vedea vr'odată; mă simță împinsă către mormentă c'o repeđiciune vertiginósă. Dumnedeşule! ai compătimire de mine! Dă'mă celă puțină puterea d'a sufferi.

8 Iunie. — Cătă sufferă! Nesciindă unde se află *ellă*, mă uită să'lă vėdă în totă minutulă; ilă recunoscă în cutare saă cutare individă, ce trece pe stradă: ș'acéstă, în lóte đillele, în totă minutulă; și fără nici ună resultată!

9 Iunie. — Ce să facă ca să nu moră?

O! cu ce repeđiciune spăimăntătoare mă simță împinsă către panta fatală a mormentului! Și copilulă meu! Scumpulă meu Aurelă! Ce va face ellă fără mine? Pe ce mână cădă-va ellă? Micuțulă meu! Dumnedeşule, ai milă de mine! O!.. Ce sufferință!

10 Iunie. — S'a sfișitū ! sufferū prea multū pentru ca acēsta să nu fie o presimțire. Fi-va *ellu* bolnavū ? Fi-va persecutatū ? Bietulū meū amicū ! Daca aī sufferi-tu jumētate câtū sufferū eū, aī fi celū maī nenorocitū omū ! Saū pōte sunt trădatā ? Fi-va elū insuratū ? Ce dīcū ? A fi trădatā ? Dar maī ântăiū, m'a iubitū elū vr'odatā ? Mē iubesce elū în fine ? Scie elū că este o femeecare 'lū iubesce ca sufletulū sēū ? O femeecum n'a iubitū alta ca dinsa p'acestū pămīntū, unde totulū e minciună, calculū, perfidie ? Of ! Ce chinū ! ce chinū ! Dumneđeule !

14 Iunie. — Ce timpū ! Ploă neconținutū.

Ploă în tōte țilele ! Cu tōte astea, iatā timpulū ce place inimēi melle intristate.

Plângī, plângī, frumōsă Naturā ! Numai tu compătimescī cu durerea mea !

17 Iunie. — Amū dīșū că marea mea sufferințā pōte fi o presimțire.....

Nu m'amū înșelatū : pressimțire de răū pentru mine. Amū fostū atâtū de bolnavā aceste duoē țille, încātū n'amū pututū să mē ridicū dīn patū. Ce frigurī ! Ce grozave sufferințe !

Peptulū imī este atâtū de apăsātū, încātū remăiū inecatā fără resufflare, maī multū de cincī minute, până să potū respira maī liberū. Ce-o maī fi și asta ? Dumneđeule ! Până în fine, n'o să aī tu milā de mine ? Tu escī bunū, Dumneđeule. Escī milostivū ; îndurā-te . Destulū m'aī încercatū.

20 Iunie. — Cātū e de bunū Dumneđeū !

Plouă neconținutū. Celū puținū plōea contrariasā în plăcerile lorū pe fericitīi lumīi, cari nu'și aducū de-locū aminte de ceī nenorociți, de ceī desmoșteniți (1).

22 Iunie. — Sufferū ! Sufferū ! Celū ce m'arū or:orī în aceste minute, 'mī arū face celū maī mare bine ce unu omū pōte face semenulū sēū.

24 Iunie. — Ađī amū fostū să mē distressū puținū la D-na B... unde amū vēđutū potretulū *luī*..... într'unū calendarū. Cum sēmānā ! L'amū recunoscutū îndatā..... Voiū cumpāra îndatā acellū Calendarū. Ce fericire !

30 Iunie. — Ce frumosū visū amū avutū astā nōpte. Dar. .... cātū sufferū !

(1) Sufferința face egoistī chiar peangelī (Costinū).

11 Iulie. — Ce frumosă visă amă avutu! Iți mulțumesc, părinte ceresc, de fericirea ce'mi procuri, celū puținū în somnū.

14 Iulie. — Ce visă frumosă amă avutu și astă nópte! Totū pe *dînsulū*, pe scumpulū meū Costinū, l'amă vėđutu.

16 Iulie. — Ce frumosă visă amă avutu și în nóptea trecută! Straniū lucru! Altă dată imi damū atâtea silințe ca să *lū* potū visa, și imposibilū; pe cānd acum, ilū visesū maī în tóte nopțile. Cātū suntū de fericitā! Și totū-d'odatā și nenorocitā! Fericitā câte-va ore, nóptea; nenorocitā, tótă ȓiua., Dumneđeule! Pinā cānd voiū sufferi astū-felū? Aī în fine milă de mine! Aī milă, Dumneđeulū meū! O! ce sufferințe! Voiū inebuni, de, sigurū. Numā e de sufferitč asemenea viața. O! Mórte! Mórte! Vino! Nu maī potū. . S'a sfiřitū! A muri fără a'lū vedea! Și nimeni n'are compătımire de mine!

17 Iulie. — În fine ađi. . . ȓ amă trimisū scrisórea. . . Dumneđeule, iți mulțumescū că 'mī aī datū acéstă inspiraȓiune. . . . Reuși-voiū? Cine scie? Cu tóte astea sperū. . . . Trebuie să reușescū; căci proverbulū ȓice: Ceea ce femeea voesce, voesce și Dumneđeū. Să dea Domnulū!.... Căci prea multū amū sufferitū!... prea multū! prea multū!... prea multū!

21 Iulie. — Cum n'amū muritū îndatā? Cum n'amū fostū lovită d'unū atacū d'apoplezie? Of! Cum n'amū inebunitū? Dumneđeule! Ce crimă mare amū făcutū ca să 'mī aplici asemenea grozavă pedėpsă? După ce din lėgānū sufferū, apoi... . acum... va! sufferința a ajunsū în culme!... Mórte! Mórte! unde esci? De ce nu vii? Te implorū cu lacrāmī. Tu numāi esci singurulū remediū la durerea mea. O! Durere! Eată refrenulū armoniei ce va presida pe viitorū în viața mea!

Alaltă-ierī sėra (19 Iulie) terminasemū jurnalulū sub cea maī plăcută impressiune, și sub cea maī dulce influința a speranței, că, după atâtea crude sufferințe, póte elle vorū înceta; cānd D. Anton C..., unū amicū alū familieī, voindū să ne vađă, între altele (și fără a bănuī ce rėū mare imi face) lovi cu stiletulū în inima mea. . . Ne spusse că *Ellū*... ore amū auđitū bine? Nu m'a amăgitū auđulū? Să fie cu puțință? Ne spusse că *ellū* era.... *Ellū*, pe care 'lū numiamū poetulū cu illusiuni caste, cu idei sublime cu nobile sentimente, *ellū*, pe care 'lū stimamū ca p'unū adevė

ratu poetu, ca pre insuși Dumneșeu. era. . . O! ce durere! Ce decepțiune!... Totă viața mea n'a fostu decâtu unu șirū neîntre-rupțu de decepțiunī. . . . Dar asta a întrecuțu pe tôte. . . . Vai! începusemū a spera că d'astă dată **Fatalitatea** obossise a mă mai persecuta; că, după atâtea chinuri, **Providința** se milostivise în fine asupra mea, c'a avuțu în fine compătimire de mine; că. . . of! . . . Cătu de înșelată amū fostu! . . . Nebuna! Basasemū strălucituțu edificiu alū fericiri. . . pe ce tărēmū? Pe *nisipū*.

Așa! nenorocita! Adormissemū pe brațele *Speranței*, pe sinulū *fericiri*; și dormiamū somnū dulce. . . . Când, deșteptându-mē, vėđuiū frumosulū edificiu ziditu pe nisipulū *Saharei*, în cătu cea mai ușorā suflare a *siroculuș*, l'a făcutū să piarū ca o umbră... Nicī urmă dintr'ensulū... grozavā decepțiune!

Ce ți fu ziua de ieri! și ce nōpte nōptea trecuță! și ce ți ziua de azi! Și tôte vorū fi astū-felū pe viitorū pentru svinturatulū meū sufletū!

Suntu ca omulū ce se inecă, și care, după ce a luptatū mult cu valurile infuriate ale Oceanulū, ce amenințau să'lū înghiță în totū minutulū, zăresce în fine o scândurā plutindū d'asupra apeī; tōtā speranța luī acum este scândura salvatorie; înōtā dar, înnōtā cu putere, se luptā desperatū contra valurilorū spumōse, ce amenință să'lū înghiță la totū minutulū cu massa lorū enormā; iatā'lū în fine la căți-va pași de scândura ce'lū va scăpa, obiectulū infocatelorū salle dorințe, salvarea luī... Când vede că ceea ce luase dreptū scândurā, era o curată nălucire a spiritulū sēu, amăgitū de durere, de disperare; era umbra unuī vallū rēsfrântā de altū vallū. . . .

Nenorocitulū! Atunci vīrtegiulū ilū coprinde, forțele sureccitate ilū părăsescū, auđulū îi țiuie, agonia începe, mōrtea e singura luī speranță, căci numai ea ilū pōte scăpa acum de grozavele torture. . . . Așa! Mōrtea! Mōrtea!..

O! sirmanū copilū! O! scumpe Aurelū! Și ellū va avea aceeași sōrtā ca nenorocita luī mamā; va rēmānea și ellū orfanū... Și cătu amū doriū să nu fie astū-felū!...

Amū făcutū totulū ce amū pututū; însă așa a hotărātū Destinulū... Orī-ce încercare de opunere e de prisosū... Sirmanū copilū! Vai! inima mi se sfīșie!

22. Iulie. — A vedea nimicindu-se intr'unū minutū tōtā spe-

ranța vieței tale, toate proiectele viitorului tău, ș'a basa fericirea p'unu singurū obiectū... ș'acella... of! acesta nu mai este a sufferi, e a agonisa... D'aceea mă simțū ca cum ași fi întinsă în cușciugū... Nu mai vedū, nu mai audū, nu mai simțū... Lungă agonie! O Dumneșeule! Dumneșeule! In ce grozavă stare s'afli svînturatulū meu sufletū! Cum pôte cine-va sufferi atâtū de multū, ș'a mai trăi? Ce lucru neînțellesū e omulū! Ce dedalū de mistere este existența sa!

23 Iulie. — Ș'apoi, în fie-ce diminéță, să te scolī, să te 'mbraci, să veđi de menagiū, să îngrijesci de copilū, să bei, să mănânci, ba chiar să riđi și să vorbesci, când mórtea e în sufletulū tău, când te-ai crede celū mai fericitū să te afli în mormintū. Ce miserabilū lucru e natura umană.

24 Iulie. — Unchiulū mă întreba ađi dacā amū începutū traducerea operēi *La femme*... Și pentru ce să mai mă dau de ostenelā? Voiamū să mă facū și eū cunoscutā lumīi prin traduceri de opere allese, ca și *ellū* să se pótă mândri cu mine. Dar acum nu'i mai pôte face nici o impresiune, de óre-ce o *altā femee*, mai fericită de câtū mine, a pututū să'i atingā inima. of! Destulū m'amū silitū să facū totulū ca să'lū mulțumescū, literaturā, musicā, poesie, picturā, reputațiune... indeșertū toate! La ce aū folositū toate acestea, mai allesū reputația? La nimicū!

Ceea ce mă consolā însă puținū e că femeea aceea căria *fericitulū poetū* i a dat inima, nu e nici la degetulū meu celū micū. Și eū, care cređusemū că *ellū* nu este însuratū, neputendū găsi o femeie care să'i semene în toate. O! acesta a fostū o amăgire numai pentru mine, sirmanā nenorocită! Bărbații! Cautā ei idealulū? Ei cautā o sócă numai pentru satisfacerea plăcerilorū bestiale, nu și pentru satisfacerea inimei lorū. Materia este idealulū lorū.

Daca și acestū omū, pe care'lū înălțamū la cerū, comparându-lū cu angelī, m'a pedepsitū atâtū de crudū; dacā și acestū omū,...

Imi formasemū cea mai frumosā idee despre superioritatea sentimentelorū sale! Daca ș'acestū omū, pe care, 'lū privemū mai presusū de toți ómenī, nu e în realitate de câtū... nu voiū s'o spuiū, pentru respectū către penna mea, atunci nu mai voiū s'auđū vorbindu-se de nici unū bărbatū, toți fiind nisce stupiđi, nisce materialisți. (1).

(1) Nici o regulă fără escepțiune. (Costinū),

25 Iulie. — O! ce amară viață! Ce chinuri grozave și nesuferite! Eată pe viitor singurulă resunetă ală vieței mele infortunate.

Nu! Căstă pe cruce, Madelena la piciorle crucei, pe care amantulă și Dumneșeulă ei își dedese ultima răsufare, Maria țindă în brașe corpulă rece și sângerândă ală fiuluiă sěu prea iubită, n'aă putută sufferi mai multă ca mine din momentulă fatală..(1)

(1) Pentru înțelegerea desperărei Sofiei din șilele de la 21—25 Iulie 1859, veșă capitolulă VI.

CAPITOLŪ XIII.

CONTINUAREA MEMORIILORŪ SOFIEI.

7 Augstŭ 1859. — Costinŭ m'a visitatŭ ađi diminéță, aducéndu'mi ăiare, cărți, tablouri și *Jurnalulŭ* meŭ pină la 7 Augstŭ, cum și două epistole la adresa mea, ca respunsŭ la cea de la 17 Iulie 1857.

6 ore și jumătate. Mă miramŭ eŭ ca Costinŭ alŭ meŭ să se mulțumescă numai cu scurta întrevedere de astă diminéță. O! Cătŭ este elŭ de bunŭ, și cătŭ mă iubesc! Cine a pututŭ fi măi fericită de cătŭ mine? Aséră a fostŭ cununia sufletelorŭ năstre, cari s'aŭ contopitŭ într'unŭ lungŭ și dulce sărutatŭ, și cari de ađi înainte formeasă unŭ singurŭ sufletŭ. «Acum, ăicémŭ lui Costinŭ, potŭ să morŭ; căci, după atâtea sufferințe, ađi potŭ ăice c'amŭ trăitŭ și eŭ;» însă scumpulŭ meŭ poetŭ a fostŭ așa de intristatŭ de exclamația mea, dictată d'o inimă plină de emoțiuni, în cătŭ n'amŭ sciulŭ cum să'lŭ liniștescŭ măi curindŭ; a trebuitŭ unŭ alŭ doilea sărutatŭ ca să'l redea veselie sa obișnuită... Scumpulŭ meŭ poetŭ! Elŭ 'mă a adusŭ ađi și portretulŭ seŭ. O! cum scie elŭ a împlini tôte dorințele mele!...

În jurnalulŭ meŭ voiŭ copia mâine celle două scrisori, ca respunsŭ la epistola mea de la 17 Iulie 1857, fiind prea scumpe inimel melle...

8 Augstŭ. — 11 ore diminéța.

În fine Costinŭ m'a visitatŭ și ađi, de și nu speramŭ să'lŭ vedŭ. De ce esci așa de palidŭ și sufferindŭ? ilŭ întrebaiŭ; și elŭ imi respunde... sciți cum? printr'o privire, o melancolică privire, care electrisésă sufletulŭ și'lŭ face atitŭ de fericitŭ; ș'apoi, printr'o dulce, dulce sărutare. O! Dumneđeule! dar acésta este suprema fericire, pe care Dumneđeŭ o accordă numai alleșilorŭ seŭ.

În're altele, întrebamŭ ađi pe Costinŭ alŭ meŭ: Cum amŭ pu-

tutū merita eū acea sublimă poesie de ieri? Și știi ce mî-a respunsū? «Prea multă modestie!» Și sărutându'mî mîna cu infocare, adăogă: «tu meriți o corônă; și fiind-că n'amū corônă, Ți daū Lyra mea, inima mea, care te iubescē ca lumina sórelui. Esci mulțumită?» 'I-am strinsū mîna cu recunoștință, ș'amū ȡisū cu lacrămi: «ce pôte dori o femeē maī multū în lumea acēsta? Altă femeē fost'a ea maī fericită de câtū mine? Vr'o regină fost'a ea maī mindră de Coróna sa, ca eū de Lyra și inima dulcelui meū poetū? O! Nu, nu!» O assemenea fericire nu cređū c'a pututū gusta altă femeē p'acestū globū de miserii. Și eū, care credēmū că sufferințele melle vorū fi eterne! Cu tóte acestea, ȡicēmū câte o dată, dintr'unū presimțimintū secretū alū inimei: «Nu, imposibilū ca Dumneȡeū, atitū de mare, atitū de bunū, atitū de misericordiosū, să mē lasse pentru totū-d'a-una să sufferū, pe mine care din légănū amū sufferitū neconținț; va resșari și pentru mine o ȡi senină dnpă atitea ȡille furtunóse; și așteptamū. Uneorī insă sufferēmū prea multū; și atuncī speranța mē părăsea cu totulū; și doreamū mórtea. Dar unde mē tărăscū suvenirile nenorocirī mele? Să aruncămū unū vėllū peste dinsele. Când sunt așa de fericită, trebuie să uitū totulū, gīndindu-mē numai la presentū. De și e mēȡulū nopții, nu mē potū opri a nu copia în Jurnalulū meū celle douē d'antăiū scrisorī ale lui Costinū.

2 1/2 ore după meȡulū nopții — Trebuie să mē culcū, căci sunt prea obosită. Putea-voiū insă dormi? Când citescū scrisorile lui, perȡū somnulū, inebunescū de bucurie. Să maī sărutū odată adorabilulū sēū portretū, care va dormi pe sinulū meū; pôte acēsta imi va reda liniștea și somnulū. Măine trebuie să mē scolū ȡe dimineața, ca să mē ducū la bisserică unde va veni și Costinū, spre a ne ruga împreună lui Dumneȡeū pentru realisarea visului nostru de aurū.

9 Augustū. — Elū a fostū aȡi la bisserică, și a șeȡutū lingă mine. O! cu ce ardóre amū rugatū pe bunulū Dumneȡeū, care a făcutū în fine să încete sufferințele melle. Ellū 'mî-a datū maī multū de câtū amū cerutū. După serviciulū divinū, Costinū a venitū la mine unde a șeȡutū puȡinū, căci se grăbea; dar în schimbū 'mî-a datū portretele familliei: tata, mama, elū și soru-sa. Ce fisionomie dulce și blindă are mamă-sa; în ea se resfringe frumosulū ei sufletū. De ce nu trăescē? Ea m'arū fi iubitū ca pe fata ei, și eū aș fi iubit'ō ca pe mama mea, care negreșitū trebuie să

se bucură în ceruri de fericirea fiecei salle. Costinŭ are figura tată-său și sufletulŭ mamei salle; astŭ-felŭ că elă unesce frumusețea chipului cu a sufletului. Cătŭ îlŭ iubescŭ!

8 ore sêra. Costinŭ a venitŭ și astă-sêră la mine; dar a statŭ așa de puçinŭ! Era fôrte obositŭ de cursele de cu ȃiua. Dar scierea care 'mŭ-a adus'o? Eramŭ să uitŭ principalulŭ; când e lingă mine uitŭ tot, ŭ, ca să nu mă gîndescŭ de cătŭ la dênsulŭ.

Șciți că era să'mŭ fure pe Costinŭ? Și cine? O amică intimă. Proverbulŭ nu minte:

«Cine 'ŭ-a scosŭ ochii? Fratele têu».

I s'a făcutŭ propunere de căsătorie din partea Domnișorei R..., care l'a vêdŭtŭ într'o sêră la mine, și 'ŭ-a plăcutŭ. Biata femeel! Ea nu scia că Costinŭ e *alŭ meu*; căcŭ altŭ-felŭ, nu s'arŭ fi gînditŭ la acêsta, fiind o amică intimă de copilărie. Cătŭ m'a amusatŭ acêstă noutate! Costinŭ a respunsŭ amicului care i făcuse propunerea:

— Scumpulŭ meu, suntŭ flatatŭ de propunerea ta; dar n'o potŭ priimi; fiindŭ-că mama 'mŭ-a ȃisŭ la ora morții: «dacă te ve însura, să ieŭ de soçie o femeel care să'mŭ semene».

Amŭ găsitŭ acea femeel, căria 'ŭ-amŭ dat parola d'a o face consôrta mea.

— Și cine este?

— Nu o cunoscŭ.

— De unde este?

— De la Bucurescŭ.

— Dómnă saŭ domnișóră?

— Dómnă,

— Și cum o chiamă?

— Sofia.

— Și numele familiei?

— L'amŭ uitat.

— E frumósă? Are zestre? E cultivată?

— În fine, 'mŭ place; și iată totŭ.

— Păcatŭ! Dacă inima ta era liberă, și 'ŭ-arŭ fi plăcutŭ D-ra A... R..., ași fi pututŭ lua și eŭ de soçie pe sora ei.

— Regretŭ, amice.

«Aci amŭ întreruptŭ conversația.»

Bietulŭ omŭ! Se vede că 'ŭ place sora cea mică; și părinții nu vorŭ s'o mărite până nu vor mărita pe cea mare. Voiŭ ȃice

lui Costinŭ să invite pe D. X. să ia de soție pe sora cea mare, care este o fată escelentă.

Eŭ amŭ devinatŭ că poetulŭ meŭ în séra aceea o să facă o concuistă : căci amica mea îlŭ privea într'una cu ochi galeși ; și poetulŭ meŭ, ocupatŭ cu amorulŭ meŭ, nici n'a băgatŭ de sémă.

Amŭ ȃisŭ lui Costinŭ în glumă :

— «Veȃi tu ce câștigă unŭ bărbatŭ când merge pe la grădină ?»
Căci la grădina publică i s'a făcutŭ propunerea de căsătorie.

Unchiu-meŭ, care era față, îmi aruncă o privire de acelea espressive, cari m'aŭ făcutŭ să roșescŭ.

Mieȃulŭ nopȃii. — Să mai sărutŭ odată portretulŭ *lui*, pe care 'lŭ portŭ la sinŭ ; și să ne culcămŭ, că este târȃiŭ.

11 Augustŭ. — Aȃi amŭ fostŭ să vȃdŭ pe Narcissa, care este încă lăhusă ; dar e așa de slabă, biata femeie, cum n'amŭ vȃȃut'o nici-odată. Ea suffere ; darŭ de ce ore ? Nimicŭ nu'î lipsește. Ce enigmă este inima omulŭ ! Cătŭ o plângŭ ! Amŭ șeȃutŭ la ea aprȃpe 8 ore ; darŭ avémŭ o presimȃire că Costinŭ trebue să fie la mine ; îmi luaiŭ pălăria și mă pregăliŭ de plecare. Narcissa nu mă lăssa ; din norocire sosiră nisce cunoștinȃe, și eŭ mă strecuraiŭ iute. În capulŭ scăreii aflaiŭ pe mesagerulŭ, cu scumpa scire că Costinŭ mă așteptă. În câte-va minute fusseiŭ acasă. Costinŭ făcea politică cu unchiulŭ meŭ. Perdussemŭ speranȃa a'lŭ vedea aȃi ; dar Dumneȃeŭ e așa de bunŭ pentru mine ! Spusseiŭ lui Costinŭ că Narcissa m'a amusatŭ mult cu piano ; și elŭ esprimă dorinȃa d'a avea și eŭ piano ; i-amŭ promisŭ că'î voiŭ satisface legitima dorinȃa.

.. Când 'i-amŭ spusŭ că n'amŭ cântatŭ de patru ani, s'a indoitŭ că așŭ mai putea cânta bine după atăta timpŭ. Costinŭ nu mă cunoșce : de și amŭ perdutŭ multŭ într'adevȃrŭ, după puȃinŭ esser-siȃiŭ însă sperŭ că va fi mulȃumitŭ. Ce multŭ mi se pare pină să amŭ unŭ piano, spre a putea mulȃumi pe Costinŭ alŭ meŭ. De și nu este încă sfișitulŭ lunei, 'mi-a cerutŭ cu stăruinȃa Jurnalulŭ meŭ ; și a fugitŭ cu dȃnsulŭ ca unŭ hoȃŭ cu unŭ obiectŭ preciosŭ ; darŭ n'a plecatŭ pină n'a atinsŭ buzele lui d'ale melle : e hrana lui pentru 24 de ore. Cătŭ suntŭ de fericită, când este lângă mine ! și când plȃcă, nimicŭ nu egalésă durerea mea !

12 Augustŭ. Ce frumosŭ visŭ amŭ visatŭ în nóptea acésta !
Ellă ședea aci p'unŭ fotoliŭ ; și eŭ p'unŭ scaunŭ lângă dȃnsulŭ ; capetele nóstre lipite unulŭ de altulŭ ; mâinele nóstre strȃngȃndu-

se pe furiși; buzele rōstre lipite una de alta, și sorbindū cu deliciu nectarulū amorulū; ochiū noștriū, topjindu-se într'o singură privire, rălăceaū în spațiū, beț de fericire; și în acestū deliciosū estasū se părea că suntemū în alte sfere. Cu tōte acestea, se părea că suntem înconjurați de mai mulți ómenī, și mai alesū de consāngeni d'ai bārbatu-meū. Eū mē 'ncercamū să scapū din brațele lui, cari mē stringeaū cu pasiune; dar *ellū* nu mē lāssa; ce era însă mai curiosū, toți cei de față păreaū că'lū încuragiēsă, ca cum arū fi avutū dreptulū a se purta astū-felū. Mē deșteptū dāndū din māini, ca cum ași fi vrutū să scapū de strīnsorile lui.

Cu totū visulū acesta frumosū, astă-đi mē aflu în momentele melle celle negre. De sigurū, Costinū astă-đi nu va veni: inima mī-o spune; căci prea multū sufferū; și acēsta nu pōte fi de cātū o presimțire. A! Este terribilū! Când e lāngă mine, sufferințele trecute și presente perū; când lipsesce *ellū*, sufferințele se schimbă în agonie. E prea multū pentru o inimă slabă a sufferi astū-felū. De aceea, cum o veni Costinū, ilū voiū ruga să nu mē mai vađă, să mē părăsēcă cu totulū, ca să se sfirșescă odată acēstă agonie; să morū mai iute, să nu mai simțū nimicū; căci a sufferi astū-felū unū anū întregū, pōte și mai multū, este a muri de sigurū.

Mai bine mai curindū de cātū mai tārđiū; mai alesū că și *ellū* sufferē ca și mine, fiindū-că mē iubescē cum ilū iubescū cū... Și apoi, viindū mai desū să mē vađă, mē compromite; căci amū audītū dejă pe unī bānuindū ce-va despre legătura nōstră; și dacā arū inșiința pe bārbatulū meū, ce deviū atunci? O! dacā ași fi liberă, ași putea rēspunde: «acēstū june este fidanțatulū meū, și māine va fi bārbatulū meū.» Ađi însă, când cine-va m'arū acusa, ce ași putea rēspunde?

Scumpulū meū Costinū! a făcutū ce a făcutū, ș'a gasitū unū pretecsū ca să mē vađă; căci iī e rușine de unchiu-meū să vie așa fără nici-unū motivū; a adusū unchiu-meū manuscrisulū unei opere a sa; dar vedēndū mulți bārbați la unchiu-meū, n'a voitū să intre, ca să nu dea bānueli; și întâlindū pe messengerulū nostru în coridorū, i-a datū manuscrisulū.

Ce cu minte e Costinū alū meū, și cātū mē iubescē! N'a avutū răbdare să trecă o đī fără să mē vađă. Și eū đicū să morū? Nebună ce suntū! Ó! poetulū meū iubitū! Ímī ierți tu asseme-nea stravagante?

O! da! căci tu esci bunū!

Când ai sci tu câtă sufferă!

13 Augustă. — Vedeă voiă astă-đi pe Costină ală meă? Nu sciă. A! Eată'lă. Cătă suntă de fericită! Visulă meă de alaltă-eră s'a realizată intocmai. Prea mare fericire pentru o biată inimă ca a mea; și cu tóte astea Costină sűffere, și suffere din cauza mea. 'I-amă đisă să nu mai suffere, c'apoă moră. Trebue să moră; nu se póte altă-felă.

Ce sufferință! Astă-felă e fericirea? O! nu! fericirea este în privirile salle atătă de dulci și espressive; fericirea este când *ellă* se află aci, lingă mine, și'lă privescă, și mă îmbătă de dulcea lui presință; fericirea este când *ellă* imă vorbesce; când vocea sa, dulce și armoniósă, ca o adevărată Lyră, imă đice: «te iubescă, și te voiă iubi pînă la ultimulă meă suspină»; fericirea este când sufletulă lui și ală meă, unindu-se într'o lungă și castă sărutare, formeasă ună singură sufletă, o singură schintee divină.... Acésta este fericirea; când însă *ellă* nu este lingă mine, atunci preferă mórtea.

O! de ce nu potă muri îndată ce *ellă* pleacă, și să inviesă când vine? Căci prea multă sufferă în intervalulă de la plecarea pînă la venirea sa. Și cu tóte astea, trebue să'lă vedă mai rar; căci lumea a începută a bănui amorulă nostru; de aceea m'amă înțelesă cu Costină ca să facemă o convențiune, să vie la mine numai de două-oră pe sėptămână. Încă ună sacrificiă pe altarulă opiniunii publice; și cellă mai crudă! Cu tóte acestea, în đilele când nu ne vomă putea vedeă în persónă, ne vomă vedeă prin scrisoră. Acésta va fi o dulce consolație pentru noi. Ce să facă, dacă cruda și gelósa Sóră a voită ast-felă?

15 Augustă. — Đi de bucurie și de întristare: de bucurie, căci ađi este aniversarea naserii melle; de întristare, căci điaua acésta era și điaua onomastică a iubitei melle mame, care nu mai este! Amă fostă la biserică, unde amă vedută pe Costină; ellă a venită câte-va minute ca să mă vađă; și séra 'mă a presintată o poesie frumósă pentru điaua naserii melle. Facă Domnulă să se împlinescă frumósele orări din acea poesie, dictată de inima lui.

Dar ceea ce m'a mișcată pînă la lacrămi, este stima ce 'mă a arătătă Costină, dāndu'mă să citescă o mică scrisóre, însoțită de ună mică buchetă, ce mica sa Rosă, (fiica sa naturală), îi trimite de la Tirgoviște pentru điaua naserii ei. Miculă angelă! Ce frumosă nume!

Fiea lui Costinü este frumoasă ca tată-sëu : 'i amü vëdütü fotografia. Cätü e de gentilä ! Şi cätü e de fericitä că are o mamä !... Eatä scrisórea micuţei, naivă ca inima 'ei.

«Tati-meü !

«Eü suntü sănătósă ; dar tu ? Când o să mai vii pe la noi ? Mama e sănătósă, şi te doresce. Când vii să mă ieï ? Îi trimiţü unü buchetü de florï din grădină de la noi. Să'lä păstređi, auđi ? că mă miniü. Te sărutü dulce d'o mie de ori. Dar tu ce 'mï trimiţi de la Craiova ? Să'mï trimiţi cofeturï ; şi vino să mă ieï, că 'mï e dorü de tine».

Biata copillä ! Më póte iubi ea cum o iubiescü eü ? Nu cređü. E mai pre susü de naturä ! Cum póte iubi ea p'aceea care răpescce mameï salle pe tatälü sëü ? De şi Costinü a spusü mameï sale de la începutü că nu o póte lua de soţie, cu tóte acestea, biata femeie ! ea póte totü spera ; eü însă simţü că voiü iubi pe Rosa ca pé copii meï însuşi. Lucru curiosü ! Simţü simbatie chiar pentru mama Roseï, de şi ea póte mă urásce. Costinü mă assigură că e *resemnatä*, şi că se înclină înaintea decretelorü Destinulü.

Şi bietulü Costinü care e bolnavü, fiindü silitü a sta în Craiova p'asemenea căldurä, *ellü*, şoimulü Carpaţilorü, păstrăvulü isvórelorü, cerbulü brađilorü, *ellü* să fie silitü a sta în Craiova p'asemenea timpü ! Şi acésta, pentru mine. O ! Ideea acésta mă omórá....

Să fie bolnavü, şi să nu potü fi lingă dinsulü ca să'lä îngrijescü ca mama lui....

Dar să copiemü frumoşa lui poesie, care va consola puţin sufletulü meü.

15 AUGUSTÜ 1859

saü

ANIVERSAREA NASCERII SOFIEI

Sublimă đi aceea în care mama ta
 Îi dette ţie viaţă, o porumbiţa mea !
 Pe aripa credinţei alü ei sufletü curatü
 Şbură cu tine 'n braçe la tronulü celü înaltü,

«Depuiți, țișse-a ta mamă, sub scutul tău divin
 Acastă flóre castă, astă albă și suavă Crină;
 Ellă este o schintee din focul immortală;
 E rază sacră, pură, din Sórele centrală.
 Protege'lă cu egida'ți p'acestă angelă de pace;
 În vallea cea de lacrămi multă bine elă va face».

Și flórea cea divină,
 Lipsită de tulpină,
 Multă timpă fu balotată
 Pe marea 'nfuriată
 Oceanulăi umană :
 Ca barca fluturie
 Ce este jucărie
 A unăi Uragană ;
 Și desă amenințată
 Să fie înecată
 De valulă celă titană.

Dar sórele appare cu mult măi radiosă ;
 Și zefirulă aduce la țermă crinulă frumosă ;
 Și astă-đi cu profumăi celă dulce și divină
 Îmbată ellă ună sufletă d'amărăciune plină.

Prin flacăra metalulă se curăță de scrumă,
 Prin lacrime amorulă e și măi dulce acum.
 O! tu, đă solemnă, în care s'a născută
 Divina mea Columbă, ală meă angelă plăcută,
 Salută a ta ivire cu lacrămi de plăceri!
 Închee tu trecutulă celă plină d'amară, dureri
 Și fiă pórta de aură a templulăi d'amoră!
 Și anulă care vine, încununată cu floră!»

Dea Domnulă să se împlinească câtă de curindă orările din
 celle două din urmă versuri! O! dulcele meă poetă, îți mulțu-
 mescă! îți mulțumescă!

Eată și scrisórea ce'i amă adressată ađi subt impressiunea ma-
 ladielă salle.

Sufletu alu sufletului meu,

Asérã amũ fostũ prea neliniștitã, tocmai când credemũ sã petrecũ eu tine singurã câte-va ore. Mai întâiũ, nerãbdarea d'ã citi scrisorile talle, ce le pusseseși dupã perinã ; apoi, cuvintele telle amũ **friguri**. Amũ cređutũ cã 'nebunescũ, neputendũ a te consola în fața aițorũ martori. N'amũ închisũ ochiũ tãtã nóptea. Când mẽ fura somnulũ pușinũ, te vedemũ culcatũ pe patulũ suferințelorũ. La 7 ore mẽ dusseĩ la bissericã ca sã vãrsũ în sinulũ lui Dumneđeũ lacrãmile și durerile melle.

Dumneđeũ a auđitũ rugãciunea mea ; cãci te-amũ vëđutũ la bisericã. Dar câtũ erai de palidũ ! O ! Costinũ alũ meu, nu te 'mholnãvi ; cãci morũ, și s'a sfãrșitũ. Când ai sci tu cât amũ suferitũ nóptea trecutã ! Și sufferũ **incã** ! Aibi milã de mine. Și tu sufferi pentru mine ! Du-te, întorce-te în munșii tãĩ, ca sã respiri aerulũ cellũ curatũ și balsãmitorũ, și sã bei apã rece și limpede din isvorũ, și sã aspiri mirosulũ florilorũ ; și vederea ta sã se încãnte de frumósele tablourĩ ale Natureĩ...Sërmanã plantã exoticã și delicatã, numai aerulũ munșilorũ iũ pãte reda sãnãtatea, veselie și inspirația. Acolo este elementulũ tãũ. Aci, în sinulũ corupțiunii și alũ nedreptãții, unde fie-ce lucru te intristésã și te revoltã, aci sufletulũ tãũ sufferã ; aci nu poști fi fericitũ. Întorce-te iute în sinulũ munșilorũ ; și lasã-mẽ, lasã-mẽ pe mine aci în prada dureriĩ, ca sã sifrșescũ odatã cu chinurile melle. Nicĩ-o pagubã de voiũ muri ; o simplã pãrere de rãũ ce o veĩ simști tu ; pe când tu, poetulũ meu, tu trebuie sã trãescĩ ; tu ești folositorũ patriei ; și mica ta Rosã reclamã îngrijirea ta de pãrinte....

A ! dar amũ uitatũ sã'ĩ mulțumescũ pentru frumósa ta poesie la aniversarea nașterii melle. Împlinésã Domnulũ frumósele tele orãri ! Dar dacã esci totũ bolnavũ, cum vomũ putea noi gusta fericirea ce o anunți?... Dragã Costine, ai compãtinire de mine ; și nu mai sufferi, dacã vrei ca sã trãescũ.

11 ore din nópte. — Costinũ a petrecutũ astã sérã cu mine singurã trei ore delicióse. În acestũ timpũ sufletele nóstre, ca douẽ porumbițe albe, 'și aũ luatũ sborulũ în regiunile splendide alle Empireului, unde sosindũ, se scãldarã într'unũ Ocenũ de deliciĩ, sub farmeculũ armoniei divine, de care nimenĩ nu'și pãte

face idee, de câtă sufletele cari iubescă ca noi ; astă-felă că cele
trei ore memorabile n'ău fostă de câtă ună lungă și sublimă să-
rutată, o fericire pe care nu măi angelii o potă gusta, saă cellă
pușin aă gustat'o primii noștrii părinți în paradisă, înainte d'a se
arăta nesupuși către Creatoră.»

PARTEA III

ADEVĚRATA LUNĂ DE MIERE

«Il serait le paradis sur la terre si l'on
pouvait prolonger l'amour dans le ma-
riage.»

J. J. Rousseau.

CAPITOLŪ XIV

C O N S I S T O R I U L Ū.

Citindŭ Memoriile Sofiei pĕnă la 7 Augustŭ 1859, am rĕmasŭ
fĕrte mișcatŭ de sufferințele ei ; fu prea multŭ încercată de Sŕrtă !
Înapoindu'ŭ Jurnalulŭ, 'ŭ amŭ adresatŭ acĕsă scrisŕre :

Scumpă Sofie,

Jurnalulŭ tĕu e oglindă fidelă a inimei telle : în ellŭ se vede
unŭ spiritŭ cultivatŭ ș'o inimă de poetŭ, în care residă unŭ amorŭ
profundŭ pentru țerra ta și pentru Costinŭ alŭ tĕu. Sperŭ că mă
vei face fericitŭ în căsătorie ; altŭ-felŭ, arŭ fi a se îndoi cine-va
chiar de Creatorŭ, care a pusŭ în inima ta asemenea sentimente
nobile.

Permite acum a'ŭi face o observațiune, ca amicŭ.

Đici în điuă de 25 Iulie :

«Prima mea cugetare când am primit cartă de vizită a D-lui S..., a fostă a'î o inapoia, atât eram de indignată de *îndrăsnela* lui; însă, gîndindu-mă unu minut că, procedîndu astu-fel, ași putea da bănuială servitorei, și voind a'î spune verde în ochi că nu eram jucăria lui, și că cunoscem totu secretul lui, am ordonat servitorei să introducă p'acelu Domn.»

Dar imputările ce'mi faci în zilele de la 21 pînă la 25, meritatu-le-am eu ore?

Nu trebuia, creșu, fără o matoră cercetare, să bănuiesci pe al-lesul inimei telle. Nu se condamnă nimeni nejudecat. Dar se putea întâmpla ca inima mea să fie angajată, în necunoștință completă de simțirea ta pentru mine. De unde putem eu devina amorul tău? Angajatu-m'am eu cu ceva către tine pentru ca să 'mi adresses acele grave imputări, gratificându-mă cu epitelele celle mai....? Acésta probésă că te lași a fi dominată de mînie; și în căsătorie iuțela (l'emportement) nu pôte produce de cât ră-célă între soți; și repetându-se, chiar desbinarea.... Scusă că'î faci aceste observațiuni, de care speru că vei profita în interesul tău. Apoi eu, ca poetu, în sufletul cărnua sentimentul frumosului e tare dezvoltat, când s'arî întâmpla să descriu frumosul, fără nici unu cugetu rău, m'ași espune pôte din parte'î la scene neplăcute, cari desgustă p'unu bărbat. Ori o femeie are încredere în bărbatul său, ori n'are; încrederea presupune stimă. Se pôte face o imputare Albinei care, fiindu chemată a forma fagurul de miere, se vede silită a cullege suculu din florî? Prin acésta nu înțelegu și nu scusu infidelitatea bărbatului; ci voiî numai s'arătî că nu trebuie contrariatu talentul d'a se desvolta. S'arî putea face o crimă unu artistu ce pune a posa p'o femeie frumósă, ca să pótă dessina portretul Afroditei? Cunoscú o femeie care avea de bărbat unu mamosu, și pe care nu'l tolera a'și esercita profesiunea sa, fiindu că era gelósă fără rațiune; astu-fel că bietul medicu a fostu silitu a divorsa d'o femeie că-ria i lipsea chiar bunul simțu.

Speru că conduita ta, față cu mine ca bărbat, va responde numelui ce porți (Sofia), și care în limba grécă însemnă *înțelepciune*.

Venim acum la Jurnalul Sofiei. În ziua de 29 Iulie 1859, citim următoarele pagine elocinte privitoare la *Consistoriū*.

«Nu este o oră de când m'am întorsu de la Consistoriū, unde

m'amă dusă cu unchiul meu să dau o petiție pentru divorțul cu bărbatu-meu; căci aușisem că o femeie părăsită de bărbatul ei, care nu mai îngrijase de dânsa nici într'un fel, se poate despărți de dînsul după trei ani; în privința mea, în luna lui Octombrie sunt patru ani de când sunt cu totul abandonată de bărbatul meu. La Consistoriū însă mi se spusse că trebuesc cinci ani deplin, nici-o zi mai pușin, de părăsire completă a bărbatului, pentru ca o femeie să pótă reclama și obține divorsul de la *sfântul tribunal bisericesc*; iar dacă c'o singură lună înainte de implinirea cellor cinci ani, bărbatul arū reclama pe femeia sa, acéstă nenorocită ființă trebuie neapărat să'lū urmese, supuindu-se din nouă jugului acelu om care a părăsit'o atâția ani, fără a'l inlesni celle mai micē trebuițe. Frumósă dreptate din partea bărbaților, aceșli privilegiați prin eselență, atăt de forți, atăt de bravi, atăt de generoși, atăt de indulgenți, și mai cu sémă atăt de înțelepți (cum se numescū ei); și biata femeie, acéstă creatură atăt de slabă, nu este sacrificiū cât de mare care să nu'lū facă, în totū chipulū, și în tóte împrejurările vieței; iar *bărbatulū*, ființă formată numai din egoismū și necunoștință, ellū întrebuițesă tóte mijlócele forței selle pentru a persecuta ș'a împila pe biata femeie, cu tóte nenorocirile ce aū putulū inventa infamele și barbarele selle legi. Și când o biată femeie cade sub jugulū unei ursite deplorabile și injuste, totū ea e desprețuită, huđuită, insultată, gonită din soșietate; pe când bărbații, orī-ce arū face, fie cei mai miserabili și infami, ei sunt totū bărbați, totū înțelepți, totū cei mai buni prin escelință; și cununa le este asigurată.

«O! mamă! dulcea mea mamă! cum ai putulū să mă părăsesci astū felū între cei răi? Ore nu sciai tu că nu voiū putea trăi în astă lume? Ore pentru ca să lasū și eū în lume copii orfanī? O! sērmană mamă! tu sciai bine acésta, dar puteai face altū felū? A trebuitū să plecī... și nenorocita ta fică a trebuitū să ducă, vai! o existență de dureri, de nenorociri și de sufferinți grele, de care și tu, sântă femeie, le-ai încercatū chiar din légănū. O! sīrmană mama! O! sīrmanū copillū fără mamă!... Iată perdulă din nouă orī-ce speranță de viitorū! Trebuie să morū ca să se sfirșescă odată nisce chinurī mai presusū de puterile omulū...»

«6 ore după prânđū. E de mirare cum durerile celle mari vinū după bucuriile celle mari, și cum o mare bucurie succedă unei

mări întristări. De la o oră pînă la 6 ore și jumătate după prînz, ochii mei n'aŭ svîntatŭ de lacrămi. Eramŭ strivită de durere, cînd unchiulŭ imi anunță venirea *lui*; imi este imposibilŭ a descrie acéstă deliciosă știre. Bietulŭ meŭ Costinŭ ! Cătŭ a fostŭ de mișcatŭ de sufferința mea ! Acésta 'mă-a causatŭ atăta bucurie, atăta fericire, încătŭ amŭ uitatŭ totulŭ».

CAPITOLŪ XV.

CONTINUAREA MEMORIILOR SOFIEI

Să mai spicuimū câte-va flori poetice din frunūosa grădină nunită *Memoriile Sofiei*.

Totū 15 Augustū. — Ce misterū este acesta? Sunt momente în care cređū c'o să morū; insomnie, durere de capū, friguri, durere de ochi, disperarea în culme, totulū dispore ca prin farmecū când vėđu pe Costinū, când imi adreseasā o vorbā dulce, când imi scrie douē rinduri patetice, când imi presintā unū buchetū de flori din grădinā saū din Parnas; saū când printr'o sārutare mē transportā în alū 17^{-lea} cerū; când nu'lū vėdū insā o singurā ȓi, simțū cā inebunescū. Scumpa sa presințā imi este mai necesarā, mai indispensabilā de cātū aerulū, apa și foculū, aceste treī elemente fără care existența orī-cārei ființe e imposibilā. Ellū e viața inimei melle, suprema fericire a sufletulū meū, în fine sórele vieței melle.

16 Augustū. — Ce plăcere neașteptată! Costinū alū meū a prinđitū ađi cu noi; dar ce e mai sublimū, a dormitū dupā prinđū câte-va minute chiar pe perna mea. Ce fericire! Ce visuri plăcute o să amū în astā nópte!

26 Octombore. — Ađi e ȓiua onomasticā a unchiulū meū. ȓi supremā, te salutū cu lacrāmī de bucurie! Ađi amū fostū la bisericā cu toȓiī, și cu *ellā*; apoi Costinū, însoȓitū de sorā-sa (care pentru a doua órā ne-a visitatū, indemnātā negreșit de fratele ei), ne a făcut sincere orări de fericire. Costinū a rēmasū apoi să prinđescā cu noi (soru-sa a refusatū: mē așteptamū la acēsta). Ellū a repausatū puȓin dupā masā în camera unchiulū meū, care a adormitū pe canapea în salonū; pe când aminduoī dormeasū, eū nu m'amū pututū stāpāni (comis-amū vr'o ȓimā? nu este elū fidanțatulū meū?) și m'amū dusū încetū să

privescǔ somnulǔ sǔu celǔ dulce și liniștitǔ, ca alǔ unuǔ copillǔ ; atrasǔ de o forșǎ magneticǎ, amǔ depusǔ ușor buzele melle pe fruntea luǔ... D'odatǎ elǔ se deșțéptǎ, (ce somnǔ ușorǔ). Buzele nǔstre se lipescǔ, ca gurișǎ prunculuǔ de sǔnulǔ dulce alǔ mameǔ, sorbindǔ nectarulǔ fericiriǔ. Ce momente delicióse ! Cinci minute sufletele nǔstre sburǎrǎ în Empireǔ...; dar Costinǔ care mǔ stimésǎ a respectatǔ virtutea... Eǔ amǔ eșitǔ iute din camera unde dormia ellǔ, temǔndu-mǔ sǎ nu se deștepte unchiulǔ-meǔ, și sǎ ne surprinđǎ în flagrantǔ delictǔ de amorǔ platonícǔ... O ! inima mea e plinǎ, debordǎ de fericire. Bietulǔ Costinǔ ! cât a trebuitǔ sǎ suffere ! Și eǔ nu maǔ puçinǔ. Incǎ o lunǎ, (1) și vomǔ fi despǎgu-bișǔ de tóte aceste torture.»

Vor fi lectorǔ cari vorǔ đice : Si non vero, ben trovato.

Și vorǔ avea dreptate. Chiar eǔ care citescǔ acestea în *Memoriile Sofiei*, đicǔ în sine'mǔ : este cu puținșǎ ca douș ființe, una de 36 de anǔ, cealaltǎ de 26, bǎrbatǔ și femeu, amǔnduoi vǔduvi și cu copii, amǔnduoi trecuți prin purgatoriulǔ cǎșǎtoriei, amǔnduoi gustǔndǔ deja din cupa cu nectarǔ (celǔ puçinǔ Costinǔ; cǎci pentru Sofia, cupa ei a fostǔ plinǎ cu veninǔ), avǔndǔ adicǎ amǔnduoi o buna dosǎ de esperiinșǎ despre ale cǎșǎtoriei, este posibilǔ đicǔ sǎ se iubésǎ cu atita candóre, cu atita pudóre, ca duoi junǔ de 18 anǔ, ne-inișaișǔ incǎ în misterele Veneréi ? Și cu tóte acestea, așǎ este : o spune *Jurnalulǔ Sofiei*, care nu e o operǎ de circumstanșǎ , ci unǔ confidentǔ intimǔ alǔ unei inime sufferinde ; o afirmǎ Costinǔ p'onóre, elǔ care pentru mine n'a avutǔ secrete.

În intervalulǔ de la Octombre pinǎ 25 Decembre, anul 1859, Sofia đistra sǔra pe fidanșatulǔ ei cu musica ; inchiriasse unǔ piano, și 'i cǎnta tóte ariile cari 'i plǎcea, maǔ cu sémǎ arii nașionale ; și fiind-cǎ mijlócele pecuniare nu le permitea a cumpǎra diferite arii, ea le împrumuta de la amicele selle, maǔ allesǔ de la Narcissa, artistǎ în musicǎ, cum și de la alte amice ; astǔ-felǔ, în điuva de 28 Octombre, ea scrie în Jurnalulǔ ei :

«Amǔ petrecutǔ astǎ sǔrǎ la amicele melle R..., cari 'mi aǔ împrumutatǔ o mulșime de arii nașionale pentru piano. Ce surprisǎ o sǎ facǔ luǔ Costinǔ alǔ meǔ, de va veni astǎ sǔrǎ !»

10 ore sǔra — Elǔ a venitǔ... 'i amǔ cǎntatǔ multe arii din celle date de amicele melle R.... Costinǔ a rǔmasǔ incǎntatǔ. Ce

(1) Costinǔ reușise ca Consistoriulǔ sǎ prǔnunșe în fine sentinșǎ de divorș.

este muzica! Prin ea amă exprimată lui Costină, fără ca óspeții d'astă séră să fi înțelesă, tóte tinerile simțiminte de cari inima mea era plină.... Într'adevăr, numai muzica exprimă fidelă dulcele sentimente ale inimei; ea este limbagiul inimei, limbagiă divină. Cu tóte astea, n'amă putută fi singură nici ună minută».

De și fericită, ea se gîndesce la nenorociți, căci a fost și ea nenorocită.

În ziua de 30 Octombree dîce:

«Ce timpă urîtă! Plóie și frigă. O! cum mi se strînge inima gîndindă la atîți nenorociți cari sunt póte fără focă, fără pâine, și stîndă ghemuiți într'o miserabilă ruină, în care vîntulă rece suflă prin tóte părțile. O! bieții ómenî! De ce n'amă avere măi mare ca să potă ajuta cât măi mulți nenorociți?»

2 Noembree, o oră p. m. — Viă de la Consistoriă, unde amă dată din noă o petiție reclamîndă libertatea mea de sub jugulă primei căsătoriei. Dumneđeule, vino'mi în ajutoră! De voiă reuși, cum speră, lui Dumneđeă și lui Costină suntă datore. Ce va să dîcă a avea cine-va o bună conduită: toți sară în focă pentru *ellă*. Potropopolă 'i a promisă că, prin influența sa, Consistoriulă va pronunța în Decembree sentința de divorț. Costină ală meă! Amă sciută eă pe cine amă allesă »

În ziua de 6 Noembree, Sofia, răspundendă la o scrisóre a lui Costină, în care 'i spunea câtă s'a simțit de fericită c'a putută veni în ajutorulă celebrulă peisagistă T..., ce se afla într'o completă genă financiară, ea dîce:

«Cât suntă de fericită și de mindră d'a posseda o astă-felă de inimă de aură! Veđi tu, Costine? N'ași fi putută trăi cu nimeni altulă de care să nu potă fi mindră, ca de tine; ș'apoă să nu fiă tristă, când vedă ună bărbată ca tine, angelă consolatoră, Provedința nenorociților și întristaților, așa de pučînă aprețuită, și chiar d'ai meă? Și de ce? Fiindă că nu esci avută. Par'că talentulă, cultura, inima, reputația bună, serviciile aduse țerreă, sacrificiile pentru patrie, libertate și umanitate, acestea nu prețuescă nimic. Ómenî egoiști și stupiđi! Acésta mă revoltă,... Și pe cât urăscă asemenea indiviđi fără inimă, p'atit te iubescă pe tine, care ai putea să mă faci să îndură torturele Iadulă, să mă omoră chiar, în sine să nu mă măi iubescă (măi greă de cât mórtea) și eă totă-d'auna te voiă iubi și stima, și din colo de eternitate;

căci tu meriți să fii iubit și stimat, angelu adorat al inimei melle.

13 Noembre. — Costinul al meu a plecat la Bucuresci pentru a asista la procesul celorlalte incriminatii la 28 Septembrie c'ar fi incercat sa restorne pe Cuza. Elu 'mi-a promis ca va fi prudent; dar se va putea elu stapini la vederea nedreptatii si a arbitrariului? Acestea ilu revoltu intr'atitu, in cat uitu totu, viața, mamă, soție, viitoru; căci elu e apărătorul celui slab contra celui tare, al celui apasat contra apasatorului. O! catu sufferu sciindu'lu departe de mine, si in mijlocul acelor lupte politice atitu de inverșunate! Dar trebuie sa'și facu datoria de cetățenu. Patria inainte de tote, cum dice ellu. Așa i dictesă naturelul și principiile sele. Ș'apo, fiindu altu-felu, l'ași iubi eu ore?»

În ziua de 25 Noembre, se vede in Jurnalul Sofiei următoarea scrisore a lui Costinul.

*«Ma Sophie,
Ma chère vie!*

Amorul tău singur mă susține.

Pentru 25 Noembre (allusiune la 25 Iuliu) iți oresu totu ce doresce inima ta. Te sărutu dulce d'atâtea ori câte rime sunt in operele poetilor francesi.

Cu corpul și cu sufletul,
Pe viața și pe morțe!

Costinul al tău.

P. S. Sărutu mâinele respectabilei talle mătușe, viitorea mamă, *socră și nașă*. Cât o iubesc! Ca pe mama mea»,

Sunt atitea frumuseți in Jurnalul Sofiei, mai allesu scrisorile lor, in cat nu sciu pe care sa preferu; le-ași copia pe tote, dacu s'ar putea. Voiu menționa in trecere o epistolă a lui Costinul de la 1 Decembre, și respunsul Sofiei de la 2 Decembre, privitorea la malatia lui Costinul din cauza rēcellei. Ea 'i recomandă medicamentul lui Raspail; și cu ce termen plini de tandrețe! Elu asemenea, intr'unu limbagiu poeticu, 'i mulțumesc in termen totu așa de tineri.... ducendū: «cu tote acestea, remediul eficace pentru malatia mea ar fi.... n'ai ghicitu? o dulce sărutare a Sofiei, mîngierile ei de soră, ingrijirile ei de mamă. Și când gîndescu c'o oră de fericire aici josu o rēcumpărămū cu ani de sufferințe!

«Amu o tristă presimțire că pina in fine o să fiu nenorocitu...

Cum? Ce fel? Nu știu! Dar par'că zăresc un punct negru la orizontul căsnicieii, ce se va preface în nuori plini de electricitate, care va trăsni templul conjugal, cu tot paratonerul amorului....

«Nu, nu speră să trăescă mult!»

Și Sofia, în parentesă, ȳice: «O! nu!.. Și eă ce voiă deveni?» Aceste cuvinte rechiamă cuvintele sorei lui René, de Chateaubriand:

«Ingrat! tu veux mourir, et ta soeur existe!»

Sublimă, nu este așa? Numai amorul adevărat se pöte esprima astă-felü.

10 Decembre. O scrisöre a lui Costinü, din care estragemă următörele versuri:

Attendre et souffrir,
Voici notre sort;
Ainsi jusqu'à la mort
Nous ne faisons que gémir

C'est improvisé, parole d'honneur,
Și în parantesă, Sofia ȳice :

Je le crois bien, sans que tu me le dise.

Și Costin continue :

«Bucură-te, Musă iubită, focarü de tinere sentimente, stea polară a sufletului meu, bucură-te : căci la 15 corentü e gata sentința pentru divorçu ; étă și proba.

Acum căsătoria nóstră e cestiune de timpü.

Când ai sci ce frumosü visü amü avutü și eă astă nópte!

Scrisöreă acésta nu e așa că are profumulü fericirii? Unü sufletü tristü are altü stilü, alte ideï, altă culöre; și tu, scumpă Sofie, tu îni procuri asemenea fericire. Veï fi despăgubită cu prisos.

A la mort, à la vie,
Le Costin de Sophie.

CAPITOLŪ XVI.

IAR FOILE DIN PLĂCINTĂ

La 15 Decembre, Consistoriulŭ pronunță în fine sentința de divorsŭ a Sofiei cu primulŭ bărbatŭ; liberă de jugulŭ acelei triste căsătorii, Sofia dete a înțelege lui Costinŭ că ar trebui acum să grăbescă cununia; Costinŭ începu tocmai atunci să numere toate foile din plăcintă; și se incredință că multe foi suntŭ în o , lăcină, mai alles când suntŭ subțiri, și că multe trebuie la o plăcintă ca să fie o bună plăcintă. Mătușa Sofiei însă, femei experimentată, grăbia desnodămintulŭ amorului platonice.

Se vede că Costinŭ, în convorbirea lui cu Sofia, arătă din nou greutățile ce încercă în privința cununieii, lipsindu-i de toate; asemenea ceremonie reclama mai înteu banii, de care elŭ se vede că nu dispunea d'o cam dată; ast-felŭ că Sofia, într'o epistolă de la 15 Decembre, i respunde :

«Țiu multŭ la tine, ca să te împovărescŭ c'o numerosă familie, față cu mijloce atâtŭ de restrinse din partea amindurora; d'aceea, te rogŭ, Costine, (de și mă costă viața propunerea ce 'ți faci) lasă-mă, părăsesc-mă în voea tristeii melle sôrte, ca să se rșescă odată; căci a mai trăi multŭ departe de tine, este pentru mine unŭ chinŭ nesufferitŭ.... Celŭ puțin, perđendŭ cu totulŭ speranța fericirii, nu 'mî vorŭ trebui de câtŭ puține minute ca să se sfirșescă odată asemenea durerosă esistență... Cum veđi, suntŭ în momentele melle celle negre... Dar când ai sciŭ câtŭ sulferu!»

În scrisorea sa de la 17 Decembre, Costinŭ s'esprimă ast-fel :

Tesaurulŭ meu!

Esci liberă! liberă! Și prin Costinŭ alŭ têu. Și când ? de 17! Ce fericire! Suntŭ nebunŭ de bucurie. Îți alăturŭ sentința de divorsŭ; care mă costă trei ducați, din cari doiŭ protopopuluŭ,

și unul proestosului, Meritați mai mult, les *pauvres gens* (1).

«Te sărută ca în prima noapte a nunții. De ați ești soția mea, și în numele Bisericii.»

Apoi, în scrisoarea de la 22 Decembre, Costină vorbește pe față despre grântățile d'a se face nunta în Ianuarie :

1°. *Imposibilă* a locui cu toții (mai ales în luna de miere) în trei camere, din care una, ună adevărată cuibă, ocupată de tata-unchiul ; alta, d'aceeașă mărime, servind de cameră de mâncare ; în fine, salonul, de șese metri lungul și patru largul, ocupat d'unu piano (cu coddă), d'unu pat, d'o canapea și patru demi-fotolii.

2°. *Imposibilă* a locui sub acelașă învâlișă cu tata-unchiul, omă escentrică, care făcuse câte-va scene neplăcute lui Costină ce indignaseră chiar pe Sofia, cu tot respectul ei pentru dânsul.

3°. *Imposibilă* a se cununa pînă la Aprilie viitoră, Costină dorindă a face nunta la țerră, pe iarbă verde, în costum național ; deosebită că cu greu se găsește casă disponibilă pe la Ianuarie ; și trebuie să se întindă câtă le e pătura.

4°. *Imposibilă* a face cununia fără assistarea bătrînului părinte al lui Costină, ce se afla la Tirgoviște ; prin urmare, fără benedictiunea lui.

5°. *Imposibilă* în fine a face cununia fără bani, nervulă resbelor ș'ală căsniciilor.»

Costină, după esemplul surorii sale, începe apoi a număra foile din plăcintă ; adică, face comptul cheltueleură, ordinare, straordinare și suplimentare ale cununii, alle installări, alle vestimentelor, alle chiriei, etc.. etc., etc..

La care s'adaogă datoriile ce are contractate ; și termină cu frasa Sofiei din epistola de la 9 August : *l'honneur avant tout !*

Tôte aceste adevăruri (obstacule) înfășurate în vestimente de flori și cu termenii parlamentari și amoroși.

I trimite în fine ună frumosă buchetă pentru ziua de 19 Decembre, ș'o îmbrățișeșă ca Pavel pe Virginia lui.

Scrisoarea mai are ș'unu Post-Scriptum, în care rogă pe Sofia a stărui de mătușica să înduplece pe tata-unchiu a se duce a-

(1) În josul paginei e scrisă cu creionul :

«Săraci? Ba foarte bogați ; de exemplu, Protopopu Tu... și alții, cari s'au îmbogățit... prin jafuri ; și după morțe facu școle și biserici.»

mînduoi la preâmbulare, ca să pótă remănea singurî, o oră celŭ puçinŭ, spre a'şî face unulŭ altuia *confessiunea inimelorŭ* lorŭ, în-nainte d'a o face, *ex officio*, la bătrînulŭ confessorŭ alŭ Bisericeî; ş'a se înţelege mai bine asupra poziţiunii lorŭ actuale.»

Sofia i respunde în epistola de la 25 Decembre :

Că, consultându-se cu mătuşă-sı, e de părere a nu se amăna cununia pînă la primă-vară, dorindŭ multŭ a fi ea naşă ; că e de idee a se face la i nt i  de Ianuarie ; c'ar trebui să dea să facă inelele de cununie, de mărimea ŝi forma cello rŭ schimbate la logodna de la 6 August  ; că la cununie se vor invita numai cons ngeniŭ ŝi intimiŭ ; ŝi'  trimite unŭ portofoli  cusută de d nsa, av nd  o ghirlandă de flori p' o parte, ŝi p' alta data de 25 Iulie ŝi 6 August ; iar pe prima pagină, ac st  strofă :

Frumos  este cerul  sem nat  cu stelle,
Frumos  ŝi p m ntul  de flori presărată ;
Dar mult mai frumo se talentele telle,
Iubitul  me  dulce cu ochi  infocat .»

Iar în epistola de la 27 Decembre, ea combate t te argumen-tele lu  Costin  despre am narea cununie  la primă-vară.

«Despre bani, ice Sofia, am  eu, trimi i de arenda u pentru a-c st  imprejurare ; cu 150 galbeni de cari dispună, putem  in-t mpina t te cheltueele indispensabile.

«Despre invitări, se vor  invita numai c t i-va cons ngeni ŝi in-timiŭ ; ŝi numai la biseric .

«Despre locuin , vom  sta cum vom  putea în *cuibul * nostru de  i p n  la Sf. Gheorghe, ŝ'atunci vom  inchiria o casă potrivită cu mijlocele n stre.  re pentru amorul  Sofiei telle, nu vei sufferi tu puçiu  genă, de care vei fi desp gubit ?...

«Despre unchiul  me , te pot  assigura că nu te va mai contra-ria ; vei fi prea mulţumil  de d nsul , pot  garanta ; numai i i recomand , în interesul  nostru, să fii adesea de părerea lu  ; a-c sta nu te costă nimic , daca într'adev r  m  iubesci.

«C t pentru adev rata piedică, presinţa la cununie a venerabilul  t u părinte, de nu va putea veni, din cauza v rstei ŝ'a timpuluĭ, il  vei ruga să ne dea în scris  binecuvintarea sa.

«Ei bine ! angelul  me , Ce ici tu ? A a că tu mă iubesci, ŝi vei face ori-ce sacrifici  ca să scurt m  sufferinţa despărţirii n stre ?

«Etă 'ți trimită și câte-va mostre de rochi, ca să allegi tu : gustul tău este ș'ală meu.

A jamais ta Sophie,
A la mort, à la vie.

P. S. «Cu tine în exilă, în închisóre¹, în miserie, pe barricade, la mórte; cu tine într'ună bordeiă, cu pâine și apă... Eă n'amă avută mamă, și Dumneđeă nu m'a lăsată; s'aă găsită inime caritabile cari aă făcută totulă pentru o biată orfelină. Dumneđeă va îngriji și de copii noștri, în cađă de nu va voi să ne acorde viața spre a'ă putea îngriji ș'a le assigura viitorulă.

«Îmă recomanđă să recitesă primele tele epistole în care 'mă descrii caracterulă tăă, obiceiurile telle, susceptibilitatea ta; căci nu vei sufferi nici odată să fi offensată. Eă a te offensa pe tine? Eă, Sofia ta? care ași da cu bucurie pină la ultiă picătura de sânge pentru onóra ta? Vei fi, nu numai iubită, stimată, serbătorită, dar chiar *glorificată* în inima mea. Eă a offensa pe Costină ală meu, sufletulă meu, viața vieței melle, visulă fericirii melle? *Eă a te offensa pe tine?* Eă care nu offensesă nici pe aceia cari mă offensă, și căroră răspunđă prin indiferință, căci nu merită nici chiar disprețulă meu.

«De sigură, din distracție ai scrisă tu acelle cuvinte.

«*Mieđulă nopți.* Imposibilă să termină scrisóra: căci, pe lângă altele, 'mă aă venită și musafiră...

«Unchiu-meă e greă bolnavă. Măine, înainte de a te duce la serviciu, trecă ună minută pe la mine, te rogă, Costine. (1)

A la mort, à la vie,
Ta Sophie très chérie.

O oră după mieđulă nopți.— Costină a venită a séră; și fără maladia unchiu-meă, care mă turmentă acum în modă terribilă, ași fi fostă așa de fericită!

Costină s'a dusă să'ă facă la spițarie medicamentele prescrise de doctorulă Gr.... I le-amă dată, eă și Costină..., dar e așa de răă! A răcită tare. O! Dumneđeule! ai milă de noi!...

(1) Ultimulă paragrafă e scrisă cu creionulă în Jurnală.

CAPITOLŪ XVII.

O NENOROCIRE NEPREVĒDUTĂ.

Jurnalulŭ Sofiei e întreruptŭ de la 27 Decembr e1859 până la 10 Ianuarie 1860. — Să copiemŭ câte-va pagine.

10 Ianuarie 1860. — Ce visŭ grozavŭ! Dumneḑeule! Eŭ să vĕḑŭ murindŭ... pe cine? Pe unchiulŭ meŭ, pe bunulŭ meŭ unchiŭ, care 'mŭ-a servitŭ de tată de la etatea de cincŭ anŭ, precum 'mŭ-a servitŭ de mamă buna mea țață! Și numai în treiḑ dille (1). Treiḑ dille aŭ fostŭ îndestulŭ ca Mórtea să distrugă o viaḑă robustă! A vedea coborŭtŭ în mormintŭ numai în treiḑ dille unŭ omŭ plinŭ de viaḑă și de sântĕtate! În treiḑ dille! Și ce sufferințe! Oh! Și cum se lupta cu Mórtea! Și cum plingea, simțindu-se așa de greŭ bolnavŭ! Dumneḑeule! Dumneḑeule! Cum prevedea ellŭ mórtea! În mŭ dŭicea mereŭ: «gonesce acea Scorpie... Veḑŭ tu Scorpia aceea? «Colo... Colo... colo susŭ d'asupra ușei... Vrea să mă musce».

Și ṽocea sa se stingea... Oh! Și eŭ, care nu credĕmŭ c'o să móră! Care speramŭ mereŭ! Credĕmŭ că e delirulŭ crisei malatiei; credĕmŭ că 'i va trece...

Scumpele lui mâini reci în deșertŭ căutamŭ a le încălḑi, a le încălḑi cu orŭ ce preḑŭ în mâinele melle, și cu buzele melle arḑĕtore; sudórea morții curgea șiróe după fruntea sa pallidă, și după corpulŭ sĕŭ sângeratŭ de lipitorŭ și de luarea sângelui... Nicŭ prin gindŭ nu'mŭ trecea c'o să móră. Căcŭ totŭ speramŭ... Căcŭ nu vĕḑussemŭ încă pe cine-va murindŭ... Oh! A trebuit să gustŭ și din acestŭ paharŭ! Dumneḑeule, n'a fostŭ óre cu pu-

(1) În preḑiua anului nouŭ 1860.

tință să trecă de la mine paharul acesta? Fie voea ta! Nu pot face altă de câtă să'mi plec fruntea 'nainte de decretelor Provi-
denței! Trebuie să mulțumim lui Dumnezeu și pentru binele și pentru răul ce ne trimite.

Tu l'ai învrednicit, Dumnezeul meu, pe sirmanul meu unchiu, să aibă un sfârșit creștinesc: el s'a spovedit și s'a împăr-
tășit; a avut mărtașă: căci el n'a cugetat nici o dată a face rău appropelui său, nici chiar inamicilor săi. Și cu
tote astea, el a murit! A murit tocmai când trebuia să tră-
escă, ca să se bucure de fericirea sirmanei selle nepote, atât de
nenorocită până aci. O! tristă, tristă e acesta! Tristă ca ultima
privire! O! cum mă privi el câte-va minute înainte d'a închide
ochii pentru eternitate! Of! Acea privire n'o voi uita nici odată;
va fi săpată eternă în memoria mea. Când mă gândesc... Dum-
neștele! Cum n'amă inebunit? Câtă poate suferi bietul om!
Nenorocit muritor! așa de tare, și așa de slab! Într'adevăr,
răbdarea n'a putut sta nici în feră, nici în piatră, nici în cel
mai tare metal; 'i-a trebuit inima omului ca s'o potă conține.
Cu toate astea, fără Costin al meu (bietul meu amic! Câtă a
suferit și el din preună cu mine! și câtă suferă încă; căci du-
rerea mea e așa de vie... să'l văd murind! Să veți murind
p'acela ce 'mă-a servit de părinte.. O! inima mea se sfășie...)
Fără Costin, dicit. fără țața, fără Aurel, ce-ași fi devenit?

Costin, vădându-mă așa de descurajată, 'mă-a luat mâna, și
'mi-a ășit:

«Et moi je ne compte pour rien? Consoles toi, chère Sophie...
Que peut-on contre la volonté de Dieu?»

Cu toate astea, frigul morții a pătruns atât de adinc în i-
nima mea, în câtă nu vădă împrejurul meu de câtă *nimienicia*,
distrugerea, durerea supremă, ca cum ași simți mărtașă în suffle-
tul meu... Bietul meu suflet! În ce stare se află el acum!
Fără Costin, fără Aurel... bietul copil! ce tată a perdit el
în unchiul meu! Dar Costin i va ține loc de tată; și va fi pen-
tru el un adevărat părinte, sunt sigură. Îți mulțumesc, Dum-
neștele, că 'mă-ai trimis cel puțină această mîngiere, după o a-
semenea pierdere simțitoare. Tu nici odată nu m'ai părăsit cu
desăvîșire. Vai! dar biata mea țață? Of! Dar amă uitat să mul-
țumesc lui Costin, nu numai pentru atențiunea sa în acele du-
reri momente, dar mai ales pentru *orația funebră* ce a pronun-

țată la marginea mormintului multă regretatului meu unchiu. Câtă era de mișcată! Ce bine simțit era acellu discursu funebru, dictat de inima lui nobilă și compătimitore! Câte lacrimi n'a făcută să curgă! Toți cei presinți plingéu! Îți mulțumesc, fidanțatulă meu! Tu ai dobîndit nouă titluri la stima, iubirea și recunoștința inimei melle! Dumnețeu să dea ție după inima ta de aură!...»

De la 10 pînă la 18 Ianuarie, iar nu se vede nimic trecut în Jurnală, Costin, la această nouă isbire a Sôrței în persóna Sofiei, nu se mai gîndi la greutățile familie; se decisă a fi câtă mai curîndu soțul nenorocitei femeii. D'astă dată, ellu avea o întreită datorie de împlinită : a fi părintele copilului, a fi protectorul mamei lui Aurel, în fine părintele care să înlocuiască pe unchiul Sofiei.

Dar să mai consultăm Jurnalul :

18 Ianuarie. — Eată-mă de optă zile strămutată în altă casă : Costin a voit ast-fel, nemaî putîndu sufferi să mă vadă stîndu în casa unde murisă bietul meu unchiu : camera unde l'amă vădutu murîndu, allături d'a mea, îmi făcea un rău nespūs. Perdusem somnul cu totul ; puținul repaos ce gustamă câte o dată era turburat de vise sinistre. Casa ce locuesc ađi, mulțumită lui Costin, este destul de bună, spațiosă, aerată, comodă, în comparație cu aceea în care amă trăit patru ani; cu tóte astea, durerea mea, suvenirea bunului meu unchiu, mă insoțesc ș'aci... Îllă visesă mai în tóte nopțile ; ellu îmi dice că se află bine acolo unde este, că nu suffere, c'a scăpatu de tóte durerile. Bietul om ! Elu dorea să mai trăescă încă ! Dar n'a stat în mâna lui. Decretele Provedinței sunt nerevocabile. Sirmane unchiule ! Scumpa și trista ta suvenire nu mă va părăsi nici odată... Câtă a suferit și el în viață ! Și câtă a trebuit să suffere mai allesu la mórtea sa, când, strîngîndu mâna lui Costin, i dice, c'o voce stinsă : «să'ți fie milă de Sofia și de Aurel !»

Câtă amă fostu de bolnavă ieri și alaltăieri ! Cu tóte astea presința lui Costin, care vine de două ori pe ți să mă vadă, m'a lecutit fără altu medicamentu. Aurel a fost și ellu indispusu zilele acestea; mulțumită Domnului, acum suntem ceva mai bine.

De și nu mă simțu de totu bine, presința lui Costin, care a mai

venitū ađi în doue rînduri, m'a lecuitū pe deplin. Eată de ađi înainte singurulū meu angelū custode!

Costinū a venitū ș'astă sêră, pe la ęece ore; a șeđutū duoș ore, în care timpū n'a făcutū de cătū a mă distra ș'a mă consola. Dumneđeū să'lū bine cuvinte! Mă voiū putea eū ore plăti d'atita sollicitudine și iubire? Mă voiū sili să'lū facū fericitū....

19 Ianuarie. — Peste trei septămăni, după stăruința țaței, va fi cununia mea cu Costinū; elū se opune, ęicēndū că trebuie acordatū mai multū timpū dolliuului, celū puțin de ochii lumii; dar buna mea țață, (alt-felū religiōsă) este de altă opinie. Apoi Costinū e preocupat și de lipsa de baniți trebuincioși pentru o asemenea serbare solemnă. O! ce copillū e Costin! (1) Dar n'amū eū banī? Punga mea nu e ș'a lui? A fi mihnitū pentru asemenea nimicuri? A învenina singurele dulci minute? Numai *mallatia* și *mórtea* ne potū face tristī în viață, și nimicū altū. Amū scrisū arendașului sāmī avansese din căștulū viitorū; și tóte greutățile se vorū înlătura. Numai bunulū Dumneđeū să ne acorde *sănătatea* și *buna înțelegere*; cu acestea luptă cineva cu succesū contra nenorocirilorū.

20 Ianuarie. — Țece ęille ađi de când amū perdutū pe unchiulū meu. Dumneđeule! Ce isbire! Și ce timpū uritū! Ploă mereū! Ploă peste mormintulū bietului meu unchiū, care trebuia să trăească, celū puțin până după însoțirea mea cu Costinū. Și Costinū care nu e acum lingă mine să mă console. Dumneđeule! Iar m'ai părăsitū cu totulū durerii melle... Când gîndescū că nu e o lună, ellū sta între mine și Costinū, în cămăruța lui, încungiuratū de cărți și de hirtii, fără a se gîndi că în câte-va ęille se va duce să locuēscă pentru eternitate în cimitirulū... Of! Cătū suferū!

. . . . .

Costinū a venitū astă diminēță... Dulcea lui presință a fostū d'o mare consolațiune pentru cruda mea durere. Îți mulțumescū, Dumneđeule! Ce-ași fi devenitū fără ellū? Dar a statū puținū, fiindū fórte ocupatū. Ellū s'a stabilitū în Craiova pentru mine; are o funcțiune potrivită cu aplicările salle: colaboratorū la unū jurnalū liberalū; dar collegulū sēū face mare contrastū cu dēnsulū în privința caracterului. Nu credū că va sta multū la acellū jurnalū; ellū e *lealitatea* personificată, pe când collegulū sēū e *perfidū*...

(1) Cu creionulū se vede scrisū în josulū paginei de mână lui Costin:

«Așa este! Amū fostū, suntu și voiū fi încă copillū: căci credū pe toți după inima mea.»

Într'o ȃi acesta ȃise lui Costinŭ : «totŭ poetŭ?» (sinonimŭ cu copillu). Costinŭ i respunse : «mai bine poetŭ, de cŭtŭ diplomatŭ» (adicŭ, talerŭ cu douŭ feȃe). Nemeritŭ respunsŭ!

21 Ianuariŭ. — Costinŭ n'a venitŭ aȃi la mine ; de sigurŭ cŭ e bolnavŭ saŭ prea ocupatŭ ; sŭ fie elŭ bolnavŭ ? Eŭ amŭ rŭcitŭ ; sufferŭ de durere in gilŭ.

22 Ianuariŭ. — Costinŭ a venitŭ in fine a sŕrŭ, tŕrȃiŭ. Se putea sŭ nu vie ? 'ȃi a cerutŭ scuse ; ŝi eŭ l'amŭ iertatŭ din tŕtŭ inima. A fostŭ fŕrte ocupatŭ.

A venitŭ ŝi aȃi ; ŝ'arŭ fi doritŭ sŭ stea tŕtŭ sŕra ; dar, *datoria ŭnante de tŕte*. Cŭtŭ mŕ iubesce ! Ce viaȃ dulce va fi viaȃa nŕrŭrŭ conjugalŭ !

24 Ianuariŭ. — Costinŭ a venitŭ aȃi sŭ prindŕscŭ cu noi. Amŭ serbatŭ impreunŭ ȃiua de 24 Ianuarie 1859 ; dar Cuza n'a respunsŭ pe deplinŭ la aȃeptarea generalŭ ; are aplicŕri despotice ; ŝi cu tŕte actele mari ce se ȃice cŭ are de gindŭ sŭ facŭ, va fi, resturnatŭ, de va urma a nemulȃumi pe toȃi.

25 Ianuariŭ. — ȃi dulce de 25 ! ȃi sacrŭ, te salutŭ !

Cu tŕte astea Costinŭ n'a venitŭ in cŭ. Care sŭ fie cauza ? Cŭtŭ sufferŭ !

26 Ianuariŭ. — Eatŭ scrisŕrea ce 'i amŭ scrisŭ aȃi :

Scumpŭ angelŭ alŭ vieȃei melle!

Escŭ bine ? In ce neodihnŭ se aflŭ biata ta Sofie ! Fiindŭ sigurŭ ŝeri c'o sŭ vŭ, n'amŭ intrebata de tine pe ŝmpŕritorulŭ de ȃiarŭ ; ŝi nici sŕra n'ai venitŭ... Nu escŭ bine ? Ce visŭ uritŭ amŭ avutŭ !

O ! ai compŕtimire de biata ta Sofie ! Cŭnd nu poȃi veni, insciintŕsŭ mŕ celŭ puȃin.

Pentru totŭ-d'auna,
Sofia ta.

De la 26 pinŭ la 3 Februarie nu se vede iar nimicŭ scrisŭ in Jurnalulŭ Sofiei. In josulŭ paginei, Costinŭ a scrisŭ cu creionulŭ : «pregŕtirŭ de cŕsŕtorie.»

3 Februarie. — Amŭ fostŭ aȃa de ocupatŭ aceste din urmŭ ȃille, cŭ 'mi a fostŭ imposibilŭ a scrie douŭ rindurŭ in Jurnalulŭ meŭ.

In fine... mŕine!... mŕine!... Mi se pare unŭ visŭ. Eŭ soȃia lui ? Soȃia lui Costinŭ, idealulŭ vieȃei melle ? A vedea realisŕndu-se

visulă cellă mai frumosă, illusiunea cea mai dulce ce 'și a putut face cine-va? E prea mare fericirea! Eă, consórta poetului *Costină Șoimulescu!* A acellui poetă cu caste illusiuni, cu cugetări sublime, cu nobile simțiminte! Și la care abia cutesamă a mă gândi în fundulă sufletului meu! O! este óre cu puțință? Eă, soția lui? Mi se pare ună seculă până mâine. Măine! Măine!

PARTEA IV

CĂSĂTORIA

CAPITOLŪ XVIII

LUNA DE MIERE

Continuămŭ a coppia după Memoriile Sofiei : căci ce penă pôte exprima mai bine decâtŭ a Sofiei sentimentele' inimei salle după căsătorie ?

4 Februarie 1860. — Ți sacră ! Ți fortunată ! Ți bine cuvintată ! Salutare ! Salutare !

Fi-voiŭ ôre ș'acum sub influința unui visŭ ? O ! nu ! nu ! Este într'adevăr cea mai dulce realitate care a pututŭ fi pentru mine.

La amiaȚi Costinŭ, (Costinŭ celŭ adoratŭ, fratele multŭ iubitŭ alŭ sufletului meu) va veni să mă ia ca să mergemŭ la biserică. Cu tôte că acésta e așa de sigurŭ ca existența mea proprie, o fericire însă atâtŭ de mare, atâtŭ de neașteptată, imi causéază o emoțiune atâtŭ de vie, în câtŭ totŭ imi vine a mă îndoi chiar de realitate ; astŭ-felŭ că mă vëdŭ silită a regreta în fie ce minutŭ, fără voea mea, dacă nu este unŭ visŭ, sau că în adevărŭ peste douë ore amŭ să fiŭ *cea mai fericita femeie din lume !*

6 ore sêra. — ToȚi dormŭ, Costinŭ ca cei lalȚi.

Mai mulȚi din consângeii și intimiŭ noștriŭ aŭ prânȚitŭ aȚi cu noi ; și s'a culcatŭ toȚi după masă, fiindŭ obosiȚi. Costinŭ asemenea ; dar când s'a dusŭ să se culce singurŭ în patulŭ nupȚialŭ, tôte paturile și canapelele fiindŭ ocupate, 'înŭ a fostŭ atâtŭ de

rușine de ai mei, încâtă n'amă cutezată a'lă privi. De ce ? Sufletul n'are și ellă pudorea sa, și cea mai sacră ? Eă, care nu potă dormi..., profită d'acestă minută de linisce spre a încerca, nu a descri (asemenea momente se simtă numai ; și péna cellui mai mare maestru nu le pôte descrie cu succesă), ci a schița numai *cea mai frumoasă și din viața mea.*

La amiași Costină sosi cu trăsulele. Eă mă aședaiă cu țafa în tr'una, Costină cu fratele țafei într'alta, (nașii noștrii) ; cei-l-alfi consăngenă, în alte trăsuri ; și pornirămă cu toșii la biserica X..., unde Costină a dorită a ne cununa, fiindă biserica sa de predilecțiune.

Intrândă în biserică, unde ne așteptău invitașii și curioșii, simșii lacrămi în ochi, gândindu-mă la bietulă meă unchiă ce murisse de curind, și care n'avusese fericirea a assista și ellă la cununia noastră... Costină mă întrebă încetă : «de ce plingă ?» De fericire, îi respunseiă, ca să nu'lă mihnescă. Umbră scumpă, pacea și fericirea fie cu tine ! Tu ai assistată de acolo unde esci la cununie, ș'ai bine-cuvintată căsătoria noastră.

Fost-a vr'odată visă (sau realitate, căci visulă meă de aură s'a realizată pe de plin, și încă cu prisosă) fost-a visă mai frumosă, mai dulce, mai sublimă, ca visulă meă ? Ș'ală vedea realizându-se, în modă așa de splendidă ! Oh ! nu ! Imaginașionea cea mai înfocată, cea mai avută, cea mai brilliantă, cea mai poetică, nu pôte da cea mai slabă idee nici de bucuria supremă ce amă simșită în momentul sublimă, când preotulă bine-cuvintându-ne ne uni prin religie pentru eternitate, nici de fericirea supremă în care înnotă de atunci încoa, ca într'o atmosferă cerescă.

După ceremonie, și după felicitășile în usă ce priimirămă în biserică din partea tuturoră, merserămă să priimiră benedicșionea unei bunice a mea, femee de 80 ană apprópe, și care, din cauza virstei ș'a neputinșei, nu putusse assista la ceremonia religiósă. Cu mintea, eă și Costină ne transportarăm apoi la Tirgovisce, unde se afla bătrínulă seă părinte, și priimirămă și de la dínsulă benedicșionea sa paternă, pe lingă cea trimisă în scrisă.

Ce fericire ! Dumneșeule bune și milostive, câtă îți suntă datóre ! Ce mare bine amă putută face eă în lume pentru a me respłati astă-felă ? Iti mulșumescă în genuchă, părinte cerescă !

Dar óspeșii se scólă, și Costină asemenea.

De la 4 pînă la 16 Februarie nu se vede nimic scris în Jurnalul : lectorul înțelege cauza...

16 Februarie. — Bietul meu Jurnalul, uitat cu totul ! Dar mă mai putem gândi la dinsul ? Mai pot scrie ceva sub impresiunea deliciilor amorului conjugal ? Imposibil ! Imposibil !...

Nu pot de cât să țin cu Lamartine :

«O! temps, suspends ton vol ; et vous, heures propices,
Suspendez votre cours ;
Laissez nous savourer les rapides délices
Des plus beaux de nos jours !»

. . . . .

O Lyră, sfaramă-ți cordele : elle n'ar putea scote ați de cât sunnete slabe și pallide în fața sublimei realități.

. . . . .

17. Februarie. — Ți sacră, Ți fericită și binecuvîntată ! Număr fortunat de 17 ! Vedé-vei tu născîndu pe micul meu Costin ? Să fie puțină ?...

O oră ș'unu cartă. — De ce să nu fie cu puțină ? Sunt așa de curiosă !... Se pôte omul să guste pe pămîntu asemenea fericire ? Și ingrații muritor se plîngă adesea, când tótă viața lor n'ar trebui să fie de cât o continue rugă de recunoscîntă către Creatorul. Trebuie așa de puțin omului ca să fie fericit !

. . . . .

20 Februarie. Cât e de dulce să fie cineva iubit !

Ați am priimit visita mai multor amici și consăngenî, ce au venit să ne felicite pentru căsătoria noastră.

Pe la două ore am eșit cu Costin ca să ne preâmbălăm la grădina publică. Era un timp așa de frumos, timp în armonie cu sufletele noastre.

A mă preumbla cu Costin la braț în fața lumii pôte fi pentru mine fericire mai mare ? Dar când vom merge la țerră, în sînul frumosei naturi ? Mai întăiu vom visita locul natal al lui Costin, ca să priimim, din chiar gura lui, binecuvîntarea venerabilului său părinte ; apoi vom merge la Viforita, să vărșăm o lacrimă pe mormîntul mamei ș'a fiecei lui Costin ; apoi vom visita Monăstirea Délului, ca să ne prosternăm la căpățîna Vitézului Mihaî, care a conceput marea idee a emancipării țerrîi sale de sub jugul Turcilor ; apoi vom trece peste Mus-

celle la Câmpu-lungă, locul de predilecțiune al diletului meu ; ș'acolo, pe cresta Flămândeș, vomă admira frumoșă panoramă a munților, și poetica urbe Câmpu-lungulă, prima reședință a României; apoi vomă visita băile de la Bughea, schitul Ciocană de călugări, schitul de maici Nămăesci, atât de pittoresc și cu vederi încântătoare ; apoi vomă trece la Rucăr, unde Costină a priimită prima mea epistolă, în ziua sacră de 19 Iulie 1859; apoi vomă visita Dâmboviciora.... Dar Costină îmi spune că numai călțare o putemă vedea; și eă care n'amă încălțată nici o dată! Cum să facă? Nu sciă! Voiă încerca, de și forțe cu greă; da, voiă face ș'acestă sacrificiă pentru Costină ală meu; apoi.. vai! eă voiă remănea singură cu Aurelă la Rucăr, neputându-mă espune pe locurile periculoșe d'intre Rucăr până la frontieră, cu copillulă și însărcinată; și Costină se va repeăi singură la Zărnesci, să vaăă fabrica de hirtie de sub direcțiunea D. Baritz, bătrînulă luptătoră pentru drepturile Româniloră din Dacia superi-oră; d'acolo Costină (totă singură!) se va repeăi la Brașovă pentru o ăi, ca să tirguescă câte-ceva pentru mine.... Și eă voiă remănea singură cu dorulă sēă! Dar 'mă a promisă că vomă merge împreună la cetatea lui Negru-Vodă de la Stoănesci, unde vomă dormi o nôpte; apoi d'acolo, pe albia Dâmboviței, ne vomă inturna la Tirgoviște, și d'aci la Ploesci pe la Mărgineni; și de la Ploesci la Sinaia, unde vomă sta două ăille, Costină dorindă a dormi o nôpte pe Caraimană; apoi la Brașovă, și d'aci.... inapoi la Craiova, oprindu-ne în Bucuresci câte-va ăille.

Eată itinerallulă ce amă proectată a face cu Costină în Iulie și Augustă viitoră.»

Într'adevăr, din Jurnalulă Sofiei se vede c'acestă itinerară s'a și efectuată în vara anulă 1860.

25 Februarie.—Fost'a vr'o dată femeie măi fericită de cât mine? O! Nu! nu! Aăi suntă șapte lună deplin din ziua fericită de 25 Iulie... Fii binecuvîntată, ăi sacră și memorabilă! Și când gîndescă c'am perdată atita timpă din fericirea nôstră! A rătăci atita timpă departe unulă de altulă, a sufferi, și iar a sufferi pină la extremitate. Dacă ași fi cunoscută pe Costină înainteă cășătoriei melle, câte lacrimi, câte dureri, câte chinuri ară fi lip-sit.... Atuncă miculă meu Aurelă și mica lui scumpă Rosă ar

fi fostă copii noștrii proprii; dar și acum suntă tot ai noștrii; atunci însă nici o cugetare amară n'ar mai fi tulburatū sublima fericire da'ї vedea mārindu-se imprejurulū nostru, și dobāndindū pe fie-care ȃi calitāȃi mai brillante. Și pe cānd eū amū pe Aurelū lāngā mine, ellū n'are acēstā fericire pentru scumpa lui micā Rosā. Dar astū-felū a voitū Dumneȃeū! Fie voea sa! Și precum ȃice proverbul, *mai bine tārȃiū de cāt nici odatā*. Nu suntū demnā sā mulȃumescū Creatorulū.

27. Februarie. — Eri Costinū a fostū puȃinū cam indispusū, de rācēlā; dar acum nu mai suntū neliniștitā ca mai 'nainte: l'amū îngrijitū singurā eū ca o mamā; și în cāte-va ore s'a fācutū sā-nātosū. Cu ocașiunea acēsta a șeȃutū o ȃi intrēgā cu mine; cāci, cānd e sānātosū, jumētate timpulū ilū consacrā ocupaȃiilor sēlle. Datoria înainte de tōte. Ce fericire a se iubi cine-va cum ne iubimū noi. Oh! Dumneȃeule! cāt iȃi mulȃumescū cā 'mī ai datū, mai multū de cāt 'ȃi amū cerutū, de cāt amū dorit!

28 Februarie. — Ce frumosū visū! Astā nōpte, cātre trei ore și jumētate despre ȃiuā, dupā ce amū plutitū cu Costinū pe oceanulū plācerilor, în barca Amorulū, obosiȃi în fine de acēstā cālātorie, amū debarcatū intr'o insulā incāntātōre, unde, intr'unū deliciosū estasū, amū adormitū pe sinulū arȃȃorū allū dilectulū meū; și atunci amū visatū cā, transportatā pe aripele aurite alle Fantasiei, mē aflamū cu Costinū intr'o frumosā cāsuȃ, și lāngā o ferēstrā deschisā care da spre o grādinā feericā: era unū micū paradisū, pe care nu mē incercū a'lū descrie. Închiptuiȃ-vē o grādinā de acelea pe care nu le veȃi de cāt în visū. Grādina era plantatā cu florile cele mai rarī, avēndū parfumulū celū mai suavū, și aranjate cu o artā minunatā. În mijloculū acestorū florī d'o frumuseȃe rarā se inālȃta unū frumosū salcīmū albū cu patru rāmuri, din care atirnaū în tōte părȃile florile cele mai parfumate. Împinsā d'o doriȃă neresistibilā d'a aspira profumulū deliciosū alū acelor florī de salcīmū (simbolulū amorulū platoniceū), amū ȃisū lui Costinū: Cum aș dori sā amū o flōre de acelea albe!

Costinū, dintr'o singurā sāriturā pe ferēstrā, fu în grādinā; în deșertū mē siliū sā'lū oprescū, ȃicēndū: «dar nu e grādina nōstrā; și o sā te prinȃă în flagrantū delictū». Ellū imī rēspunse fārā sfi-alā: «chiar cānd aș sci cā plătescū acea flōre cu viaȃa mea, totū 'ȃi-o aduc». Și fārā a mai asculta de povaȃa mea, rupse cea mai frumosā flōre și 'mī o dete cu o sārutare a la Costinū. Ce feri-

cire nespusă coprinse sufletul meu aspirând profumul acelei flori! Eram transportată în alu trei-șecilea ceru.

Dar am uitată ceva. Costinū imi dete încă unū frumosū buchetū format din florile celle mai delicate din acea grădină, cu unū profomū deliciosū. O! Ce visū! Ce visū!

4. Martie. — O lună de când portū numele dilectului meu. Ți fericită, fi bincuvintată! Te salutū cu lacrămī de bucurie. Ce iute trece timpulū în fericire: ca unū fulgerū! De o lună sufletele nōstre, transportate în atmosfera dulce și profumată din alu trei-șecilea cerū, gustă fericirea supremă, ca într'unū frumosū visū. De și de astă dată e realitatea, pura realitate, mi se pare însă că suntū totū sub influența unū visū ca celle din trecutū.

Cāt e de bunū Dumneșeu pentru ceī ce'lū iubescū din inimă, pentru ceī ce credū într'insulū, și cari se silescū să'și atragă benedicțiunea lū prin iubirea aprōpelū.

Acum vėđū că bincuvintările părinților ș'ale bătrīnilorū producū fericire. Eū totū-d'auna amū fostū bincuvintată în viața mea de toți aceia cu cari amū fostū în contactū; și chiar de aceia cari nu'mī eraū simbaticī; și mă miramū, mă miramū multū, când suffereamū atita, Țicēndū: «cum e cu puțință, cu atâtea bincuvintări din partea unorū sufflete caritabile, ca'eū să fiū atitū de nenorocitā?» Dar în fine Dumneșeu s'a milostivitū, și m'a despăgubitū cu prisosū.

Dumneșeu zăbovesce,
Însă bine plătesce,

Țice proverbulū; atât în bine, cât și în rēū.

10 Martie. — Costinū imi Țicea aȚi diminēță:

— Scumpă Sofio, pentru ce te iubescū eū atât de mult? Tocmai ca pe Florica.

— Fiindū că sufletulū meu e frate cu alū tēū.

— Așa trebuie să fie: căcī alt-felū, cumū aș putea eū, Șoimulū Carpaților, care trăiamū cu aerulū rēcorosū alū munților, cu apa cristalină a isvōrelor, cu sgomotulū furtunelor, cu urletulū tunetelorū ș'alū trāsnetelorū, să stau eū astă-Ți închis într'o colivie? Negreșit, astă colivie este de aurū (inima ta de angelū) și nutrimentul Șoimului este dulcele tēū amorū, căruia i'amū sacrificat cu plăcere liniștea singurătăȚii, scumpa libertate, și independința nepreȚuită. Este o sclavie, o recunoscū; dar este

scavia amorului ș'a deliciilor cerești, cari mă despăgubesc de dulcea și sacra libertate. Așa e că n'o să mă faci să regretu nici o dată perderea acestei libertăți? Prin urmare, nici dulcele illu-siuni, atât de scumpe unui poet?»

'I-am răspuns printr'o dulce sêrutare, mai elocuentă de câtu tôte poesiele lui Lamartine.

17 Martie.— Ți scumpă și fericită, fii bine cuvintată! O! Câtă am fost de fericită ađi! A avut dreptate Costinș se ȃică în prima sa epistolă (ca răspunsu la a mea de la 17 Iulie 1859.) că posedă cheia paradisului pămêntesc ș'a Empireului cereșc, unde m'a transportatú astăđi pe arripile amorului.

18 Martie.— Astă-đi este aniversarea naserii dilectului meu, sãrbãtore mare pentru inima mea; căci fără Costinș ași fi rãtã-citú ca o Columbã lipsită de soșulú ei în acéstã vale de lacrãmí, pe care amorulú lui a prefãcut'o intr'unú paradisú. O! Dumne-șeule! câtú îi mulțumescú pentru acésã fericire!

21 Martie.— Astă-đi de diminéță Costinș 'mí a adusú unú fru-mosú buchetú de zambile și alte flori simbolice, în schimbú pen-tru miculú buchetú de viorele ce'i am datú la 18, cu ocașia ani-versãrii naserii selle.

Acestú buchetú are urmãtoarea însemnare : «te iubescú cu amorú infocatú; calitãșile sufletului tesh eclipsã frumuseșea chipului; pri-mesce, ca semnú de recunoștinșã, flórea ta favorită (Zambila).»

22 Martie.— Ce orã plăcută amú gustatú ađi cu Costinș la grã-dina publică, la lumina dulce a lunei, care, cu tótã frumuseșea ei, era mai pușinú frumósã de cât poetulú adoratú alú sufletului meu; elú însã era tristú și melancolicú, privindú luna : căci se gindea la scumpa lui fiică Rosa, care îi seamãnã ca doue picã-turí de apă, și pe care n'a veshut'o de multú. O! de ce n'amú a-ripe ca sã sború la loculú seh natalú, spre a'i aduce intr'unú minutú pe mica lui Rosã? Ce dulce surprisã! De ce n'amú pu-tutú fi eú mama ei? Costinș n'ar fi sufferit atâtú de multú de lip-sa ei.

25 Martie.— Scumpă și frumósã ȃi a inimei mele! Dulce aniver-sarã a aurorei fericirii mele! Tu'mí rechemí ȃiua când pentru prima órã s'a decisú de fericirea vieșii mele!

4 Aprilie.— O! cum sufferú de vr'o câte-va ȃile! Nici o indo-ială, trebue sã fiú mamã. O! Dumneșeule! Ce fericire mai mare de cât aceea d'a da nascere unui micú Costin, care sã'i semene

in tóte? Căci de sigurü trebuie să fie unü băiatü, după simtome. Asta e și dorința lui Costinü ; și eü o dorescü asemenea ; nu că ași prefera pe băeți ; din contra, fetele suntü mai iubitoare, se lipsesc mai multü de părinți , apoi elle aü să lupte cu mai multe greutăți și miserii de câtü bărbații. Ași fi doritü să fiü liberă celü puținü unü anü ; dar facă-se voea lui Dumneđeü!>

Ne oprim aci ; căci ar trebui să copiem tot Jurnalulü Sofiei, atâtü e de interesantü în ceea ce privesce simțirea ei pentru Costin.

INCHEIERE

La 23 Mai 1883, Costin veni să mă viziteze la București; era pallidă ca mărtea, slabă ca un schelet, și albă ca zăpada.

— Dar tu, ce ai pățit d'ăi albită ast-felă? Ce supărare mare ai avută? Îl întrebaiă cu mirare.

— Amă perdată ultima illusiune! respunse elă. O isbire mortală am priimită,...

— De la cine?

— De la Sofia; saă mai justă, de la fiulă éi Aurelă.

— Esplică-te, te rogă.

— Abia răsufândă și tușindă, Costiuă începu astfel:

— «Ai citită *Memoriile Sofiei*, căci pentru tine n'amă secrete; ai vădă cât m'a iubită acéstă femeie, căria î am sacrificată cu plăcere liniștea, libertatea și independința, atât de scumpe pentru mine; ei bine! defecte ascunse s'au dată pe față în timpul căsătoriei: *ințela* (l'emportement) și *gelosia*. Devinșsem acéstă din *Memoriile sale*. 'Ţi aducă aminte imputările nedrepte și espresiile nedemne din Jurnalulă ei, din țilele dela 21 până la 25 Iulie 1859; ceea ce m'au silită a'î trimite epistola ce inșoția prima parte a Memoriilor sale, inapoiate la 7 August 1859. Acéstă ar fi fostă destulă să mă decidă a intrerupe ori ce legătură cu Sofia; însă compătimirea mea pentru sufferințele sale, mărtea unchiului săă, și parola d'onore angajată, m'au silită a'î da mâna și inima inaintea altarului, în țiuă de 4 Febr. 1860.

Mărturisesc c'am fostă fericită, cu tôte supărările și grijele casnice; disputele, care une-ori degeneră în certe, fiind între patru ochi, se uitaă îndată; căci amorulă și stima le ștergău iute din memorie; dar alaltăeri, la 21 Maiă, țiuă mea onomastică, priimescă ună Jurnală ală tribunalului C... cu data de 11 Mai, în care se țicea că, după cererea Sofiei, avendă lipsă de țestre, tribunalulă i da autorisație a lua inșcripție hypotheacă asupra proprietății mele

din districtul R., cumpărată cu bani din averea părintescă. Acesta fu un trăsnet pentru mine.

Trebue să'ți esplică ce înțelege Sofia prin lipsă de țește.

La 1864, cu ocaziunea împroprietăririi sătenilor după moșia doctală, comisiunea respectivă din errore a făcută actul pe numele meu; îndată ce l'amă priimită, amă reclamată comisiunii ca să îndrepteze erroreă; ea însă a refusată, sub cuvântă că nu se mai pôte modifica.

Comunicaiă acăsta Sofiei, care'mă răsponse: «nu face nimic; amă tótă increderea în tine.»

Ca s'o liniștesc, îi incredințaiă obligațiile rurale, în valóre de 2000 galbeni.

Din acei bani, 500 galbeni s'aú cheltuită la 1867, cu mergerea noastră la curra de zeru din Bavaria, și cu călătoria noastră în Austria, Germania, Belgia, Italia, și la esposițiunea din Paris, unde amă ședută vr'o trei săptămăni; cu restulă amă acoperită deficitulă casei de mai mulți ani; iar 12000 l. v. 'i amă dată cu imprumutare, (cu consimțimântul Sofiei) amicului nostru C... R... (un falsă amic) cum te poți incredința din acestă înscrisă, pe termen de șese luni, și cu ună interesă de ună leu vechiă la sută pe lună; înscrisulă pörtă data 1870 Aprilie 26.

Din nenorocire, amicul nostru, fără să sciă, fiindă jucător de cărți, (din care causă 'și a cheltuită în cărți și averea părintescă) și fiind totă-d'odată și rissipitoră, (de și a ocupată totă-d'auna funcțiunii înalte și bine retribuite), amicul nostru a răsponsă numai dobândă pînă la Oct. 1870; când atunci, neputendă respunde și capetele, cum se angajasse, și eă neputendă a'î sechestra salariulă, ca să nu' ofansesă, m'amă învoită cu densusă (tot cu consimțimântul Sofiei) ca capetele să le respundă la 1 Aprilie 1871, urmândă regulată cu respunderea dobânđei după înscrisă, cum se vede din coprinderea din josulă înscrisului, cu data 27 Oct. 1870.

Neputendă nici la 1 Aprilie 1871 să respundă capetele, m'am învoită cu ellă, de nevoe (și totă cu consimțimântul Sofiei) ca să respundă pe fie-care lună câte o mie lei, pînă la desfacerea totală a datoriei, cum se vede din declarația debitorului din dosulă actului de imprumutare. Aceste răsponderi de câte o mie lei s'aú făcută regulată în cursă de cincă luni, cum se vede în dosulă actului de imprumutare; din nenorocire, amicul nostru s'a

Bolnăvit de oțică, ș'a fost dusă în Italia de frații lui, unde a și murit. Astră-felă că din 12,000 lei vechi, răspundendă 5000 l., aș mai remasă neachitați șapte mii lei vechi. Presentându-mă la fratele celă mai mare al răposatului, D-nu Vasile G..., omă cu mare avere, 'mă a răspunsă că, nu numai n'a rămasă nimică de la răposatulă, dar bôla și ducerea lui în Italia, cumă și immormintarea, s'aă făcută cu cheltuiala sa proprie. În zadar 'i-amă attrasă atențiunea că acei bană sunt bană dotală, și trebne să 'i restituiă soției melle; ellă a stărută în refusulă seă.

Comunicandă acăsta Sofiei, a înțelesă și dinsa buna mea credință; ș'a atribuită *Fatalității* acăstă perdere involuntară

Tocmai la Aprilie 1883. fiindă silită a vinde proprietatea mea, (cumpărată la 1871 cu 400 galbeni) ca să plătescă datorile, căci îngreindu-mi-se familia, cheltuețele covârșeu venitulă, (mai alesă, cum scii, c'am stată mult timpă fără ocupațiune, din causa lupteloră politice), fiindă silită, dăcă, să vîndă proprietatea mea, Sofia s'a oppusă; pină atunci ea avea orrôre de creditulă funciară, spre a contracta ună împrumută de vr'o 10 mii lei noii, ca să scăpămă de cangrena datoriei: și de și mi se oferisse o mie gabenă pe moșie, vedendă oppunerea Sofiei, amă suspensă vîndarea, cum te poți incredința din scrisôrea corespondentului meă din districtulă unde se află immobilulă.

Amă arătată scrisôrea Sofiei, ca s'o liniștescă; ea însă, fiind întărritată (adică în momentele sale cele negre) nu m'a creăută, răspundendă'mă *acestea sunt tertipură*; și că ea va face ce 'i dicăesă interesulă copiiloră.

Indignată d'asemenea vorbe, 'i amă răspunsă cu tăcerea, creădendă că suntă simple amenințări, dictate de temperamentulă seă violentă.

La 21 Maiă trecut, dăua aniversării numelui meă, Sofia imă făcu acăstă surprisă, adică jurnalulă tribunalului, fără să sciiă nimică despre acăsta.

În înțelegere cu Aurel și c'ună vără ală ei, Gogu Rose, a găsită la Ministerulă de finance actulă de împrumutărire al săteniloră după moșia dotală, făcută pe numele meă, cum și chitanța mea pentru primirea baniloră, în suma de 2,000 galbeni aprôpe; cu aceste elemente, D-na Sofia Șoimulescu, născută Vulpescu, cere dela tribunală a hypoteca moșia mea pentru asigurarea valôrei obligațiilor rurale; și tribunalulă, în basa aceloră acte și a actului

seu dotală, cum și în baza art. 1756. C. C., autorisă pe D-na Sofia Șoimulescu a lua inscripțiune hypotecară asupra averii soțului ei, compusă din moșia M... din districtul R..., scriind și tribunalului R., unde s'afă immobilulă, a efectua acolo menționata inscripțiune.

Ei bine ! cum califici tu această faptă a Sofiei ?

— Grav ! 'i respunsei ; dară culpabilul este numai Aurel, care trebuia s'o împedice dela asemenea faptă.

— Înțelegi c'această offensă publică a fostu unū trăsnetu pentru inima mea ; căci nu mă așteptamă la asemenea perfidie din partea Sofiei, ea care țicea în jurnalul s'eu, în prețiuia morții unchiu-s'eu (27 Decembre 1857) :

«Eū să te offensū pe tine ? Eū, Sofia ța ? Eū, care ași da cu «bucurie pînă la ultima picătură de sânge pentru onórea ta ? «Veī fi, nu numai iubitū, stimatū, serbătoritū, darū chiar *deificatū*, «ca să țicū ast-felū etc.»

Apoi póte fi offensă mai mare pentru unū bărbat ce trece de omū onorabilū, de câtū a fi stigmatizatū de chiar soția luī, înaintea tribunalelorū, ca rissipitorū alū averii copiilorū ? Cine ? Eū ! De cine ? De Sofia ! Și când arū fi avutū dreptate celū pucinū.

Apoi, daca arū fi fostū adevăratū, Sofia trebuia s'o facă acesta la 1865. când amū ridicatū obligațiunile rurale de la Comitetulū respectivū ; saū la 1871, când s'a produsū paguba involuntară de 7000 l. v ; iar nu tocmai la 1883.

'Mi arū fi fostū ușorū a revendica moșia, invocândū înaintea tribunalelorū articolulū 1825 din dispozițiunī transitorii, C. C., care țice :

«Că femeea măritată sub condica luī Caragea are facultatea, «în termenū d'unū anū de la promulgarea legii nooi, să c'era «inscripțiunea hypotecară pentru dota sa pe vr'unū imobilū alū «bărbatului.»

N'amū făcut'o, din cauza scandalului

Amū reclamatū însă (pro forma) la tribunalulū unde e imobilulū, spre a mă reintregri în opinia copiilorū ș'a celor ce mă cunoscū ; dar n'amū datū cursū procesului,

Eatā unde duce unū momentū de orbire saū de iuțelă.

— A făcutū ca țiganulū, țisseiū, care s'a înecatū la mallū.

Regretū acestū faptū necalificabilū din partea Sofiei ; dar cul-

pabilul principalu este Aurel, care nu trebuia s'o împingă la asemenea faptă.

— Aurel! Copilul meu adoptiv, pe care l'am îngrijit și l'am iubit ca pe copiii mei proprii!

— Asta e grav, într'adevăr.

— Despre Gogu Rose, nu mă mir: ca mai toți avocații, *negustori de vorbe*, cum 'i numia generalu Tell, oameni fără conștiință, cari 'și au falsificat bunul simț, făcend negru alb și albul negru, Gogu Rose nu merită nici chiar disprețul meu; dar Aurel era dator a avea o esplicare cu mine înainte d'a face acestu pas; eram decis a face daru moșia mea copiilor, tocmai pentru liniștea Sofiei; dar a lucra în întunecă ca sobolii, spre a găsi acte ce în aparență par a fi contra mea, și a îndemna pe mama lui la asemenea faptă nedemnă, acésta n'o pot ierta.

— În fine, n'ai avut vr'o esplicare cu Sofia și cu Aurel în chestiunea acésta?

— Cu Sofia, da; cu Aurel, nu.

Lui Aurel 'i am trimis, ca semn de recunoștință, poesia următoare:

INGRATULŪ

LA AUREL VULPESCU

Erai de cinci ani numai când eu te-am cunoscut:

Și nu avei ca scut

De cât slaba egidă a unei mame care

Era în desperare,

Căci mult ea suferea!

O singură speranță în lume-o susținea:

Alu meu dulce amor.

C'o vorbă, c'o privire, puteam ca s'o ommor,

P'acea infortunată;

Sau s'o 'nvieđu îndată;

O mână de protector la mamă întindă eu;

O mână de părinte întindă la fiul său;

Și o iubesc pe dânsa ca pe o Providență,

Și te iubesc pe tine ca fiu-meu, în credință;

Și te 'ngrijescă la hólă,
 Și te trimit la scólă;
 Te ducă apoi în Franța spre a te lumina;
 Și te întorcă în fine **nobilă** în țerra ta;
     Devii tu magistratū,
     Și'n urmă avocatū;
 Dar tu, o fiū ingrata, tu cum imi respălătesci?
 Ca șérpele, ce 'n calle de frigū mortū ilū găsesci.
     La sînū ilū încălădesci,
 Și ellū veninu 'și lasă când este desmorțitū :
     Așa 'mă ai răsplătitū !
 Căci daca a ta mamă vr'o scusă ar avea
     Pentru purtarea sa,
 Tu, fiū fără simțire, ce scus' ai învoca ?
 Mânia mamei talle în locū d'a allina,
 Greșita ei idee în locū de a combate;
 În locū d'a te 'ntellege cu mine, ca unū frate.
 De nu ca unū părinte; în locū d'a 'mpedeca
 Să nu cađă 'n abisurī pe născătórea ta,
 Tu o 'mbrâncesci, Viperă, cređëndū a'ți rēsbuna...
 Pe cine ? P'alū tēū tată ! De ce ? Spune tu chiar ..

Tu tacī, nu dīci nimica ; tu tacī ca unū...
 Ce nume meriți, spune, o fiū desnaturat ?
 Tu care ađi pumnalulū în peptū l'ai implāntatū,
     În însuși peptulū meū ?
     Mai adoptați copii,
     Voi carī n'aveți fiū,
 Să fiți la bătrinețe ca noi recompensatū !
 Unū fiū din florī. dē sigurū. elū m'ar fi respectatū:
     Convinsū suntū și o cređū.

Ingratū e alū tēū nume cu care te 'nfeređū ;
 Și în eternitate tu inferatū vei sta
     De însăși péna mea.
     O iertū pe mama ta,
 Lăsând'o 'n remușcarea a consciinței salls,
 Mai grea de câtū acelle torture infernale

Ce Dante le descrie în *Comedia* sa;
 Pe tine, o ingrate, în veci nu te-oiu ierta;
     Și când voiu înceta
     De a mai respira,
 La ultima suflare, voiu dice indignatū :
 Ingratū ! ingratū ! ingratū !

1883, Mai 21.

— A meritatū ! ȕisseu: căci ellū e adevăratulū autorū allū acestei nenorociri. Suntū curiosū să aflu însă esplicarea ta cu Sofia.

— În nóptea de 21 Mai, pină a nu se culca, o invitaiū a trece puĕin în camera mea de lucru.

— Citesce, i ȕisseiū, acéstă hărtie.

Ea își aruncă ochiū pe dēnsa : era jurnalul tribunalului.

— O cunoscu, ȕisse ea.

— Cine te-a consiliatū să faci acēsta ?

— Interesul copiilorū.

— Bine voesce a te explica.

— Vinȕendū moșia, copii nu putēu priimi educațiunea dorită.

— Te ai deșteptatū cam târȕiū, Dómnă !

— De ce ai vrutū s'o vinȕi ?

— Ca să scăpămū de cangrena datoriei, fiind-că te oppunēi a contracta unū împrumutū la creditulū funciarū.

— O voiū face acum.

— Prea bine; dar, după ce'ți amū arătatū scrisórea corespondentului meu, că amu depărtatū pe amatorii ce vrea să cumpere moșia, pentru ce ?.

— Acelle erau *tertipuri*.

— Iți mulțumescū de complimentū; responde, te rogū, la întrebarea mea : de ce ai cerutū la tribunal, cu modulū cum ai făcutū, hypothecă pe moșia mea pentru suma de 2000 galbeni ai împruprietărirei sătenilor ? când în realitate numai de 7000 l. v. erai în pagubă; și când renunțasesi la acēsta de la 1871, cum sei bine.

— În interesulū copiilorū.

— După Dumnéta dar amū fostū unū rissipitorū alū averi co-piilorū ?.

Apoi, daca m'ai creȕutū astū-felū, de ce n'ai reclamat la 1877,

când a murit R...? Sau, după art. 1825 din lege, de ce n'ai reclamat încă de la 1865, după ridicarea banilor de la creditul obligațiunilor rurale? De ce n'ai pretins despăgubire numai pentru șapte mii lei vechi, ci ai avut cutezanța a țice la tribunal că paguba e de 2000 galbeni? În fine, *în conștiință*, acei bani cheltuitu-i-am eu în cărți sau în petreceri? N'am călătorit la 1867? N'am fost la băi pentru căutarea sănătății? N'am acoperit deficitul casei mereu crescând? Nu trebuia în fine, înainte d'a reclama la tribunal, să te înțelegi cu mine?

— Ai fi refuzat.

— Ai încercat? Eram decis să face acea moșie dar copilor, ca să'ți complacă.

— Vorbă să fie.

— Te asigur pe onoare.

— Nu te cred.

— Te asigur pe umbra mamei melle. Nicăci acum nu mă crezi? Răspunde, te rog.»

Ea tăcu, și plecă ochii în jos.

«E! Sofio! 'ți am cunoscut defectele din citirea primei părți a Jurnalului tău, din imputările nedrepte ce'mi adresași în Țilele de la 21 25 Iulie 1859; d'aceea te-am și prevenit în epistola cu care 'ți inapoiam prima parte a jurnalului, că *ințela și gelosia* sunt defecte fatale în căsătorie.

— Când mă calcă cine-va pe codă, nu pot să sufer.

— De 'mi ai fi vorbit astă-fel înainte de 4 Februarie 1860, 'ți ai fi răspuns: «fiind-că dumneata ai codă, ca *Nevestnica*, prin urmare veninul ei, caută-ți alt bărbat.» Dar, nu; ai știut să'ți ascunzi defectele, ca să'ți poți ajunge scopul. Ai abusat de delicateța, de răbdarea și de bunătatea mea. A! biata Florică! Căci nu'mi a dat ea un singur motiv de nemulțumire în cursul de trei ani!

— Pentru ce m'ai luat de soție, dacă...?

— Fiind-că am crezut căle scrise în Jurnalul D-le, și fiind-că 'mi a fost milă; pe când D-ta ai sacrificat onorea mea, fără să ai nici un motiv serios. Crezi c'acesta se poate ierta și uita? Rana ce ai făcut în sufletul meu e nevindecată: ea mă va băga în mormintu peste puțin.

«Fără compătimirea mea pentru Dumneata...

— Așa dar de compătimire, nu de amor, m'ai luat de soție?

— Compătimirea și stima s'au prefăcută în simpatie; simpatia și admirațiunea s'au prefăcută apoi într'ună amoră sincer și înfocată, care a durată 23 de ani; mai trebuia două ani, Sofio, ca să serbăm nunta de argint. Ce derisiune a sorței!

«Acum să'ți spuie eu, Sofio, care a fost adevărata cauză ce te a îndemnată a mă offensa în public, fără să merită asemenea pedepsă. Nu e interesul copiilor; acesta este un pretest ridicul; este *gelosia*: ai bănuit ca într'o ți, desgustată din cauza *arșagnului* și a *gelosiei* nefundate, o să plec în streinătate, trăind cu banii după proprietatea mea; și ai vrut să'mi ei din mână averea proprie a mea; și ce mijloce ai întrebuințat? Mijloce nedemne d'o femeie care se respectă. Cât timp *offensele* au fost private, între patru ochi, am răbdată; acum când offensa e publică, n'o suferi. Onorea înainte de toate, cum ți singură în jurnalul tău.

Sofia se sculă să plece.

— Cine te-a consiliat să faci acest act... necalificabil?

— Interesul copiilor.

— Îți voi spune eu, Sofio: este Aurel, fiul dumitale; și Gogu Rose, vărul dumitale; ei te-au îndemnat la acest fapt nedemn.

— Te înșeli.

— Pe onore?

— În fine, lucrul s'a făcut, în interesul copiilor.

— Dar cu onorea mea cum rămâne?

— Fă ce scii.

— Scurtă memorie ai, Sofio, dacă ai uita: eu ce ai scris în *Jurnalul* tău și în scrisorile tale către mine, înainte și după 4 Februarie 1860!

— Amu avut un scop....

— Admiră francheța Dumitale, dar nu'ți face onore. Așa e: scopul 'ți a fost să dai un protector lui Aurel, și D-ta să ai un sprijin în societate, și să porți numele unui bărbat onest și cu ore care renume. În urma faptului comis, nu mai pot crede că m'ai iubit; toate acele suspine din *Jurnalul* Domniei-tale au fost *falcități*.

— Crede ce poftesci.

— Ai crezut că Costin, care a fost așa de bun pentru Sofia, o să înghiță și hapul acesta, ca altele; hapul acesta e

de aqua tofana ; offensa acésta este *publică*, și nu se póte erta ;
mai allesü când e basată pe *minciună* și *perfidie*.

«Sofio, fără fapta acéstă *nedemnă*, ce cunună frumósă îți prepara-
ramü ! O cunună de **Rose**, care alătura cu cea de **Violette**, arü
fi făcutü din tine Regina secsului tēü ; acum nu meriți de cât cu-
nuna de spinä.

«Veș sci că de ađi înainte suffletele nóstre aü divorstatü. Basa
templului conjugalü a fostü stima reciprocă ; a căđutü basa, tem-
plulü s'a dărímatü. Lasü să mă rēsbune consciința ta. În ochi
lumiï, vomü fi ca pinä aci.»

Impachetaiü puține rufe, luaiü manuscrisele melle și Jurnalulü
Sofiei, cum și duoē miï lei din economile ce putusemü face, și ple-
caiü chiar în nóptea aceea, aruncändü într'o cutie postală urmē-
tórea poesie, pusă într'o copertă la adresa Sofiei :

PERDEREA ILLUSIUNILORÜ.

Pentru omü în lume o illusiune
E sórele dulce din luna lui Maiü ;
Pentru poetü însä, mai allesü ca june,
Este chiar unü Raiü.

Admiramü unü geniü, lucéfērü, minune :
Dar vėđuiü că este unü omü immoralü.
Perduiü eü atuncia prima-illusiune.
Ce momentü fatalü !

Păstramü lui T... stimă ș'admirațiune ;
Era brutalü însä și passionatü ;
Mai perduiü eü încă o illusiune.
Cât m'amü intristatü !

Avémü pentru I... mare slăbiciune ;
Dar, ajunsü la cirmă, fu unü iesutü :
Mai perduiü ș'atreea dulce illusiune.
Cât amü sufferitü !

O rudă d'aprópe avém eũ în lume;
 Dar ce contrastũ mare cu mine fácea!
 Mãi perduiũ eũ încã o ilusiune,
 Care mę costa.

Unũ amicũ avut-amũ, ca copilũ și june;
 Dar imi dete probe de unũ falșũ amicũ;
 Mãi perduiũ eũ încã o illusiune.
 Ce imi mãi rãmasse? Amorulũ unicũ.

Iubiamũ ♀ femee cât nu potũ a spune;
 'I sacrificasemũ libertatea chiar;
 Ea imi smulse restul de illusiune;
 Și amũ plãnsũ amar!

Mãi e trebuințã acum a vę spune
 De ce amũ albitũ?
 Cãci nu mãi amũ astã-đi nici-o illusiune.
 Sunt nenorocitũ!

1883, Maiũ 21.

— În fine, ce esci hotãrãtũ sã faci? întrebaiũ pe Costinũ.

— Plecũ la Nizza, însoțitũ de Rosa, fata mea din florĩ, ca sã
 'mĩ îndulcescã acolo amarulũ restului vieței, și sã'mĩ închidã ochiĩ
 cãci acolo voiũ sã repause țãrĩna mea. Îți voiũ trimite înaintea
 morții melle, care este aprópe, manuscrisele mele, de care poți face
 usulũ ce veĩ crede de cuviințã, cum și din cele ce aflași acumũ.
 De voiũ avea nevoie de bani, vinde unulũ sau douę din manus-
 crisele mele la vr'unũ editorũ librarũ, cu orĩ ce prețũ; și trimite'mĩ
 costulũ la Nizza.

«Adio, Costicã! Și fiind cã nu sperũ a ne mãi vedea p'acestũ
 globũ, la revedere acolo nnde se ducũ spiritele dupã mórtea cor-
 pului. Ține și aceste douę pcesii pe care le veĩ publica în partea
 a III din «*Misterele Cãsãtoriei.*»

Însoțĩ p'amiculũ meũ la garã; și ne despãrtĩrãmũ cu lacrãmĩ
 în ochi.

Dupã o lunã veni Sofia sã mę visitese; ea scia legãtura mea.

d'amicizie cu Costin. Mă ispită să aflu locuința bărbatului său ;
i răspunsei că nu știu. Mă rugă a trimite lui Costin următoarea
scrisoare sigilată, în casă când ași afla locuința sa.

Curiositatea mă sili să fiu indiscret, ș'o desigilai. Eată co-
prinsul ei :

Domnului Costin Șoimulescu

25 Iulie 1883

la. . . .

Costine, amă greșit ; iartă-mă ! Conștiința mă pedepsește greu.
Daca nu'ți e milă de mine, fieți milă de copii tei proprii.

Madelena pocăită.

Trimisei scrisoarea lui Costin, care, în loc de răspuns, imi
trimise următoarea poezie, rugându-mă a o adresa Sofiei la Craiova.

ȘÉRPELE DE CASĂ

Ună moșă care avea
Ună mare ghemă în spate,
Așa elă povestea
Ună basmu la nepote :
«In vremile trecute
Fie ce cas' avea
Câte ună șérpe, care
Ca oaspe se credea.
Intocmai ca pisica,
Elă șórecii prindea ;
Intocmai ca ună căine
Căminulă ellă pădia.
Măncea dintr'ună blidă lapte
Cu-ai casei mică copii ;
In pată dormea cu dinșii,
Făcea și nebunii
P'ună șérpe dar de casă,
Măncându cam lăcomesce,
Copilulă dreptă în țestă
Cu lingura 'lă lovesce.

Durerea a fost mare :
 Căci șerpele mușcă
 Copilul fără minte,
 Ce 'ndată se umflă.

Intrându atunci în casă
 Țăranul supărat,
 Vădu pe copilașu'i
 Lungit și nemișcat ;
 Din cuiu luă el barda,
 Și cода reteză
 A șerpelui, ce 'ndată
 În gaură scăpă.

D'atuncea acellu șerpe,
 De mörte îngrozit,
 Din gaură afară
 Să iasă n'a 'ndrăsnit ;

Dar într'o Ți țărranul,
 Făcându-se doru
 De fiul său, i Țisse,
 Cu glas tremurător :

«Ești, Șerpe, din culcușu'ti ;
 Iți ertu crima ta eu ;
 De astă-Ți înainte
 Fi tu copilul meu.»

Iar Șerpele cu minte,
 Scoțându elu numai capul,
 Din gaură afară,
 Răspunse aste cuvinte :

«Ușor e a ierta,
 Dar greu e a uita !

«E! între noi, vecine,
 Nu pöte să mă fie
 De astăȚi înainte
 De cât grea dușmănie.

«De câte ori, bădiță,
Eă c6da voiă privi,
Și tu la Ioniță
Ori c6nd te veă gindi,

«Uit6mă noi c6rdășia ;
Și am6nduoă c6t6mă,
Prin ori și ce mijl6ce,
Ca s6 ne resbun6mă ;

«D'aceea e mai bine
D'aci 'nainte noi
Ca s6 tr6imă departe,
Feriți d'ori ce nevoă.»

M O R A L A

Ac6sta ne învață
S6 nu faci l'altulă r6ă :
C6ci r6ulă ce se face
Se uită f6rte greă.

---

6 August, 1883 (1).

Eat6 tristele urm6ri ale unui momentă de orbire ! Două decă și patru de ani apr6pe d'ună amoră a la Pavel și Virginia aă perită ca ună fumă, din cauza unui momentă de iut6lă,

Fie ac6sta o lecțiune pentru femeile cari iubescă cu sinceritate ca Sofia, spre a nu pierde într'ună minută de orbire fructulă a decimă de ani d'o viață dulce și amor6să !

Ast-felă s'a împlinită profeția bătr6nului din visulă Sofiei dela 13 Februarie 1857 :

«Ca martiră, n'ai s'ascepți altă pe p6m6ntă de c6tă sufferințe și m6rte»

(1) Credemă eă lectorulă va fi observată datele de 25 *Iulie* din scris6rea Sofiei, și de 6 *Augustă* de la poesia de mai sus ; date ce rechiamă două e-poce însemnate din viața amor6să a Eroiloră opereă n6stre.

Chiar după 4 Februarie 1860, Sofia n'a încetată d'a suferi, (măladii, născeri grele, morți etc.); dar acele suferințe erau îndulcite d'amorulă lui Costină ș'altă copinloră.»

La 1 Augustă 1884, Dămna Roza Zambilescu, după cum imi promisese în epistola sa de la 20 Iulie(1) (în care imi anunța mărtea lui Costin) veni să mă visitese, spre a'mi comunica verbal ultimele dorințe ale reposatului.

— A! dragă Rosă, cu ce nerăbdare te așteptăm! Amă pusă subă țipară partea III din *Misterele Căsătoriei*; și nu sciamă daca reposatulă a revenită asupra hotărării d'a se trece în Conclusiune cele întâmplăte la 21 Mai 1883.

— N'a revenită! respunse Rosa plângendă. N'amă fostă fericită a reuși. Cătă amă stărută! A fostă neinduplecată pină la ultima lui răsufare.

Domnule Aricescu, multă amă sufferită ună ană și două luni, pusă între două afecțiună d'opotrivă scumpe: între afecțiunea părintelui mă ș'a Dămnei Șoimulescu. Mama care m'a născută mă-a dată viața corporală, pe când Dămna Șoimulescu 'mă a dată viața intelectuală, care face pe omă superioră animalului. La duoi ană după căsătoria sa cu tată-mă, ea m'a adoptată ca p'o fie a sa, priimindu-mă în casa sa, și considerându-mă ca ună membru ală familiei, călcândă astfel în picioră prejudiciulă fatală că copii naturali săă din floră, nu număi nu trebuie a avea dreptă la moștenire. dar nici a se pomeni numele loră în familiia copinloră legitimi Buna mea țată! Ea m'a învățată limba francesă, piano, cusătura și menajulă, tratându-mă tocmai ca pe Lucreția, ficia sa legitimă. La măritișulă mă m'au înzestrată amândoi, și tata și țată, cu ce au putută. Din nenorocire, soțulă mă, cu care viețuimă în completă armonie, de și forțe gelosă (fiindă că mă iubea) a murită în essersițiulă funcțiunii sale. Buna mea țată mă a înbrățișată din nuodă, de și d'astă dată n'amă mai vrută să ședă în casa tată-mă, pentru cuvinte ce le înțelegă; dar ca o Proveďință, buna mea țată mă îngrija, mă consola, mă ajuta, iubindă pe mama ca p'o soră; ast-felă că mama țicea adesea: «suntă fericită că Costină a găsită o femeie superioră mie, sub tôte privin-

(1) Veđi introducerea acesteı opere.

țele, și care 'lă face fericitū. O iubescū ca p'ō sorā, ș'ō binecuvintesū !»

Întelegī, Domnule Aricescu, câtū amū stăruitū de tata, în cursū d'unū anū și douē lunī, ca să se împace cu soția sa. Imposibilū ! Profitamū, orī de câte orī era bine dispusū, ca să-ī dīcū :

— Tati-meū, mă iubescī tu pe mine ?

— Te mai îndoescī ?

— Mă îndoesc !

— Ce te face a te îndoi ?

— Unū singurū lucru.

— Ce lucru ?

— Imī promiți ce'ți oiū cere ?

— Să vedem.

— Promite ântăiū.

— Póte să fie ceva care să nu potū împlini.

— Cine vrea póte.

— Nu tot d'auna.

— Cerū grația țatei. O ! cât trebuie să sufere ea ! Iart'ō, tată !

Fieți milă de Sofia ta ! Dacă nu pentru ea, celū puținū pentru copii. Nu e așa că o să'mī acordī grația Sofiei ? spune....»

Și 'ī sărutamū mâinile, și'lū sărutamū pe obrazū, și plângemū plângemū.....

Iar ellū, bietulū meū tată, plângea și el ca unū copilū ; și, abia răsufliândū, (căci, din ziua fatală de 21 Mai 1883, căpătasse unū felū de stenosū saū astmă, ș'ō tuse sécă, și nisce junghiurī în peptū terribile) ellū imī dīsse, oftândū :

«Dacă ai putea citi tu, Rosa, în inima mea ca într'ō carte ; dacă ai putea vedea tu ca într'ō oglindă ce e în peptulū meū, n'ai mai stărui.... Dīci să'mī fie milă de Sofia ; și cređi tu că nu'mī e milă ? Dar... **onórea înainte de tóte.** Acésta a fostū devisa mea ș'a Sofiei. Trebuie să mă reabilitesū în ochii copiilorū ș'ai societății ; trebuie să vađă toți că n'amū fostū culpabilū, că n'amū meritātū stigmatulū de **rissipitorū alū averiī copiilorū mei.** Cine ? Eū ! Și cine'mi aruncă în publicū acéstă insultă ? Sofia ! Ai cititū jurnalulū ei... Credé'ī tu, Rosa, că acea femeie, care m'a iubitū înainte d'a mă nasce, cum dīce ea, că tocmai ea, care a sufferitū trei anī aprópe ca o martiră din cauza amorulū meū, *un amorō fără speranță*, credé'ī tu că tocmai Sofia să înfigă pumnalulū în suffleulū lui Costinū, care 'ī a sacrificatū totulū, totulū ? Dar scii tu,

Rosa mea, că sufletul, fiindu nemuritor, cum o atestă și religia, și filosofia, și știința, prin urmare *conștiința universală a tuturor* popórelor, că sufletul în eternitate, sub diferitele forme ce va primi în multele salle prefaceri, până s'ajungă *Spiritul curat*, că sufletul va conserva suvenirea faptelor salle din diferitele lui transformățiuni, prin urmare în eternitate elu își va aduce aminte de stigmatul ce Sofia, fie chiar într'unu momentu de orbire, l'a pusă pe memoria numelui meu? Eî bine! trebuie, trebuie să vadă lumea că n'amă fostu culpabilu; trebuie prin urmare să publicu acéstă împrejurare, în tótă sinceritatea, ca o *confessiune a conștiinței melle* către copii mei mai întâiu, către publicu în urmă, către Posteritate în fine,... Tu dicit: *iértă pe Sofia*. Dar chiar iertând'o, potu uita eū fapta sa nedemnă? Și în totu cađul, trebuie, trebuie să publicu faptulă acella, fie sub orî ce formă, indirectu saū directu; căci nu se póte altu-felū; trebuie....

— Dar ea va muri, biata femeie!

— Dar eū nu moru din cauza ei?

— Fie'ți milă, bunulū meu tată!

— Mila mea pentru sufferințele salle, étă ce m'a decisu a'î da numele meu și inima mea; dar ei 'i a fostu óre milă de mine? Orî ce offensă privată, amū iertat'o, amū uitat'o; dar o offensă publică, și cu modulū cum s'a făcutu, nici o dată n'o potu ierta.

— Unu momentu de fătăcire, bunulū meu tată.

— Când o crimă se comite în prima furie, póte fi iertată; dar faptulă acesta s'ă săvîrșitū cu sânge rece; s'a conceputu în liniste, s'a discutatū în liniste, s'a executatū în liniste, în cursu de mai multe đile, între SofiaAu relū și Gogu.

— Aurelū e principalulū culpabilū.

— O sciū; și'si va lua pedépsa meritată; dar Sofia era óre unū copilū? Dar după trei đile nu s'a răcitū sângele ei? Dar în minutulū d'a pleca la tribunalū ca să mă denunțe, o rază de lumină n'a străbătutū în conștiința sa, ca o rađă de Sóre p'ntre nuorî? Cum! Conștiința acelu Jude imparțialū și necorruptibilū, pusū de Creatorū în sufletulū omulū spre a'lū împiedica de la fapte immorale și criminale, conștiința nu' a strigatū în ultimulū momentu: «Ce faci, Sofio? Nu veđi abisulū în care cađi? «Nu veđi că ve' omorî pe Costinū alū tēu, pe care, silindu' a se «justifica, te va omorî ellū în opinia publică, mórte d'o mie de

«orî mai crudă ca ruina corpului? Nu te gândesci celū puçinū la
«copii, pe cari 'i iubesci atât de multū? Ştergi într'o secunătă cu
«buretele totū ce-ai scrisū ş'ai făcutū 23 anī pentru Salvatorulū tēū.»

Spune, Rosa, Consciinţa ei nu'ī a spusū nimicū d'acestea 'na-
inte d'a mă declara formalū înaintea Justiţiei ca **rissipitorū alū
averii copiiiilorū?**

— Unū minutū de orbire fatală!

— Dacă pasiunea a întunecatū Raţiunea Sofiei în asemenea
gradū, apoi nu înţelegi tu, copilulū meū, că femeea acēsta a în-
cetatū a mai fi Sofia din 'nainte şi după 4 Februarie 1860? Şi
tu ceri a ierta p'acēstă femeie? Imposibilū! Cere mórtea mea,
'Ńi o sacrificiū îndată; nu stărui însă mai multū pentru iertarea ei.

«Veđi dar că este imposibil ceea ce ceri tu de la mine; m'ar
despreţui chiar Sofia, cum mă despreţuescū ađi cei ce iaū tăcerea
mea ca o mărturisire tacită a faptei nedemne ce mi se attribue.

«Destulū, Rosa! Cređū că m'am esplicatū indetulū. A mai reveni
asupra acestei cestiuni, este a'mi face unū mare răū: este a'mi
da să beū oţetū în locū de cēiū de nalbă; este a smulge după
rană blastorulū binefăcētorū; este în fine a mă insulta, cređēndu-mē
aşa de simplu, aşa de slabū, ca să sancţionesū singurū o crimă ce
n'amū comis'o.

«Destulū amū fostū copillū; trebuie să fiū ađi bărbatū, celū pu-
çinū o dată în viaţa mea. Trebuie ca Raţiunea să învingă în fine
Amorulū. Nu fără cuvintū a pusū Creatorulū **Capulū d'asupra
inimei.**»

Şi cu tóte acestea, nu mă lăsamū a fi învinsă.

Orī de câte orī credēmu momentulū oportunū, revenēmu asupra
acestei cestiuni, tocnaī ca Caton în senatulū romanū cu celebrulū
sēu refren: *Delenda Cartago!*

Nervosū de felū, ş'acum iritabilū în celū mai înaltū gradū, a-
desea tata se supăra, se infuria chiar, când intervenēmu în fa-
vórea Ńatei. Într'o đī imi đise răstitū:

— Vrei să mă ommorī înainte de timpū? D'aceea te-amū luatū
cu mine aici? Înca unū cuvintū, şi te trimitū în Ńeră.»

De atunci n'amū mai atinsū córda simŃibilă.

Agonia tatălui meū a Ńinutū unū anū şi douē luni.

La 19 Iulie trecutū, imi dictă o epistolă către D-ta, cu urmă-
tórea coprindere:

Iubite Costică,

«Olliulă din candelă s'a sfârșit! Înainte d'a părăsi această lume, unde fericirea este un vis, te rog a împlini ultima mea dorință, d'a publica negreșit cele comunicate ție verbal în ziua de 23 Mai 1883, când am plecat la Nizza. La revedere în alte sfere, unde poți vomă fi mai fericiți.

Amicul tău intim,
Costin Șoimulescu.

— Ce ai tu mai scump în lume? mă întrebă tatăl meu, după ce termină scrisoarea.

— Pe tine, tati-meu! îi răspunsei cu lacrimi.

— Eî bine! Jură pe sufletul părintelui tău că vei da această scrisoară la adresa ei.»

Esitai un minut, gândindu-mă la Sofia.

— Eram sigur! țise el, surîdându cu ironie.

Și rupse scrisoarea în mici de bucăți.

— Jur, tată! jură! jur!

— Nu e nevoie. Am parolă amicului meu că va publica pledoaria mea, îndată ce va afla de mórtea mea.

Peste o oră, el își da sufletul pe brațele melle!

E R R A T A

<i>Pag.</i>	<i>rîndul</i>	<i>în loc</i> de :	<i>citește :</i>
III	12	adăogămü	adăogamü
IV	21	intereséză.	interesésă
7	31	était	était
22	39	courent	courant
23	5	tot atît de	maî
23	la notă	Veđi epistola de la Capitollu IV.	Veđi epistola din acestu capitolu
25	5	Din Capitolu IV	Sofiei din acestu capitolu
29	7	Şepte anî	noe anî
33	5	4 August.	7 August
36	14	p'o cartă	o cartă
37	la notă	patru pe lîngă cunoscuđi	pe lîngă patru, cei cunoscuđi,
52	5	coeurs.	coeur
66	19	1857	1859
68	17	ve	vei
71	37	sa	lui
83	24	mamă, sócră	mama-sócră
85	25	de 17	Înt'o ăi de 17
91	10	în jurnalü, ...	În jurnalü.
95	13	a regreta.	a mă îndoi
103	18	meritat'o	merital'o,
104	5	dobînd.	dobîndi
108	9	familie.	familie,